



Muqeddes Kitab

Tewrat 4-qisim

«Chöl-Bayawandiki
seper»

© Muqeddes Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyghurche Kalam Terjimisi»

Tewrat 4-qisim

«Chöl-Bayawandiki seper»

(«Nopus sani» depmu atilidu)

Kirish söz

Tewratning köp terjimiliride, mesilen kona grékche (LXX-terjime), inglizche we xenzuche terjimilerde mezkur kitab «Nopus sani» dep atilidu. Sewebi, kitabta Israil xelqining ikki qétimliq sanaqtin ötküzülüp royxetke élinghanliqi xatirilinidu — birinchi qétimki royxet ularning chöl-bayawandin ötidighan seperning béshida, ikkinchi qétimliqi 38 yildin kéyin, shu seperning axirida boldi. Emma kitabning asasiy témisi shu ottuz sekkiz yil chöl-bayawandin ötidighan sergerdanliq seper bolghachqa, biz uni «Chöl-Bayawandiki seper» dep atiduq.

Némishqa Israil xelqi shundaq uzun waqitni chöl-bayawanda ötküzgendu? Tewrattiki «qanun sherhi»ning béshida: **«Horeb téghidin chiqip, Séir téghining yoli bilen Qadesh-Barnéagha barghuche jemiyy on bir künlük yoli idi»** dep xewerlinimiz. Emdi Xudaning qutquzushi bilen Misirning qulluqidin qutulup, shu yerdin chiqip **«süt we hesel éqip turidighan»** Qanaan zéminigha yétip bérishqa on bir kün kétidighan seperge némishqa axirida ottuz sekkiz yil waqit kérek boldi? Mezkur kitab shu soalgha jawab béridu.

Derweqe Xudaning eslidiki meqsiti Israillarni Qanaan zéminigha kirishtin ilgiri ulargha chöl-bayawandiki seperning japa-musheqqetlirini tétitish idi. Sewebi Tewratning beshinchi qismida birqeder éniq bayan qilinghan: — **«Derweqe U séni töwen qilip, séni ach qoyup, sen eslide bilmeydighan, shundaqla ata-bowiliring körüp baqmighan «manna» bilen ozuqlandurghan; U sanga insan peqet yémeklik bilenla emes, belki Perwerdigar Xudayingning aghzidin chiqqan barliq sözliri bilenmu yashaydighanliqini bildürüş üçün shundaq qildi»** («Qan.» 8:3). Halbuki, Xudaning eslide shu seperge békitten möhliti peqet bir yil ikki ayché idi. Bu waqitning bir qismi Sinay téghida muqeddes qanunni tapshuruwélish, «ibadet chédiri» yasap tikish we Lawiy-kahinlarning rohiy xizmitini bashlash bilen ötti («Misirdin chiqish» 19-40-bab, «Kahin-lawiylar»). Shu mezgil ötkendin kéyin, gerche ular seper jeryanida Xudaning ajayib we möjizilik teminleshilirini köp körüp kelgen bolsimu, Perwerdigar ularni Özi wede qilghan Qanaan zéminining chégrasigha élip kelgende, ular qorqunch we ishenchsizlik bilen zémingha kirishtin bash tartqan. Ular hetta Xuda bizni mushu yerge öltürüş meqsitide ekelgen, dep qaqshiship Musa we Harungha: «Ikkinglarni öltürüwétimiz!» — dep tehdit saldi.

Xuda ulargha tapshurghan qanun-tüzüm tolimu yéngi idi, shuningdek U ularning el bolup tughulushining béshida, ularning kem-kütilirige xéli rehimdil bolup kelgenidi. Emma U ularning Özige minnetdar bolup Özige ishinishini ümid qilghanidi. Halbuki, ular shu ishni qilmidi. Perwerdigar ulargha: — «Silerdin Manga asiyliq qilghan chonglar (shu waqitta yigirme yashtin ashqanlar)ning herbiri ölüp tügep, zémingha kirishke teyyar bolghan yéngi bir dewr kelgüche chöl-bayawanda yürüsiler» dédi. Derweqe Xuda ularni shundaq jazalidi. Shu mezgil ottuz sekkiz yil idi; ular jemiyy bolup qiriq yil chöl-bayawanda yürdi. Seperning axirida asiyliq qilghan ilgiriki dewrdikilerning herbiri ölüp ketkenliki ikkinchi qétimliq royxet bilen ispatlandi; shübhisizki, royxetke élishning meqsatilirining biri Xudaning shu hökümining

«Chöl-bayawandiki seper»

emelge ashurulghanliqini ispatlashtin ibaret idi. Shu ilgiriki dewrdikilerdin peqet ikki adem, yeni Kaleb we Yeshua Xudagha sadiq dep hésablanghachqa, yéngi zéminni körüşke muyesser boldi (Musa Peyghember bir qétimliqla Perwerdigargha ishenmigini üçün, xelqqa sawaq bolsun dep, Perwerdigar uninggha «zémingha kirmeysen» dégenidi).

Buning bilen oqurmenler bu kitabning Israil xelqining shükürsizlik, ishenchsizlik we asiyligining tarixi ikenlikini roshen bayqaydu. «Qoshumche söz»imizde biz mushu ishlar üstide tepsiliyrek toxtilimiz.

Birinchi royxettin shu melumki, Misirdin chiqqan chaghda xelqtin yigirme yashtin ashqan erkeklerning sani alte yüz mingdin köp idi. Shundaqla qiriq yildin keyinki ikkinchi royxettimu Qanaan zémingha kirishke teyyar turghan erkeklerning sani shuninggha yéqin idi. Buningdin xelqning pütkül nopus sani, jümlidin barliq bala-chaqiliri ikki milyondin kem emes idi, dep mölcherlisek xata bolmaydu. Dewrdin dewrge kapirlar mushu sanlarga qarap, shunche köp kishiler shundaq dehshetlik janggalda, hetta gül-giyah ünmigen susiz bir chöl-bayawanda qiriq yilliq seperdin tirik chiqish hergiz mumkin emes, dep mesxire qilip keldi. Xuda xelqni herkünü möjizilik yémeklik bilen teminleytti («Misirdin chiqish» 16-bab) we birnechche yerlerde ulargha karamet yollar bilen su ata qildi («Mis.» 17:1-7, «Chöl.» 20:1-13). Bundaq qiriq yilliq teminlesh pütkül insaniyetning tarixida belkim eng uzun waqitliq möjize dep hésablinishi kérek; emma biz Xudaning heqiqeten asman-zéminni Yaratquchi Xuda ikenlikige ishensek, bu ishning Uning üçün tes ish emeslikige ishinimiz!

Mezmun: —

1:1-10:10 Sinay téghida — qanunning emr-belgilimiliri tapshurulidu (19 kün)
Xelq royxetke élinidu
Bargahning tertipi we pakliqi
10:11-12:16 Seperler — Sinay téghidin Qadeshkiche (11 kün)
13:1-20:21 Qadeshte — Qanunning yene birnechche emr-belgilimiliri tapshurulidu (waqti namelum)
Xelqning asiyligi, Xuda jazalirini jakarlaydu
20:22-21:35-Seperler — Qadeshtin Moabqiche (38 yil)
22:1-36:13 Qanunning yene birnechche emr-belgilimiliri tapshurulidu (3 ay)
Xelq ikkinchi qétim royxetke élinidu
Zéminni bölüp teqsimlesh toghruluq körsetmiler

.....

Chöl-bayawandiki seper

Israil xelqining birinchi qétim royxetke élinishi

1¹ We Israillar Misirdin chiqqandin kéyin ikkinchi yili ikkinchi ayning birinchi kuni Perwerdigar Sinay chölida, jamaet chédirida turup Musagha mundaq dédi: —

² Siler pütkül Israil jamaitini qebilisi, ata jemeti boyiche sanini élip chiqinglar; ademlarning ismi asas qilinip, barliq erkeklar tizimlansun. ³ Israillar ichide omumen yigirme yashtin ashqan, jengge chiqalaydighanlarni Harun bilen ikkinglar ularning qoshun-qismiliri boyiche sanaqtin ötküzünglar. ⁴ Herbir qebilidin silerge yardemlishidighan birdin kishi bolsun; ularning herbiri ularning ata jemetining béshi bolidu. ⁵ Töwendikiler silerge yardemlishidighanlarning isimliki: — Ruben qebilisidin Shidörning oghli Elizur; ⁶ Shiméon qebilisidin Zuri-shaddayning oghli Shélumiyel; ⁷ Yehuda qebilisidin Amminadabning oghli Nahshon; ⁸ Issakar qebilisidin Zuarning oghli Netanel; ⁹ Zebulun qebilisidin Hélonning oghli Éliab; ¹⁰ Yüsüp ewladliri ichide Efraim qebilisidin Ammihudning oghli Elishama; Manasseh qebilisidin Pidahzurning oghli Gamaliyel; ¹¹ Binyamin qebilisidin Gidéonining oghli Abidan; ¹² Dan qebilisidin Ammishaddayning oghli Ahiezer; ¹³ Ashir qebilisidin Okranning oghli Pagiyel; ¹⁴ Gad qebilisidin Déuelning oghli Eliasaf; ¹⁵ Naftali qebilisidin Énanning oghli Ahira».

¹⁶ Bular jamaet ichidin chaqirilghanlar, yeni ata jemet-qebililirining bashliqliri, minglighan Israillarning bash serdarliri idi. ¹⁷ Shuning bilen Musa bilen Harun ismi atalghan bu kishilerni bashlap, ¹⁸ ikkinchi ayning birinchi kuni pütkül jamaetni yighdi; ular xelqning herbirining qebile-nesebi, ata jemeti boyiche ismini asas qilip, yigirme yashtin yuqirilarning hemmisini bir-birlep tizimlidi. ¹⁹ Perwerdigar Musagha qandaq buyrughan bolsa, Musa Sinay chölida ularni shundaq sanaqtin ötküzdi.

²⁰ Israilning tunji oghli Rubenning ewladliri ata jemeti, ailisi boyiche, ismi asas qilinip, yigirme yashtin ashqan, jengge chiqalaydighan erkeklarning hemmisi bir-birlep tizimlandi; ²¹ Ruben qebilisidin sanaqtin ötküzülgenler jemi y qiriq alte ming besh yüz kishi boldi.

²² Shiméonning ewladliri ata jemeti, ailisi boyiche, ismi asas qilinip, yigirme yashtin ashqan, jengge chiqalaydighan erkeklarning hemmisi bir-birlep tizimlandi; ²³ Shiméon qebilisidin sanaqtin ötküzülgenler jemi ellik toqquz ming üç yüz kishi boldi.

²⁴ Gadning ewladliri ata jemeti, ailisi boyiche, ismi asas qilinip, yigirme yashtin ashqan, jengge chiqalaydighanlarning hemmisi bir-birlep tizimlandi; ²⁵ Gad qebilisidin sanaqtin ötküzülgenler jemi y qiriq besh ming alte yüz ellik kishi boldi.

²⁶ Yehudaning ewladliri ata jemeti, ailisi boyiche, ismi asas qilinip, yigirme yashtin ashqan, jengge chiqalaydighanlarning hemmisi bir-birlep tizimlandi; ²⁷ Yehuda qebilisidin sanaqtin ötküzülgenler jemi yetmish töt ming alte yüz kishi boldi.

²⁸ Issakarning ewladliri ata jemeti, ailisi boyiche, ismi asas qilinip, yigirme yashtin ashqan, jengge chiqalaydighanlarning hemmisi bir-birlep tizimlandi; ²⁹ Issakar qebilisidin sanaqtin ötküzülgenler jemi ellik töt ming töt yüz kishi boldi.

1:1 «We Israillar Misirdin chiqqandin kéyin» — «we» dégen bu söz «Chöl-bayawndiki seper» dégen kitabning «Kahinlawiylarning desturi» we «Misirdin chiqish» dégen kitablarni zich baghlanghanliqini körsitidu. «Misirdin chiqish» 40-bab, 1- we 38-ayetni körüng. Mezkur kitab bu ikki kitabning dawamidur. «**jamaet chédiri**» — yaki «körüşhüsh chédiri». «jamaet chédiri» dégen sözde «jamaet» dégenlik ibraniiy tilida «Xuda bilen uchrishish» dégen uqumni bildüridu.

1:2 Mis. 30:12

1:16 «jamaet ichidin chaqirilghan» — démek, Xuda teripidin. Bashqa birxil terjimisi: «jamaet teripidin saylanghan».

1:21 «ming» — bezi alimlar ibraniiy tilidiki «ming» dégen sózni «jemet» dep terjime qilidu. Lékin undaq terjime mezkur kitabning köp yerlige zit kélishi mumkin.

«Chöl-bayawandiki seper»

³⁰ Zebulunning ewladliri ata jemeti, ailisi boyiche, ismi asas qilinip, yigirme yashtin ashqan, jengge chiqalaydighanlarning hemmisi bir-birlep tizimlandi;³¹ Zebulun qebilisidin sanaqtin ötküzülgenler jemiyy ellik yette ming töt yüz kishi boldi.

³² Yüsüpning ewladliri: — uning oghli Efraimning ewladliri ata jemeti, ailisi boyiche, ismi asas qilinip, yigirme yashtin ashqan, jengge chiqalaydighanlarning hemmisi bir-birlep tizimlandi;³³ Efraim qebilisidin sanaqtin ötküzülgenler jemiyy qiriq ming besh yüz kishi boldi.

³⁴ Yüsüpning ikkinchi oghli Manassehning ewladliri ata jemeti, ailisi boyiche, ismi asas qilinip, yigirme yashtin ashqan, jengge chiqalaydighanlarning hemmisi bir-birlep tizimlandi;³⁵ Manasseh qebilisidin sanaqtin ötküzülgenler jemiyy ottuz ikki ming ikki yüz kishi boldi.

³⁶ Binyaminning ewladliri ata jemeti, ailisi boyiche, ismi asas qilinip, yigirme yashtin ashqan, jengge chiqalaydighanlarning hemmisi bir-birlep tizimlandi;³⁷ Binyamin qebilisidin sanaqtin ötküzülgenler jemiyy ottuz besh ming töt yüz kishi boldi.

³⁸ Danning ewladliri ata jemeti, ailisi boyiche, ismi asas qilinip, yigirme yashtin ashqan, jengge chiqalaydighanlarning hemmisi bir-birlep tizimlandi;³⁹ Dan qebilisidin sanaqtin ötküzülgenler jemiyy atmish ikki ming yette yüz kishi boldi.

⁴⁰ Ashirning ewladliri ata jemeti, ailisi boyiche, ismi asas qilinip, yigirme yashtin ashqan, jengge chiqalaydighanlarning hemmisi bir-birlep tizimlandi;⁴¹ Ashir qebilisidin sanaqtin ötküzülgenler jemiyy qiriq bir ming besh yüz kishi boldi.

⁴² Naftalining ewladliri ata jemeti, ailisi boyiche, ismi asas qilinip, yigirme yashtin ashqan, jengge chiqalaydighanlarning hemmisi bir-birlep tizimlandi;⁴³ Naftali qebilisidin sanaqtin ötküzülgenler jemiyy ellik üç ming töt yüz kishi boldi.

⁴⁴ Yuqiriqilar bolsa sanaqtin ötküzülgenler bolup, Musa bilen Harun hem Israillarning on ikki emiri (herbiri öz ata jemetige wekil boldi) ularni sanaqtin ötközgen.⁴⁵ Shundaq qilip, Israillarning hemmisi, yeni Israilda yigirme yashtin ashqanlardin, jengge chiqalaydighanlarning hemmisi ata jemetliri boyiche tizimlandi;⁴⁶ Sanaqtin ötküzülgenler jemiyy alte yüz üç ming besh yüz ellik kishi boldi.

Lawiylarning hésabqa kirgüzülmigenliki

⁴⁷ Biraq Lawiylar ata jemet-qebilisi boyiche sanaqning ichige kirgüzülmidi.

⁴⁸ Chunki Perwerdigar Musagha söz qilip: —⁴⁹ «Sen peqet Lawiy qebilisini shu hésabqa kirgüzümgin, ularning umumiy saninimu Israillarning qatarigha kirgüzümgin.»⁵⁰ Lékin sen Lawiylarni Xudaning höküm-guwahliqi saqlaqliq chédir we uning ichidiki barliq qacha-qucha eswablarni hem uninggha dair barliq nersilerni bashqurushqa teyinligin; ular ibadet chédirini we uning ichidiki barliq qacha-qucha eswablarni kötüridu; ibadet chédirining xizmitini qilghuchilar shular bolsun, ular chédirning töte trapida öz chédirilirini tiksun.⁵¹ Chédirni köchüridighan chaghda uni Lawiylar söksun; chédirni tikidighan chaghda uni Lawiylar tiksun; Lawiylargha yat bolghan herqandaq adem uninggha yéqinlashsa ölümge mehkum qilinsun.⁵² Israillar bargah qurghanda her adem öz qismida, öziye xas tugh astigha chédir tiksun.⁵³ Biraq Xudaning ghezipi Israil jamaitining üstige chüshmesliki üçün, Lawiylar Xudaning höküm-guwahliqi saqlaqliq chédirning töte trapigha bargah qursun; Lawiylar Xudaning höküm-guwahliqi saqlaqliq chédirni muhapizet qilishqa mes'ul bolidu» — dégenidi.

1:46 Mis. 38:26

1:49 «Sen peqet Lawiy qebilisini shu hésabqa kirgüzümgin» — kéyin Musa ularni ayrim sanaqtin ötküzüshi kérek idi (26:32).

1:50 «Xudaning höküm-guwahliqi saqlaqliq chédir» — «ibadet chédiri»ning bashqa bir nami. «Guwahliq» yaki «höküm-guwahliq» bolsa Xudaning Israilgha bolghan tüp emrlirini, shundaqla uning Israil bilen bolghan ehdisini körsitidu; Xudaning muqeddes mahiyiti we xaraktéri shu emrlerde ayan qilinghachqa, «höküm-guwah» depmu atilidu.

1:52 «tugh» — mushu yerde belkim her qebilining öz tughini körsitidu (2:2ni körüng).

⁵⁴ Israillar ene shundaq qildi; Perwerdigar Musagha qandaq buyrugan bolsa, ular shundaq qildi.

Herqaysi qebililarning bargah qurush tertipi we orni

2¹ Perwerdigar Musa bilen Harungha mundaq dédi: —

² Israillar herbiri özlrining tughi astigha, özlrining ata jemetining bayriqi astida chédir tiksun; jamaet chédirining töt etrapidin sel yiraqraq bargah qursun.

³ Kün chiqish terepke, sherq terepke qaritip öz tughi astida qoshun-qismi boyiche bargah quridighini Yehuda bolsun; Yehudalarning emiri Amminadabning oghli Nahshon bolsun.⁴ Uning qoshuni, yeni sanaqtin ötküzülgenler jemi yetmish töt ming alte yüz kishi.⁵ Uning yénida bargah quridighini Issakar qebilisi bolsun; Issakarlarning emiri Zuarning oghli Netanel bolsun.⁶ Uning qoshuni, yeni sanaqtin ötküzülgenler jemi ellik töt ming töt yüz kishi.⁷ Ular-ning yénida yene Zebulun qebilisi bolsun; Zebulunlarning emiri Hélonning oghli Éliab bolsun.⁸ Uning qoshuni, yeni sanaqtin ötküzülgenler jemi ellik yette ming töt yüz kishi.⁹ Omumen Yehuda bargahigha qaraydighanlarning hemmisi, yeni qoshun-qisimliri boyiche sanaqtin ötküzülgenler jemi bir yüz seksen alte ming töt yüz kishi; ular aldi bilen yolgha chiqsun.

¹⁰ — Jenub terepte, tugh tiklep, qoshun tertipi bilen bargah quridighini Ruben qebilisi bolsun; Rubenlarning emiri Shidörning oghli Elizur bolsun.¹¹ Uning qoshuni, yeni sanaqtin ötküzülgenler jemi qiriq alte ming besh yüz kishi.¹² Uning yénida bargah quridighini Shiméon qebilisi bolsun; Shiméonlarning emiri Zuri-shaddayning oghli Shélumiyel bolsun.¹³ Uning qoshuni, yeni sanaqtin ötküzülgenler jemi ellik toqquz ming üç yüz kishi.¹⁴ Ularning yénida Gad qebilisi bolsun; Gadlarning emiri Déuelning oghli Eliasaf bolsun.¹⁵ Uning qoshuni, yeni sanaqtin ötküzülgenler jemi qiriq besh ming alte yüz ellik kishi.¹⁶ Ruben bargahigha qaraydighanlarning hemmisi, yeni qoshuni boyiche sanaqtin ötküzülgenler jemi bir yüz ellik kishi; ular ikkinchi sep bolup yolgha chiqsun.

¹⁷ Andin jamaet chédiri bilen Lawylarning bargahi bashqa bargahlarning otturisida mangsun; ular qandaq bargah qurghan bolsa, shundaq yolgha chiqsun; her qaysisi öz ornida öz tughi astida bolsun.

¹⁸ — Kün pétish terepte, tugh tiklep, qoshun tertipi bilen bargah quridighini Efraim qebilisi bolsun; Efraimlarning emiri Ammihudning oghli Elishama bolsun.¹⁹ Uning qoshuni, yeni sanaqtin ötküzülgenler jemi qiriq ming besh yüz kishi.²⁰ Uning yénida bargah quridighini Manasseh qebilisi bolsun; Manassehlarning emiri Pidahzurning oghli Gamaliyel bolsun.²¹ Uning qoshuni, yeni sanaqtin ötküzülgenler jemi ottuz ikki ming ikki yüz kishi.²² Ularning yénida Binyamin qebilisi bolsun; Binyaminlarning emiri Gidéonining oghli Abidan bolsun.²³ Uning qoshuni, yeni sanaqtin ötküzülgenler jemi ottuz besh ming töt yüz kishi.²⁴ Omumen Efraim bargahigha qaraydighanlarning hemmisi, yeni qoshun qisimliri boyiche sanaqtin ötküzülgenler jemi bir yüz sekkiz ming bir yüz kishi; ular üçinchi sep bolup yolgha chiqsun.

²⁵ — Shimal terepte, tugh tiklep, qoshun tertipi bilen bargah quridighini Dan qebilisi bolsun. Danlarning emiri Ammishaddayning oghli Ahiezer bolsun.²⁶ Uning qoshuni, yeni sanaqtin ötküzülgenler jemi atmish ikki ming yette yüz kishi.²⁷ Uning yénida bargah quridighini Ashir qebilisi bolsun; Ashirlarning emiri Okranning oghli Pagiyel bolsun.²⁸ Uning qoshuni, yeni sanaqtin ötküzülgenler jemi qiriq bir ming besh yüz kishi.²⁹ Ularning yénida Naftali qebilisi bolsun; Naftalilarning emiri Énanning oghli ahira bolsun.³⁰ Uning qoshuni, yeni sanaqtin ötküzülgenler jemi ellik üç ming töt yüz kishi.³¹ Dan bargahigha qaraydighanlarning hemmisi, yeni qoshun-qisimliri boyiche sanaqtin ötküzülgenler jemi bir yüz ellik yette ming alte yüz kishi; ular öz tughliri astida hemming keynide yolgha chiqsun.

2:14 «Déuel» — yaki «Réuel».

«Chöl-bayawandiki seper»

³² Yuqiridikiler öz ata jemeti boyiche sanaqtin ötküzülgen Israillardur; qoshun-qisimliri boyiche bargahlarda sanaqtin ötküzülgenler jemiý alte yüz üç ming besh yüz ellik kishi boldi..

³³ Biraq Lawiylarla, Perwerdigarning Musagha qilghan emri boyiche, Israillar qatarida sanaqtin ötküzülmidi..

³⁴ Israillar Perwerdigarning Musagha qilghan barliq emri boyiche ish tutup, özlirining tughi boyiche bargah quratti; ular öz qebilisi we ata jemeti tertipi boyiche yolgha chiqatti.

Harunning ewladliri

3¹ Perwerdigar Sinay téghida Musa bilen sözleshken künlerde, Harun bilen Musaning ewladliri töwendikilerdin ibaret idi..² Harunning oghullirining ismi mundaq: tunji oghlining ismi Nadab idi, uning yene Abihu, Eliazar, Itamar dégen oghulliri bar idi..³ Harunning oghullirining ismi ene shundaq idi, ular mesihlengen kahinlar idi; Musa ularni kahinliq wezipisini öteshke Xudagha atap ayrighanidi..⁴ Lékin Nadab bilen Abihu Sinay chölide gheyriy bir otni Perwerdigarning aldigha sunghini tüpeylidin Perwerdigar aldida öldi we ularning héch nesli qaldurulmidi; Eliazar bilen Itamar öz atisi Harun aldida kahinliq wezipisini ötididi..

Lawiylarning wezipisi

⁵ Perwerdigar Musagha söz qilip: —

⁶ Sen Lawiy qebilisini aldinggha keltürüp, ularni kahin Harunning xizmitide bolushqa uning aldigha hazir qil..⁷ Ular Harunning hajiti we pütkül jamaetning hajitidin chiqip jamaet chédirining aldida wezipe ötep, ibadet chédirining xizmitini béjirsun..⁸ Ular yene jamaet chédiridiki barliq qacha-qucha eswablarni bashqurush bilen Israillarning xizmitide bolup wezipe ötep, ibadet chédirining ishlirini béjirsun..⁹ Sen Lawiylarni Harun bilen uning oghullirigha teqsimlep bergin; ular Israillar ichidin mexsus uninggha tallap bérilgen..¹⁰ Harun bilen oghullirini bolsa sen özining kahinliq wezipisini öteshke békitkin; herqandaq yat kishi yéqinlashsa öltürülsun, — dédi.

Lawiylarning tallinisi

¹¹ Andin Perwerdigar Musagha mundaq dédi: —

¹² — Qara, Men Israillar ichidin Lawiylarni tallidim, ularni Israil ichide baliyatquning barliq tunji méwisining ornigha, yeni chong oghullirining ornigha qoyimen, shunga Lawiylar Méning bolidu..¹³ Chünki tunji oghullarning hemmisi Méningkidur; Men Misir zéminida tunji tughulghanlarning hemmisini qetl qilghan künide Israillarning ichidiki tunjilarning hemmisini, meyli adem bolsun yaki haywan bolsun, muqeddes hésablap Méningki qilghanidim. Ular Méningkidur; Men Perwerdigardurmen..

2:32 Mis. 38:26; Chöl. 1:46

2:33 Chöl. 1:48, 49

3:1 «künlerde» — ibraniy tilida «künde».

3:2 Mis. 6:23

3:3 «Xudagha atap ayrish» — bu ayyettki «Xudagha atap ayrish» ibraniy tilida «qolgha sélish» yaki «qolni toldurush» bilen bildürüldi. «Mis.» 28:41 we izahatini körüng. Kahinliq wezipisi asasen Xudaning qurbanliqlirini öz qoligha élishi bilen bashlinatti.

3:4 Law. 10:1-7; Chöl. 26:61; 1Tar. 24:2

3:6 Chöl. 16:9; 18:2

3:12 «tunji balilar Méningkidur» — Xuda eslide Israillarni Misirdin qutquzush yolida Misirliqlarning barliq tunji oghullirini we hetta haywanlarning tunji balilirinimu öltürüwetkenidi. Biraq Israillar «ötüp kétish héytining qozisi» («pasxa qoza»)ning qénini ishiq keshkeklirige sépishi bilen, ularning tunji oghulliri we haywanlarning tunji baliliri shu aqiwettin qutquzup qilinghan. Xuda Israillarning tunjilirini alayiten qutquzghan bolghachqa, hazir xelqge: «tunji balilar Méningkidur» deydu. Démek, ular eslide Xudaning qulluqida bolushi kérek idi, lékin Xuda «Men ularning ornigha Lawiylarni qoyimen» dep Öz xizmitige Lawiylarni ularning ornigha qobul qildi (13-ayetnimu körüng).

3:12 Mis. 13:2

3:13 Mis. 13:2; 22:29; 34:19; Law. 27:26; Chöl. 8:16; Luqa 2:22

«Chöl-bayawandiki seper»

Lawiylarning nopusingina sanaqtin ötküzülüşü

¹⁴ Andin Perwerdigar Sinay chöl-bayawanida Musagha: —

¹⁵ — Sen Lawiylarni ata jemeti, ailisi boyiche sanaqtin ötküz; barliq erkeklarni, yeni bir ayliqtin ashqanlarning hemmisini sanaqtin ötküz, — dédi.¹⁶ Shuning bilan Musa Perwerdigarning emri boyiche, özige déyilgendet Lawiylarni sanaqtin ötküzdi.

¹⁷ Lawiyning oghullirining ismi mundaq: — Gershon, Kohat, Merari.¹⁸ Gershonning oghullirining ismi aililiri boyiche Libni we Shimey idi.¹⁹ Kohatning oghulliri aililiri boyiche Amram, Izhar, Hébron we Uzziel idi.²⁰ Merarining oghulliri aililiri boyiche Mahli we Mushi idi. Bularning hemmisi ata jemeti boyiche Lawiylarning jemeti boldi.

²¹ Gershondin Libnilarning jemeti bilan Shimeylarning jemeti wujudqa keldi; bular Gershonlarning jemetliri idi.²² Barliq erlarning sanigha asasen, bir ayliqtin ashqanlirining sanaqtin ötküzülgenliri jemi yette ming besh yüz kishi boldi.²³ Gershonning jemeti ibadet chédirining arqa teripide, yeni gherb terepte bargah qurdi;²⁴ Gershon jemetining emiri Laelning oghli Eliasaf idi.²⁵ Gershonlarning jamaet chédiridiki wezipisi ibadet chédirining özidiki astinchi ikki yapquch-perde, uning üstidiki yopuq we jamaet chédirining ishiq perdisige,²⁶ shundaqla hoyla etrapidiki perdiler, hoyla derwazisining perdisi (hoyla perdiliri ibadet chédiri bilan qurbangahni chöridep turatti) we hojlida ishlitilidighan munasiwetlik barliq tanilargha qarash idi.

²⁷ Kohattin Amramlarning jemeti, Izharlarning jemeti, Hébronlarning jemeti we Uzziellarning jemeti wujudqa keldi; bu Kohatlarning jemetliri idi.²⁸ Barliq erkeklarning sani boyiche, bir ayliqtin ashqanlar jemi sekkiz ming alte yüz adem bolup chiqti; ular muqeddes jaygha qarash wezipisini öteyidighan boldi.²⁹ Kohat ewladlirining jemetliri jamaet chédirining jenub teripide bargah tikti.³⁰ Kohat jemetining emiri Uzzielning oghli Elizafan idi.³¹ Ularning wezipisi ehde sanduqi, shire, chiraghdan, ikki qurbangah, shuningdek muqeddes jayning ichide ishlitidighan qacha-qucha, perde we ibadet chédirining ichide ishlitidighan barliq nersilerge qarash idi.

³² Lawiylarning emirlirining emiri bolsa kahin Harunning oghli Eliazar idi; u muqeddesxanigha qarash wezipisini öteyidighanlar üstidin nazaret qilidighan boldi.

³³ Meraridin Mahli jemeti bilan Mushi jemeti wujudqa keldi; bular Merarining jemetliri boldi.³⁴ Barliq erkeklarning sanigha asasen, bir ayliqtin yuqiri bolghanlar sanaqtin ötküzülgende jemi alte ming ikki yüz kishi chiqti.³⁵ Merarining jemetining emiri Abihayilning oghli Zuriyel boldi; ular ibadet chédirining shimal teripige bargah qurdi.³⁶ Merari ewladlirining wezipisi ibadet chédirining taxtayliri, baldaqiri, xadilirigha, teglikliri barliq eswab-jabduqlirigha qarash, shuningdek bulargha munasiwetlik ishlitilidighan barliq nersilerge,³⁷ shundaqla hoylining töt etrapidiki xadilargha we ularning teglikliri, qozuq we tanilargha mes'ul bolushqa belgilenidi.

³⁸ Ibadet chédirining aldigha, sherq teripige, yeni jamaet chédirining künchiqish teripige bargah qurghanlar Musa, Harun we Harunning oghulliri idi; ular Israillarning xizmitide bolush wezipisini ötep, muqeddes jaygha qaraydighan boldi; ulargha yat bolghan herqandaq adem muqeddes jaygha yéqinlashsa, öltürülettü.

³⁹ Musa bilen Harun Perwerdigarning emri boyiche, sanaqtin ötküzgen barliq Lawiylar, jemetliri boyiche, yeni bir ayliqtin yuqiri sanaqtin ötküzülgen erkeklar jemi yigirme ikki ming chiqti.

Lawiylarning Israillarning tunjilirining ornini bésip Xudagha atilishi

⁴⁰ Perwerdigar Musagha: — Sen Israillar ichide bir ayliqtin ashqan tunji oghullarni sanaqtin ötküzüp, isim-familisi boyiche tizimlap chiq.⁴¹ Sen Lawiylarni Israillarning barliq Tunjilirining

3:17 Mis. 6:16, 17, 18; Chöl. 26:57; 1Tar. 6:1, 16; 23:6

3:25 «chédirining özidiki astinchi ikki yapquch-perde» — ibraniy tilida «turalghu özi we chédirni» — menisi choqum terjimimizdek bolushi kérek. «Mis.» 25:1-13ni körlü.

3:38 Chöl. 3:10; 16:40

ornida Manga xas qil (Men Perwerdigardurmen); Lawiylarning mal-charwilirininimu Israillarning barliq tunji mal-charwilirining ornida Manga xas qil, — dédi.

⁴² Musa Perwerdigarning emri boyiche, Israillarning tunjilirini qoymay sanaqtin ötküzdi. ⁴³ Bir ayliqtin yuqiri tunji oghul balilirini isim-familisi bilan sanaqtin ötküzgende, ular jemi yigirmе ikki ming ikki yüz yetmish üç kishi chiqti.

⁴⁴ Perwerdigar Musagha mundaq dédi: — ⁴⁵ Sen Lawiylarni Israillarning tujilirining ornida Manga tallа, shundaqlа Lawiylarning mal-charwilirininimu Israillarning mal-charwilirining ornida Manga tallа; shuning bilеn Lawiylar Méningki bolidu; Men Perwerdigardurmen. ⁴⁶ We Lawiylarning sanidin artuq chiqqan Israillarning tunjiliri, yеni shu ikki yüz yetmish üçi üçhün hörlük heqqini qobul qilghin; ⁴⁷ shularning herbiri üçhün besh shekel kümüş al, kishi sanighа qarap bolsun; muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki boyiche ulardin alghin (bir shekel yigirmе gerahdur). ⁴⁸ Artuq chiqqan ademlerning, yеni hörlük heqqini tölishi kérek bolghanlarning kümüşini Harun bilеn uning oghullirighа ber.

⁴⁹ Emdi Lawiylar teripidin «hörlükke chiqirilghan» dep hésablanghan tunji oghullardin artuq chiqqanlardin bolsa, Musa ulardin shu hörlük heqqini aldi; ⁵⁰ u Israillarning tunjiliridin shu kümüşni, yеni muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki boyiche jemi bir ming üç yüz at-mish besh shekel aldi. ⁵¹ Musa Perwerdigarning emri boyiche «hörlükke chiqirilghan»larning kümüşini del Perwerdigar buyrughinidek, Harun bilеn uning oghullirighа berdi.

Kohat ewladlirining wezipisi

¹ Andin Perwerdigar Musa bilеn Harunghа söz qilip mundaq dédi: — ² Sen Lawiylar ichidin ata jemeti boyiche Kohat ewladlirining umumiy sanini tizimlighin, ³ otuz yashtin ellik yashqiche bolghan, jamaet chédirida ish-xizmet qilishqa kéleleydighanlarning hemmisini tizimlap chiq. ⁴ Kohat ewladlirining jamaet chédiri ichidiki wezipisi eng muqeddes buyumlarni bashqurush bolidu. ⁵ Bargah köchürüldighan chaghda, Harun bilеn uning oghulliri kirip «eng muqeddes jay»diki «ayrima perde-yopuq»ni chüshürüp, uning bilеn höküm-guwahliq sanduqini yögisun; ⁶ andin uning üstini délfinning térisidin étilgen yopuq bilеn orap, üstige kök bir rextni yépip, andin kötüridighan baldaqlarni ötküzsun. ⁷ Teqdim nan tizilghan shirege kök bir rext sélinip, üstige légen, texse, piyale we sharab hediyeirini chachidighan qedehler tizip qoyulsun; shiredimu «daimiy nan» tizilip turiwersun; ⁸ bu nersilerning üsti qizil rext bilеn, uning üsti yеne délfín tériside étilgen bir yopuq bilеn yépilip, andin kötiridighan baldaqlar ötküzüp qoyulsun. ⁹ Ular kök rext élip, uning bilеn chiraghdan bilеn üstidiki chiraghlarni, pilik qisquchlarni, küldanlarni we chiraghdangha ishlitidighan, barliq may qachilaydighan qachilarni yépip qoysun. ¹⁰ Ular yеne chiraghdan bilеn chiraghdangha ishlitidighan hemme qacha-

3:46 «ikki yüz yetmish üçi» — «Israillarning tunji oghulliri»ning sani 22273 (43-ayet) «Lawiylarning» bolsa 22000 idi (39-ayet), emdi «Lawiylarning sanidin artuq chiqqan Israillarning tunjiliri»ning sani 273 adem idi.

3:47 «bir shekel» — texminen 11.4 gram bolushi mumkin, besh shekel 57 gram. «muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki» — «muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki» shübhisizki, pütkül el üçhün özgermes ölchem bolsun dep, muqeddes jayda saqlaliq, muqim békutilgen birnechke xil ölchemlerdin biri bolushi kérek idi.

3:47 Mis. 30:31; Law. 27:25; Chöl. 18:16; Ez. 45:12

3:50 «bir ming üç yüz at-mish besh shekel» — texminen 16.4 kilogram.

4:3 «ish-xizmet qilishqa kéleleydighanlar» — ibraniy tilida «ish-xizmet qilishqa kéleleydighan qoshun» dégen sözler bilеn ipadiliniidu.

4:6 «délfinning térisi» — yaki «dégiz éyiqining térisi» yaki «borsuqning térisi».

4:7 «teqdim nan shiresi» — yaki «huzuriy nan shiresi» («Xudaning huzuridiki nan»lar) — Mushu yerde peqet «Xudaning huzuridiki shire» dégen söz bilеn ipadiliniidu. Nanlar we altun shire toghruluq «Mis.» 25:23-30 we «Law.» 24:5-9ni körüng. «daimiy nan» — «teqdim nan»ning bashqiche atilishi.

4:7 Mis. 25:30

4:9 Mis. 25:31,38

«Chöl-bayawandiki seper»

qucha eswablarni délfín térisidin étilgen yopuq bilen yögep, andin epkeshke sélip qoysun.

¹¹ Altun xushbuygahqa kök bir rext sélip, yene délfín tériside étilgen yopuq bilen yépip, andin kötürgüchke qosh baldaqlarni ötküzüp qoysun. ¹² Muqeddes jayning ichide ishlitidighan barliq qacha-quchilarni kök bir rext bilen yögep, andin üstige délfín tériside étilgen yopuqni yépip, andin bir epkeshke sélip qoysun.

¹³ Ular qurbangahni külidin tazilap, üstige sösün renglik bir rextni yéyip qoysun. ¹⁴ Andin yene qurbangahda ishlitidighan eswablar — küldan, ilmek, belgürjek, chiniler, shundaqla barliq eswablarni qurbangah üstige tizip, andin délfín tériside étilgen bir yopuq bilen yépip, andin kötüridighan baldaqlarni ötküzüp qoysun.

¹⁵ Pütün bargahtikiler yolgha chiqidighan chaghda, Harun bilen uning oghulliri muqeddes jay we muqeddes jaydiki barliq qacha-qucha eswablarni yépip bolghandin kéyin, Kohatning ewladliri kélip kötürsun; lékin ölüp ketmeslik üçün muqeddes buyumlargha qol tegküzmisun. Jamaet chédiri ichidiki nersilerdin shularni Kohatning ewladliri kötürüshi kérek.

¹⁶ Harunning oghli Eliazarning wezipisi chiragh méyi, xushbuy etir, daimiy teqdim qilidighan ashliq hediye bilen mesihlesh méyigha qarash, shundaqla pütkül ibadet chédiri bilen uning ichidiki barliq nersiler, muqeddes jay hem muqeddes jaydiki qacha-qucha eswablargha qarash-tin ibaret.

¹⁷ Andin Perwerdigar Musa bilen Harungha söz qilip mundaq dédi: —

¹⁸ Siler Kohat jemetidikilerni Lawiylar arisidin qet'iy yoqitip qoymanglar, ¹⁹ belki ularning ölmey, hayat qélishi üçün ular «eng muqeddes» buyumlargha yéqinlashqan chaghda, Harun bilen uning oghulliri kirip ularning herbirige qilidighan we kötüridighan ishlarni körsitip qoy sun; ²⁰ ular peqet muqeddes jaygha kirgende muqeddes buyumlargha bir deqiqu muqarimisun, unda qilip qoysa ölüp kétidu.

Gershon ewladlirining wezipisi

²¹ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —

²²⁻²³ Gershon ewladliri ichide ata jemeti we aililiri boyiche, ottuz yashtin ellik yashqiche bolghan, jamaet chédiri ichide xizmet qilish sépige kireleydighan hemmisini sanaqtin ötküzüp umumiy sanini al. ²⁴ Gershon aililirining qilidighan xizmiti we ular kötüridighan nersiler töwendikiche: ²⁵ — ular jamaet chédirining özini, yeni astidiki ichki perdiliri we sirtqi perdilirini, uning yap-quchini, shundaqla üstige yapqan délfín tériside étilgen yopuqni we jamaet chédirining kirish ishiqining perdisini, ²⁶ ibadet chédiri bilen qurbangahni chöridep tartilghan hoylidiki perdiler bilen kirish derwazisining perdisini, shulargha xas tanilirini we ishlitidighan barliq qacha-qucha eswablarni kötürsun; bu eswab-üskünilerge munasiwetlik kérek bolghan ishlarni qilsun. ²⁷ Gershon ewladlirining pütün wezipisi, yeni ular kötüridighan we béjiridighan barliq ishlar Harun we uning oghullirining körsetmiliri boyiche bolsun; ularning néme kötüridighanliqini siler belgilep béringlar. ²⁸ Gershon ewladlirining jemettirining jamaet chédirining ichide qilidighan xizmiti shular; ular kahin Harunning oghli Itamarning qol astida turup ishlisun.

4:11 «altun xushbuygah» — ibraniy tilida «altun qurbangah».

4:16 Mis. 29:40; 30:23,24,34,35

4:20 «ular peqet ... bir deqiqu muqarimisun» — démek, Harunning oghulliri kahinlar muqeddes buyumlarni yépiwatqan waqitta muqeddes chédirgha kirmeslik kérek, peqet buyumlar yépilghandin kéyin kirishke bolidu.

4:22-23 «xizmet qilish sépige kireleydighanlar» — ibraniy tilida «jengge chiqalaydighan qoshundikiler» dégen sözler bilen ipadilinu. Ichki menisi, shühbisizki, kahinlarning muqeddes jayda Israil üçün qurbanliqlarni ötküzüp, ulargha rohiy wekil bolushi Israilar üçün jin-sheytanlar bilen rohiy urush xizmiti qilghangha barawer.

4:25 «astidiki ichki perdiliri we sirtqi perdiliri» — ibraniy tilida «turalghuning perdiliri we jamaet chédiri». Menisi choqum terjimimizdek bolidu. Chédirning töt qewet yopuqi bar idi; (1) ichki perdiliri; (2) öchke tériliri; (3) qizil buyalghan qochqar tériliri; (4) délfín tériliri. Bezi waqitlarda 2-qewiti, yeni öchke térisidin étilgen perdiler «jamaet chédir»ning özi dep hésablinatti. «Misirdin chiqish» 25□1-15ni köring.

«Chöl-bayawandiki seper»

Merari ewladlirining wezipisi

²⁹ Merarining ewladlirininimu, ularni ata jemeti, aililiri boyiche, sanaqtin ötküz;³⁰ ottuz yashtin ellik yashqiche bolghan, jamaet chédiri ichide xizmet qilish sépige kireleydighan hemmisini sanaqtin ötküzüp omumiy sanini al. ³¹ Ularning jamaet chédiri ichidiki barliq xizmiti, yeni kôtürüş wezipisi mundaq: — Ular jamaet chédirining taxtayliri, baldaqiliri, xadiliri we ularning teglikliri, ³² hoylining töt etrapidiki xadilar, ularning teglikliri, qozuqliri, tanaliri, barliq eswab-üsküne hem shulargha kéreklik bolghan barliq nersilerni kôtürüş bolsun; ular kôtüridighan eswab-üskünilerni namini atap bir-birlep her ademge körsitip béringlar. ³³ Merari jemet-aillirining jamaet chédiri ichide qilidighan barliq ishliri ene shular; ular kahin Harunning oghli Itamarning qol astida turup ishlisun.

Lawiylarning nopusining sanaqtin ötküzülüshi

³⁴⁻³⁵ Musa bilen Harun we jamaetning emirliri Kohatning ewladlirining ottuz yashtin ellik yashqiche bolghan, jamaet chédirida xizmet qilish sépige kireleydighanlarning hemmisini ata jemeti, aililiri boyiche sanaqtin ötküzdi. ³⁶ Ulardin jemeti boyiche sanaqtin ötküzülgenler jemiyy ikki ming yette yüz ellik kishi bolup chiqti. ³⁷ Mushular Kohat jemetidin sanaqtin ötküzülgenler bolup, jamaet chédirida ish qilidighan herbiri, yeni Perwerdigarning Musaning wastisi bilen qilghan emri boyiche Musa bilen Harun sanaqtin ötküzgenler idi.

³⁸⁻³⁹ Gershonlarning ata jemeti, aililiri boyiche, ottuz yashtin ellik yashqiche bolghan, jamaet chédirida xizmet qilish sépige kireleydighan hemmisi sanaqtin ötküzüldi; ⁴⁰ ata jemeti, aililiri boyiche sanaqtin ötküzülgenler jemiyy ikki ming alte yüz ottuz kishi bolup chiqti. ⁴¹ Mushular Gershon jemetidin sanaqtin ötküzülgenler bolup, jamaet chédirida ish qilidighan herbiri, yeni Perwerdigarning Musaning wastisi bilen qilghan emri boyiche Musa bilen Harun sanaqtin ötküzgenler idi.

⁴²⁻⁴³ Merarilarning ata jemeti, aililiri boyiche, ottuz yashtin ellik yashqiche bolghan, jamaet chédirida xizmet qilish sépige kireleydighan hemmisi sanaqtin ötküzüldi; ⁴⁴ ata jemeti, aililiri boyiche sanaqtin ötküzülgenler jemiyy üç ming ikki yüz kishi bolup chiqti. ⁴⁵ Mushular Merari jemetidin sanaqtin ötküzülgenler bolup, jamaet chédirida ish qilidighan herbiri, yeni Perwerdigarning Musaning wastisi bilen qilghan emri boyiche Musa bilen Harun sanaqtin ötküzgenler idi.

⁴⁶⁻⁴⁷ Sanaqtin ötküzülgen Lawiylar mana shular idi; Musa bilen Harun hem Israillarning emirliri ulardin ata jemeti, aililiri boyiche, ottuz yashtin ellik yashqiche bolghan, jamaet chédirida xizmet qilish we yük kôtürüş wezipisige kireleydighanlarni sanaqtin ötküzgen. ⁴⁸ Ularning sani jemiyy sekkiz ming besh yüz seksen adem bolup chiqti. ⁴⁹ Perwerdigarning emri boyiche, ular Musa teripidin sanaqtin ötküzüldi; herkim özi qilidighan Ishi we kôtüridighan yükige asasen sanaqtin ötküzüldi. Bularning hemmisi Perwerdigarning Musagha emr qilghinidek boldi.

Napaklarni bargahntin ayrish kérek

5¹ Perwerdigar Musagha söz qilip: — ²⁻³ Sen Israillargha emr qilip: «Siler pise-maxaw késili bilen aqma késilige griptar bolghanlarni, shundaqla ölükke tégishi bilen napak bolup qalghan hemmisini er-ayal démey bargahntin chiqiriwétinglar. Bargahlarni bulghiwetmesliki üçün ularni bargahntin chiqiriwétinglar; chünki Men bargah otturisida makan qildim» — dégin, — dédi..

^{4:30} «xizmet qilish sépige kireleydighanlar» — 23-ayetni we izahatini köring.

^{4:34-35} «sépige kireleydighanlar» — 23-ayetni we izahatini köring. 39-, 43-ayette oxshash sözler tépilidu.

^{5:2-3} «pise-maxaw késili bilen aqma késilige griptar bolghanlar» — «Law.» 13-babni, 15-bab 16-, 19-, 25-, 31-ayetni köring. «ölükke tégishi bilen napak bolup qalghan...» — mesilen, uruq-tughqinini depne qilishi bilen. «bargahlar» — herqaysi qebililarning öz bargahliri, démekchi.

^{5:2-3} Law. 13:3, 46; 15:2; 21:1

«Chöl-bayawandiki seper»

⁴ Israillar shundaq qilip ularni bargahtin chiqiriwetti; Perwerdigar Musagha qandaq emr qilghan bolsa, Israillar shundaq qildi.

Tölem tölesh nizami — «itaetsizlik qurbanliqi» we qoshumche tölem

⁵ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —

⁶ Sen Israillargha éytqin: — Meyli er yaki ayal bolsun, eger u insanlarning Perwerdigargha wapasizlik qilidighan herqandaq gunahlriridin birini sadir qilip, shuning bilen gunahkar dep békitilse, ⁷ undaqa u özi ötküzgen gunahigha iqrar qilip, itaetsizlik keltürüp chiqarghan, ziyanlanghuchining ziyinini toluq tölep bérishi kérek we uning sirtida u kishige yene beshtin bir ülushni qoshup tölep bersun. ⁸ Ziyanlanghuchining mubada itaetsizlik keltürüp chiqarghan ziyangha bérilgen tölem pulini alghudek tughqini bolmisa, tölem puli gunahkar bolghan kishining kafaritige sunulidighan qoshqargha qoshulup, Perwerdigargha atilip, kahingha bérilsun. ⁹ Shuningdek Israillarning Xudagha atighan barliq muqeddes hediylari, yeni kahingha keltürgen nersilerdin barliq «kötürme qurbanliq-hediye»ler kahingha hésab bolsun. ¹⁰ Herkim Xudagha atighan hedieler muqeddes dep hésablansun, shundaqla kahinning bolsun; kishiler kahingha néme hediye qilsa, uning hemmisi kahinning bolsun.

Zina qildi dep erz qilinghan xotunni sinash usuli we bir terep qilish nizami

¹¹ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —

¹² Sen Israillargha söz qilip mundaq dégin: — Eger birsining xotuni öz éridin yüz örügen, sadaqetsizlik qilghan bolsa, ¹³ — démek, bashqa birsi bilen yéqinlashqan, shundaqla uning bulghanghanliqi éringning közliridin yoshurun bolghan bolsa, héch guwahchi bolmighan hem gunah qilghan chéghida tutulupmu qalmighan bolsa, ¹⁴ shundaq ehwalda, éri öz xotunidin guman qilip künlise, xotuni rastla zina qilip bulghanghan bolsa (yaki öz xotunigha guman qilip künlisimu, xotuni zina qilmighan we bulghanmighan bolsa) ¹⁵ ehwalini ispatlash üçün bu adem xotunini kahinning yénigha ekelsun hem xotuni üçün zörür ashliq hediyesi, yeni arpa undin ondin bir efahni alghach kelsun; shu hediyeining üstige u héch zeytun méyi quymisun yaki héch mestiki qoshup qoymisun; chünki bu kündashliq hediyesi, esletme ashliq hediyesi bolup, ularning qebihlikige bolghan esletmidur.

¹⁶ Kahin u xotunni aldigha keltürüp, Perwerdigarning huzurida turghuzsun. ¹⁷ Kahin komzekke muqeddes sudin quyup, ibadet chédirining yer topisidin bir chimdim élip sugha chéchip qoysun. ¹⁸ Kahin u xotunni Perwerdigarning huzurida turghuzup, bëshini échip, esletme ashliq hediyesi, yeni kündashliq hediyesini uning qoligha tutquzsun, andin kahin qoligha qarghish keltürgüchi elem süyini alsun. ¹⁹ Kahin u xotungha qesem ichküzüp, uninggha «Derweqe sen héchqandaq adem bilen bille yatmighan, éringning ornida bashqa birsi bilen bille bolushqa ézip buzuqluq qilmighan bolsang, undaqa sen bu qarghish keltürgüchi elem süyidin xalas bolghaysen. ²⁰ Lékin sen éringning ornida bashqa birsige yéqinlaship özüngni bulghighan bolsang, éringdin bashqa bir er sen bilen bille yatqan bolsa, —» désun, ²¹⁻²² andin kahin u xotungha qarghish qesimini ichküzgendin kéyin, yene uninggha: «— Perwerdigar yotangni yigitlip, qorsiqingni ishshitiwetsun, shuningdek Perwerdigar séni öz xelqing ichide qarghish we qesem ichish destikige aylandursun; bu qarghish süyi ich-qarninggha kirip, qorsiqingni

5:6 Law. 5:21, 22

5:7 Law. 5:24

5:8 Law. 5:21-26

5:10 Law. 10:12

5:15 «bir efah» — texminen 2 küre yaki 22 litr idi.

5:17 «muqeddes su» — «yuyunush dési»din élinghan su bolsa kérek.

5:19 «éringning ornida» — bu dégenlikning bashqa birxil terjimisi «éringning emri astida turup».

«Chöl-bayawandiki seper»

ishshitiwetsun, yotangni yigilitiwetsun» dégende, u xotun: «Amin, amin» désun.

²³ Shuningdek kahin bu qarghish sözlirini depterge pütüp qoysun, shundaqla yazghan sözlerni elem süyige chilisun,²⁴ andin u xotungha bu qarghish keltürgüchi elem süyini ichküzsun, bu qarghish keltürgüchi su uning ichige kirishi bilenla uninggha azab-elem bolidu.²⁵ Kahin u xotunning qolidin kündashliq ashliq hediyesini élip, uni Perwerdigarning huzurida pulanglitip bolghandin kéyin, qurbangahqa élip kelsun.²⁶ Kahin hediye bir siqim un élip, xatire hésabida qurbangahqa qoyup köydürsun; andin u xotungha bu suni ichküzsun.

²⁷ Kahin emdi u xotungha suni ichküzgandin kéyin, eger u heqiqiy bulghanghan bolup, öz érige sadaqetsizlik qilghan bolsa, choqum shundaq boliduki, bu qarghish süyi uning ichige kirgandin kéyin uninggha azab-elem keltüridu; uning qorsiqi ishship, yotisi yigilep kétidu; shuning bilen u xotun öz xelqi ichide qarghishqa kétidu.²⁸ Lékin eger u xotun bulghanmighan pak bolsa, shu ishtin xalas bolidu we eksiche hamilidar bolup perzentlik bolidu.

²⁹ Mana bu kündashliq toghrisidiki qanundur; xotun öz érinig orinda bashqa birsi bilen bille bolushi bilen ézip bulghanghan bolsa.³⁰ we yaki birsi xotunidin guman qilip künlise, undaqta u xotunini Perwerdigarning aldida turghuzsun, kahin uninggha shu qanun boyiche hemmini ijra qilsun.³¹ Ene shundaq qilghanda, er gunahtin xalas bolup, xotun öz gunahini kôtiridu..

«Nazariylar»ning nizami

⁶ ¹ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —

² Sen Israillargha éytqin: «Meyli er yaki ayal bolsun, «Özümn Perwerdigargha atap, nazariylardin bolimen» dégen alahide bir qesemni ichken bolsa,³ undaqta u özini haraq-sharabtin ayrip perhiz tutsun; haraq-sharab bilen ishlengen sirkinimu ichmisun yaki herqandaq üzümler sherbitini ichmisun we höl-quruq üzümlernimu yémisun.⁴ Özini Perwerdigargha atighan barliq künlerde, üzümler chiqqan herqandaq nersini, meyli üzümler uruqi bolsun, posti bolsun, ularni yéyishke bolmaydu..

⁵ Özümn Perwerdigargha atidim dep qesem qilghan künleride, ularning béshigha ustira tegküzüşke bolmaydu; özini Perwerdigargha atighan künler ötüp bolmighuche, u muqeddes bolushi kérek; ular chachlirini uzun qoyushi kérek..⁶ U qesem ichken barliq künleride héchqandaq ölüklerge yéqinlishishqa bolmaydu..⁷ Uning öz atisi, anisi, qérindishi yaki hede-singilliri ölüp qalghan bolsa, ularni dep özini napak qilmasliqi kérek; chünki béshida Perwerdigarghila xas bolimen dep bergen wedisining belgisi bolidu..⁸ Özini Xudagha atiwetken barliq künlerde u Perwerdigar aldida muqeddes bolup tursun.

⁹ Mubada bir kishi uning yénida tuyusiz ölüp qélip, özini Perwerdigargha atighanliqning belgisi bolghan béshi bulghanghan bolsa, u özini paklash küni we kéyinki yettinchi künimu chéchini aldursun.¹⁰ Sekkizinci küni u ikki paxtekni yaki ikki bachkini élip jamaet chédirining

5:29 «éringning orinda» — bu dégenlikning bashqa birxil terjimisi «éringning emri astida turup».

5:31 «xotun öz gunahini kôtiridu» — gunahi bar bolsa, elwette. Bu qanunda er bilen xotungha nisbeten birer barawersizlik barmu? Mushu ish toghruluq «qoshumche söz»imizde azraq toxtilimiz.

6:2 «Nazariy» — «nazariy» dégen söz «(Xudagha) atighan» dégen menini bildüridu.

6:4 «Nazariy bolimen» — «Nazariy bolimen» dep qesem qilghan kishiler özini melum bir möhlette yaki ömürwayet Xudagha ataydu (mesilen, «Hak.» 13:5, «Luqa» 1:15ni körüng).

6:5 «chachlirini uzun qoyushi kérek» — bu ishta (a) matem bildürüshte chachlirini chüshürüş men'i qilinidu; (e) öziye birxil nomusluq keltüridu (chünki u ayaldek körünidu). Shuning bilen özini qesem ichip Xudagha atighanliqini hemme ademge ayan bolidu.

6:5 Hak. 13:5; 1Sam. 1:11

6:6 «ölükler» — bu söz haywanlarning taplirinu öz ichige alidu.

6:7 «özini napak qilmasliqi» — oqurmenlerge ayanki, kim bir jesetke tegken bolsa waqitliq «napak» dep hésablinidu (uning muqeddes jaygha yéqinlishishigha yaki qurbanliq qilishigha bolmaytti. «Lawiylarning desturi» 5:2-3, 11-babni körüng). «béshida... belgisi bolidu» — uzun chachliri, démek.

«Chöl-bayawandiki seper»

derwazisi aldida kahingha tapshursun.¹¹ Kahin birini gunah qurbanliqi, yene birini köydürme qurbanliq süpitide sunup, ölüq sewebidin napak bolup qalghan gunahini tilep kafaret qilsun; nazariy shu kunning özide öz béshini qaytidin muqeddes-pak qilsun,¹² u özini Perwerdigargha atighan künlerini yéngiwashtin bashlisun, shuning bilen bir yashliq bir erkeq qozini itaetsizliq qurbanliqi qilip sunsun; ilgiriki künliri bolsa inawetsiz hésablansun; chünki uning özini Perwerdigargha atighan haliti bulghanghan.

¹³ Nazariylardin biri özini Perwerdigarghila atighan künler toshqan künide u toghruluq qanun-belgilime mundaq: — Kishiler uni jamaet chédirining derwazisi aldigha ekelsun;¹⁴ u özi Perwerdigargha sunulidighan köydürme qurbanliq üçhün bir yashliq béjirim erkeq qozini, gunah qurbanliqi üçhün bir yashliq chishi béjirim bir qozini, inaqliq qurbanliqi üçhün béjirim bir qoshqarni keltürsun,¹⁵ shundaqla bir séwet pétir nan, zeytun méyi ileshtürülgen ésil undin pishurulghan toqachlar hemde zeytun méyi sürülüp mesihlengen pétir hemek nanlar we shu qurbanliqlarning qoshumche ashliq hediyeieri we sharab hediyeierini keltürsun.¹⁶ Kahin bularni Perwerdigarning huzurigha keltürüp, Nazariyning shu gunah qurbanliqi bilen köydürme qurbanliqini sunsun;¹⁷ u Perwerdigargha atalghan inaqliq qurbanliqi süpitide qoshqarni sunsun, uninggha qoshup bir séwet pétir nanni sunsun; kahin shular bilen teng Nazariy qoshup teqdim qilghan ashliq hediye bilen sharab hediyeini keltürüp sunsun.¹⁸ Nazariy jamaet chédirining derwazisi aldida özini Perwerdigargha atighanliqigha belge qilip qoyuwetken chéchini chüshürüp, chéchini élip inaqliq qurbanliqi astidiki otqa qoysun.¹⁹ Nazariy shu teriqide özini Perwerdigarghila atighanliq chéchini chüshürüp bolghandin kéyin, kahin qaynap pishirilghan qoshqarning bir aldi qolini hem séwettin bir pétir nan bilen bir pétir hemek nanni élip kélip Nazariyning qoligha tutquzsun.²⁰ Kahin bularni Perwerdigarning aldida pulanglatma qurbanliq süpitide örüsün; bular pulanglatma qurbanliq süpitide sunghan tösh bilen kötürme hediye qilinghan aldi qol bilen qoshulup, muqeddes dep hésablinip kahingha bérilsun; andin kéyin Nazariy sharab ichse bolidu.

²¹ Shular bolsa qesem ichken Nazariy toghrisida, özini Perwerdigargha atashta sunush zörür bolghan qurbanliq-hediyeler toghrisida békitilgen qanun-belgilimidur; shuningdek uning qoli némige yetse shuni sunsimu bolidu; u ichken qesimi boyiche, yeni özini Xudagha atash wedisi toghruluq shu nizam-belgilime boyiche hemme ishni ada qilsun; wedisige emel qilsun.

Kahinlarning bext-beriket tilep qilghan sözi

²² Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —

²³ Sen Harun bilen uning oghullirigha söz qilip mundaq dégin: — Siler Israillargha mundaq bext-beriket tilenglar: —

²⁴ «Perwerdigar silerge bext-beriket ata qilghay, silerni Öz panahida saqlighay;

²⁵ Perwerdigar yüzini silerning üstünglarda yorutup, silerge shapaet qilghay;

²⁶ Perwerdigar yüzini üstünglarga qaritip kötürüp, silerge xatirjemlik bergey!» — dep tilenglar.

²⁷ Ular shundaq qilip namimni Israillarning üstige qonduridu we Men ulargha bext-beriket ata qilimen.

6:15 «toqachlar» — ibraniy tilida bu söz yaki halqisiman yaki chekküch bilen téshilgen birxil nanlarni körsitidu.

6:18 Ros. 21:24

6:20 Mis. 29:27

«Chöl-bayawandiki seper»

Herqaysi qebile emirlirining hediyliri

7¹⁻² Musa ibadet chédirini tikligen küni, u chédirni mesih qilib maylap muqeddes qildi, shundaqla uning ichidiki barliq eswab-jabduqlar, qurbangah we uning barliq qacha-qucha eswablirini mesih qilib maylap muqeddes qildi; shü küni shundaq boldiki, Israilning emirliri, yeni ularning ata jemetining bashliqliri bolghan, qebile emirliri kélip hediylerni sundi; shu qebililarning emirliri sanaqtin ötküzüsh ishigha nazaret qilghuchilar idi..³ Ular özlirining hediylirini Perwerdigarning huzurigha hazir qilishti, keltürülgen bu hediyeler jemi bolup alte harwa, on ikki öküzdin ibaret idi; her ikki emir birliship birdin sayiwenlik harwa, herbir emir birdin öküz élip keldi; ular bu hediylerni chédirining aldigha ekilishti.⁴ Perwerdigar Musagha söz qilip: —

⁵ Jamaet chédirining ishliirigha ishliitish üçün sen bu nersilerni qobul qilip, Lawiylarning her-birining béjiridighan ishliri boyiche ularning ishliitishige bergin, — dédi.

⁶ Shuning bilen Musa harwa bilen öküzlerni qobul qilip Lawiylargha tapshurup berdi.⁷ U Gershon ewladlirining qilidighan ishliirigha asasen, ulargha ikki harwa bilen töt öküz berdi.⁸ Merari ewladlirining qilidighan ishliirigha asasen, ulargha töt harwa bilen sekkiz öküz berdi; ularning hemmisi kahin Harunning oggli Itamargha qaraytti;⁹ lékin u Kohatning ewladlirigha héchnéme bermidi; chünki ular muqeddes nersilerni kütürüshke mes'ul idi; démek, ular mes'ul bolghan nersilerni öz müriside kütüretti.

¹⁰ Qurbangah maylinip mesihlengen küni, uni Xudagha béghishlash yolida emirler sunidighan hediylirini élip kélip, qurbangah aldigha qoyushti.¹¹ Perwerdigar Musagha: — Ular qurbangahni béghishlash yolida hediylirini sunsun; herbir emir öz künide sunsun, — dédi.

¹² Birinchi küni hediye sunghuchi Yehuda qebilisidin Amminadabning oggli Nahshon boldi.¹³ U sunghan hediye éghirliqi bir yüz ottuz shekel kélidighan bir kümüş légen, éghirliqi yetmiş shekel kélidighan bir kümüş das bolup, bular muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki boyiche ölchendi; ashliq hediye bolsun dep ikkisige zeytun méyi arilashturulghan ésil un toldu rulghanidi;¹⁴ on shekel éghirliqta, xushbuy toldurulghan bir altun piyale;¹⁵ köydürme qurbanliq üçün bir erkek torpaq, bir qochqar, bir yashliq bir erkek qoza;¹⁶ gunah qurbanliqi üçün bir téke;¹⁷ inaqliq qurbanliqi üçün ikki buqa, besh qochqar, besh téke, bir yashliq besh erkek qoza; bular Amminadabning oggli Nahshon sunghan hediyeler idi.

¹⁸ Ikkinchi küni hediye sunghuchi Issakarning emiri Zuarning oggli Netanel boldi.¹⁹ U sunghan hediye éghirliqi bir yüz ottuz shekel kélidighan bir kümüş légen, éghirliqi yetmiş shekel kélidighan bir kümüş das bolup, bular muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki boyiche ölchendi; ashliq hediye bolsun dep ikkisige zeytun méyi arilashturulghan ésil un toldurulghanidi;²⁰ on shekel éghirliqta, xushbuy toldurulghan bir altun piyale;²¹ köydürme qurbanliq üçün bir torpaq, bir qochqar, bir yashliq bir erkek qoza;²² gunah qurbanliqi üçün bir téke;²³ inaqliq qurbanliqi üçün ikki buqa, besh qochqar, besh téke, bir yashliq besh erkek qoza; bular Zuarning oggli Netanel sunghan hediyeler idi.

²⁴ Üchinchi küni hediye sunghuchi Zebulun ewladlirining emiri Hélonning oggli Éliab boldi.²⁵ U sunghan hediye éghirliqi bir yüz ottuz shekel kélidighan bir kümüş légen, éghirliqi yetmiş shekel kélidighan bir kümüş das bolup, bular muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki

7:1-2 «ibadet chédiri tiklesh» qatarliq ishlar «Mis.» 40-bab, 17-34-ayetlerde teswirlinidu. Démek, «shu küni»diki ishlar «Chöl.» 1-6-bablardiki ishlardin awwal, shundaqla «Law.» 8:11tiki ishlardin kéyin yüz bergenidi.

7:1-2 Mis. 40:18

7:9 «muqeddes nersiler» — bashqa birxil terjimisi «muqeddes jay».

7:13 «shekel» — kümüşning ölchimi bolup, adette 11.4 gramgha barawer bolushi mumkin. Shunga 130 shekel 1.5 kilogram, 70 shekel 0.8 kilogram bolushi mumkin. «muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki boyiche» — 3:47-ayettiki izahatni körüng.

boyiche ölchendi; ashliq hediye bolsun dep ikkisige zeytun méyi arilashturulghan ésil un toldurulghanidi;²⁶ on shekel éghirliqta, xushbuy toldurulghan bir altun piyale;²⁷ köydürme qurbanliq üçün bir torpaq, bir qochqar, bir yashliq bir erkeq qoza;²⁸ gunah qurbanliqi üçün bir téke;²⁹ inaqliq qurbanliqi üçün ikki buqa, besh qochqar, besh téke, bir yashliq besh erkeq qoza; bular Hélonning oghli Éliab sunghan hediyelele idi.

³⁰ Tötinchi küni hediye sunghuchi Ruben ewladlirining emiri Shidörning oghli Elizur boldi.³¹ U sunghan hediye éghirliqi bir yüz ottuz shekel kélidighan bir kümüsh légen, éghirliqi yetmish shekel kélidighan bir kümüsh das bolup, bular muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki boyiche ölchendi; ashliq hediye bolsun dep ikkisige zeytun méyi arilashturulghan ésil un toldurulghanidi;³² on shekel éghirliqta, xushbuy toldurulghan bir altun piyale;³³ köydürme qurbanliq üçün bir torpaq, bir qochqar, bir yashliq bir erkeq qoza;³⁴ gunah qurbanliqi üçün bir téke;³⁵ inaqliq qurbanliqi üçün ikki buqa, besh qochqar, besh téke, bir yashliq besh erkeq qoza; bular Shidörning oghli Elizur sunghan hediyelele idi.

³⁶ Beshinchi küni hediye sunghuchi Shiméon ewladlirining emiri Zuri-shaddayning oghli Shélumiyel boldi.³⁷ U sunghan hediye éghirliqi bir yüz ottuz shekel kélidighan bir kümüsh légen, éghirliqi yetmish shekel kélidighan bir kümüsh das bolup, bular muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki boyiche ölchendi; ashliq hediye bolsun dep ikkisige zeytun méyi arilashturulghan ésil un toldurulghanidi;³⁸ on shekel éghirliqta, xushbuy toldurulghan bir altun piyale;³⁹ köydürme qurbanliq üçün bir torpaq, bir qochqar, bir yashliq bir erkeq qoza;⁴⁰ gunah qurbanliqi üçün bir téke;⁴¹ inaqliq qurbanliqi üçün ikki buqa, besh qochqar, besh téke, bir yashliq besh erkeq qoza; bular Zuri-shaddayning oghli Shélumiyel sunghan hediyelele idi.

⁴² Altinchi küni hediye sunghuchi Gad ewladlirining emiri Déuelning oghli Eliasaf boldi.⁴³ U sunghan hediye éghirliqi bir yüz ottuz shekel kélidighan bir kümüsh légen, éghirliqi yetmish shekel kélidighan bir kümüsh das bolup, bular muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki boyiche ölchendi; ashliq hediye bolsun dep ikkisige zeytun méyi arilashturulghan ésil un toldurulghanidi;⁴⁴ on shekel éghirliqta, xushbuy toldurulghan bir altun piyale;⁴⁵ köydürme qurbanliq üçün bir torpaq, bir qochqar, bir yashliq bir erkeq qoza;⁴⁶ gunah qurbanliqi üçün bir téke;⁴⁷ inaqliq qurbanliqi üçün ikki buqa, besh qochqar, besh téke, bir yashliq besh erkeq qoza; bular Déuelning oghli Eliasaf sunghan hediyelele idi.

⁴⁸ Yettinchi küni hediye sunghuchi Efraim ewladlirining emiri Ammihudning oghli Elishama boldi.⁴⁹ U sunghan hediye éghirliqi bir yüz ottuz shekel kélidighan bir kümüsh légen, éghirliqi yetmish shekel kélidighan bir kümüsh das bolup, bular muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki boyiche ölchendi; ashliq hediye bolsun dep ikkisige zeytun méyi arilashturulghan ésil un toldurulghanidi;⁵⁰ on shekel éghirliqta, xushbuy toldurulghan bir altun piyale;⁵¹ köydürme qurbanliq üçün bir torpaq, bir qochqar, bir yashliq bir erkeq qoza;⁵² gunah qurbanliqi üçün bir téke;⁵³ inaqliq qurbanliqi üçün ikki buqa, besh qochqar, besh téke, bir yashliq besh erkeq qoza; bular Ammihudning oghli Elishama sunghan hediyelele idi.

⁵⁴ Sekkizinchi küni hediye sunghuchi Manasseh ewladlirining emiri Pidahzurning oghli Gamaliyel boldi.⁵⁵ U sunghan hediye éghirliqi bir yüz ottuz shekel kélidighan bir kümüsh légen, éghirliqi yetmish shekel kélidighan bir kümüsh das bolup, bular muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki boyiche ölchendi; ashliq hediye bolsun dep ikkisige zeytun méyi arilashturulghan ésil un toldurulghanidi;⁵⁶ on shekel éghirliqta, xushbuy toldurulghan bir altun piyale;⁵⁷ köydürme qurbanliq üçün bir torpaq, bir qochqar, bir yashliq bir erkeq qoza;⁵⁸ gunah qurbanliqi üçün bir téke;⁵⁹ inaqliq qurbanliqi üçün ikki buqa, besh qochqar, besh téke, bir yashliq besh erkeq qoza; bular Pidahzurning oghli Gamaliyel sunghan hediyelele idi.

⁶⁰ Toqquzinchi küni hediye sunghuchi Bényamin ewladlirining emiri Gidéonining oghli Abidan boldi.⁶¹ U sunghan hediye éghirliqi bir yüz ottuz shekel kélidighan bir kümüsh légen, ég-

hirliqi yetmish shekel kélidighan bir kümüsh das bolup, bular muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki boyiche ölchendi; ashliq hediye bolsun dep ikkisige zeytun méyi arilashturulghan ésil un toldurulghanidi;⁶² on shekel éghirliqta, xushbuy toldurulghan bir altun piyale;⁶³ köydürme qurbanliq üçün bir torpaq, bir qochqar, bir yashliq bir erkeq qoza;⁶⁴ gunah qurbanliqi üçün bir téke;⁶⁵ inaqliq qurbanliqi üçün ikki buqa, besh qochqar, besh téke, bir yashliq besh erkeq qoza; bular Gidéonining oghli Abidan sunghan hediyeleler idi.

⁶⁶ Oninchi küni hediye sunghuchi Dan ewladlirining emiri Ammishaddayning oghli Ahiezer boldi.⁶⁷ U sunghan hediye éghirliqi bir yüz ottuz shekel kélidighan bir kümüsh légen, éghirliqi yetmish shekel kélidighan bir kümüsh das bolup, bular muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki boyiche ölchendi; ashliq hediye bolsun dep ikkisige zeytun méyi arilashturulghan ésil un toldurulghanidi;⁶⁸ on shekel éghirliqta, xushbuy toldurulghan bir altun piyale;⁶⁹ köydürme qurbanliq üçün bir torpaq, bir qochqar, bir yashliq bir erkeq qoza;⁷⁰ gunah qurbanliqi üçün bir téke;⁷¹ inaqliq qurbanliqi üçün ikki buqa, besh qochqar, besh téke, bir yashliq besh erkeq qoza; bular Ammishaddayning oghli Ahiezer sunghan hediyeleler idi.

⁷² On birinchi küni hediye sunghuchi Ashir ewladlirining emiri Okranning oghli Pagiyele boldi.⁷³ U sunghan hediye éghirliqi bir yüz ottuz shekel kélidighan bir kümüsh légen, éghirliqi yetmish shekel kélidighan bir kümüsh das bolup, bular muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki boyiche ölchendi; ashliq hediye bolsun dep ikkisige zeytun méyi arilashturulghan ésil un toldurulghanidi;⁷⁴ on shekel éghirliqta, xushbuy toldurulghan bir altun piyale;⁷⁵ köydürme qurbanliq üçün bir torpaq, bir qochqar, bir yashliq bir erkeq qoza;⁷⁶ gunah qurbanliqi üçün bir téke;⁷⁷ inaqliq qurbanliqi üçün ikki buqa, besh qochqar, besh téke, bir yashliq besh erkeq qoza; bular Okranning oghli Pagiyele sunghan hediyeleler idi.

⁷⁸ On ikkinchi küni hediye sunghuchi Naftali ewladlirining emiri Énanning oghli Ahira boldi.⁷⁹ U sunghan hediye éghirliqi bir yüz ottuz shekel kélidighan bir kümüsh légen, éghirliqi yetmish shekel kélidighan bir kümüsh das bolup, bular muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki boyiche ölchendi; ashliq hediye bolsun dep ikkisige zeytun méyi arilashturulghan ésil un toldurulghanidi;⁸⁰ on shekel éghirliqta, xushbuy toldurulghan bir altun piyale;⁸¹ köydürme qurbanliq üçün bir torpaq, bir qochqar, bir yashliq bir erkeq qoza;⁸² gunah qurbanliqi üçün bir téke;⁸³ inaqliq qurbanliqi üçün ikki buqa, besh qochqar, besh téke, bir yashliq besh erkeq qoza; bular Énanning oghli Ahira sunghan hediyeleler idi.

⁸⁴ Qurbangah maylinip mesihlengen künide, Israil emirliri qurbangahqa sunghan hediyeleler: — jemiyele on ikki kümüsh légen, on ikki kümüsh das, on ikki altun piyale boldi,⁸⁵ herbir kümüsh légenning éghirliqi bir yüz ottuz shekel, herbir kümüsh dasning éghirliqi yetmish shekel idi; mushu qacha-quchigha ketken kümüsh muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki boyiche ölchengende, jemiyele ikki ming töt yüz shekel chiqti;⁸⁶ xushbuy bilen toldurulghan altun piyale on ikki bolup, muqeddes jaydiki shekelning ölchem birliki boyiche ölchengende, herbir altun piyalining éghirliqi on shekel chiqti; bu altun piyalilerning altuni jemiyele bir yüz yigirme shekel chiqti;⁸⁷ köydürme qurbanliqlar üçün bolghan mallar: — jemiyele on ikki torpaq, on ikki qochqar, on ikki bir yashliq erkeq qoza idi, herbiri tégishlik ashliq hediyeleler bilen bille sunuldi; on ikki téke gunah qurbanliqi üçün sunuldi;⁸⁸ inaqliq qurbanliqliri üçün sunulghini jemiyele yigirme töt buqa, atmish qochqar, atmish téke, bir yashliq atmish erkeq qoza idi. Qurbangah maylinip mesihlinip, uni Xudagha béghishlash yolida sunulghan hediyeleler mana mushular.

⁸⁹ Musa Perwerdigar bilen sözleshkili jamaet chédirigha kirgen chéghida, u «hökümu-guwahliq sanduqi»ning üstidiki «kafaret texti»ning ikki teripidiki kérubning otturisiدين uning öziye gep qilghan awazini anglap turdi; Perwerdigar shu yolda uninggha söz qilatti.

«Chöl-bayawandiki seper»

Altun chiraghdan

8¹ Perwerdigar Musagha söz qilib: —

² Sen Harungha: «Sen chiraghlari yaqidighan chaghda yette chiraghnin hemmisi chiraghdanning aldini yorutidighan bolsun» dep éytip qoy, — dédi..

³ Harun shundaq qildi; u chiraghdan üstidiki chiraghlarning hemmisini yandurup, xuddi Perwerdigarning Musagha éytqinidek, chiragh nurini chiraghdanning aldini yorutidighan qilib qoydi. ⁴ Chiraghdanning yasilishi mundaq: u altundin bolqa bilen soqup yasalgan, putidin gül-lirigiche bolqa bilen soqup chiqirilghan. Perwerdigar Musagha körsetken nusxidek, u chiraghdanni shundaq yasatti.

Lawiylarning Xudaning xizmitige atap paklinip ayrilishi

⁵ Perwerdigar Musagha mundaq dédi: —

⁶ Sen Israillarning ichidin Lawiylarni tallap chiqip paklighin. ⁷ Ularni paklash üçün ulargha mundaq qil: «kafaret süyi»ni ularning bedinige chachqin; andin ular özliri pütün bedinini ustura bilen chüshürsun, kiyimlerini yuyup özini pak qilsun. ⁸ Andin kéyin ular bir torpaq bilen shuninggha qoshup ashliq hediyesini, yeni zeytun méyi ileshtürülgen ésil unni keltürsun; sen gunah qurbanliqi üçün yene bir torpaqni keltür. ⁹ Sen Lawiylarni jamaet chédirining aldigha keltür we pütün Israil jamaitini yighip kel; ¹⁰ Lawiylarni Perwerdigarning huzurigha hazir qilghin; andin Israillar kélip qollarini ularning üstige qoysun. ¹¹ Harun Lawiylarni Israillarning «pulanglatma qurbanliqi» süpitide Perwerdigarning xizmitini qilsun dep, Perwerdigargha hediye qilsun. ¹² Lawiylar qollarini héliqi ikki torpaqning béshigha qoysun; sen birini gunah qurbanliqi bolsun, birini köydürme qurbanliq bolsun, Lawiylar üçün kafaret keltürsun dep Perwerdigargha sunghin. ¹³ Sen andin Lawiylarni Harun bilen uning oghullirining aldida turguzup, ularni pulanglatma qurbanliq süpitide Perwerdigargha hediye qil. ¹⁴ Lawiylar Méningki bolsun dep, sen Lawiylarni ene shu तरीقى Israillardin ayrıp chiq. ¹⁵ Andin Lawiylar kirip jamaet chédirining ishlirini qilsa bolidu; sen ularni paklandur, ularni pulanglatma qurbanliq süpitide hediye qil. ¹⁶ Chünki ular Israillar ichide pütünley Manga atalgan; Méning ularni Méningki bolsun dep tallishim ularni Israillarning arisida baliyatquning tunji méwisi ornida qoyghanliqimdur. ¹⁷ Chünki Israillarning tunjisi, meyli u insan yaki haywan bolsun, pütünley Manga tewedur; Men Misir zéminida barliq tunjilarni öltürgen küni ularni Özümge muqeddes qilib éliwalghanidim. ¹⁸ Méning Lawiylarni u yol bilen tallishim ularni Israillarning ichidiki tunjilirining ornida qoyushum üçündür. ¹⁹ We jamaet chédirida Israillarning xizmitide bolsun we Israillarning gunahini tilep kafaret keltürsun, shuningdek Israillar muqeddes jaygha yéqinlashqanda ular arisida bala-qaza chiqmisun dep, men Israillar ichidin Lawiylarni Harun bilen uning oghullirigha berdim. ²⁰ Musa, Harun we pütkül Israil jamaiti Lawiylarni shundaq qildi; Perwerdigarning Lawiylar toghruluq Musagha buyrughinidek Israillar hemmisini beja keltürdi. ²¹ Lawiylar shundaq qilib özlirini gunahtin paklap, kiyim-kéçeklirini yuyup pakizlidi; Harun ularni pulanglatma qurbanliq süpitide Perwerdigargha hediye qildi; Harun yene ularni paklashqa gunahini tilep kafaret qildi. ²² Andin kéyin Lawiylar kirip Harunning aldida, shundaqla uning oghullirining aldida, jamaet chédiri ichidiki ishlarni qilishqa

8:2 Mis. 25:37

8:4 Mis. 25:31

8:7 «kafaret süyi» — ibraniy tilida «gunah süyi» yaki «gunahdin paklash süyi». Bu su 19-babta tepsiliy teswirlinidu.

8:11 «hediye qilsun» — ibraniy tilida «irghanglatun».

8:12 «sen ... Perwerdigargha sunghin» — Tewrat boyiche, bu Musa peyghemberning özi kahinning ornida birdinbir qurbanliq qilghan waqti idi.

8:14 Chöl. 3:45

8:17 Mis. 13:2; 22:29; 34:19; Law. 27:26; Chöl. 3:13; Luqa 2:23

8:18 Chöl. 3:12

«Chöl-bayawandiki seper»

kirisht; Perwerdigar Lawiylar toghruluq Musagha qandaq buyrugʻhan bolsa, Israillar uni shu boyiche beja keltürdi.

²³ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —

²⁴ Lawiylarning wezipisi mundaq bolsun: — Yigirme besh yashtin yuqiriliri kirip jamaet chédiri ichi-diki ishlarni qilishqa sepke kirsun; ²⁵ ellik yashqa yetkenden kéyin septin chékinip shu xizmetni qilmisun; ²⁶ lékin ular jamaet chédiri ichide qérindashlirigha yardemliship, ularning hajetliridin chiqishqa bolidu, emma chédirdiki resmий wezipide bolmisun. Lawiylarning wezipiliri heqqide ulargha ene shundaq qil.

Sinay chöl-bayawinida «ötüp kêtish héyti»ni ötküzüş

⁹ ¹ Misir zéminidin chiqqandin kéyinki ikkinchi yili birinchi ayda, Perwerdigar Sinay chölide Musagha buyrup: —

² Israillar békitilgen waqitta ötüp kêtish héytini ötküzsun; ³ yeni mushu ayning on tötinchi küni gugumda, békitilgen waqitta, barliq belgilime we qaide-tertip boyiche héytini ötküzünglar, — dédi. ⁴ Shuning bilen Musa Israillargha söz qilip ötüp kêtish héytini ötküzüşni buyrudi. ⁵ Ular birinchi ayning on tötinchi küni gugumda, Sinay chölide ötüp kêtish héytini ötküzdi; Perwerdigar Musagha qandaq buyrugʻhan bolsa, Israillar shundaq qildi.

⁶ Bir nechcheylen bir ölükke tégip kêtip napak bolup qalghanliqi üçün, ular shu küni ötüp kêtish héytini ötküzelmidi-de, ular shu küni Musa bilen Harunning aldigha kélip Musagha: —

⁷ Biz ölüp qalghan ademge tégip kêtip napak bolup qalghan bolsaqmu, lékin némishqa Israillarning qatarida, békitilgen waqitta Perwerdigargha sunushqa kérek bolghinini élip kélishtin ret qilimiz? — déyishti.

⁸ — Toxtap turunglar, men bérip Perwerdigar siler toghrangelarda néme buyruydikin, anglap baqay, — dédi Musa ulargha.

⁹ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —

¹⁰ Sen Israillargha mundaq dégin: «Siler we silerning ewladliringlar ichide beziler ölüklerge tégip kêtip napak bolup qalghan bolsa yaki uzaq seper üstide bolsa, ular yenila Perwerdigar üçün ötüp kêtish héytini ötküzüşke bolidu. ¹¹ Undaq kishiler ikkinchi ayning on tötinchi küni gugumda héytini ötküzsun; héyt taamini pétir nan we achchiq köktatlar bilen bille yésun; ¹² ulardin etige azraqmu qaldurmisun we qozisining ustixanliridin birersinimu sundurghuchi bolmisun; ular héytini ötüp kêtish héytining barliq belgilimiliri boyiche ötküzsun. ¹³ Halbuki, pak bolghan, seper üstidimu bolmighan emma ötüp kêtish héytini ötküzüşke étibar bermigen kishi bolsa öz xelqidin üzüp tashlinidu; chünki békitilgen waqitta Perwerdigargha sunush kérek bolghinini sunmighanliqi üçün, u öz gunahini öz üstige alidu. ¹⁴ Eger arangelarda turuwatqan yat ellik bir musapir Perwerdigar üçün ötüp kêtish héytini ötküzüşni xalisa, u ötüp kêtish héyti toghrisidiki belgilime we qaide-tertip boyiche ötküzsun;

8:24 «sepke kirsun» — ibranıy tilida «jeng üçün qoshungha kirsun» dégen sözler bilen ipadilınidu. 4:23ni we izahatni körüng.

9:2 Mis. 12:1-28; Law. 23:5; Chöl. 28:16; Qan. 16:2

9:3 «gugum» — ibranıy tilida «ikki kech arılıqida» dégen sözler bilen ipadilınidu — demek shepeq waqti, «kün pétish» we qarangghuluq arılıqida bolghan waqit.

9:5 «gugum» — 3-ayettiki izahatni körüng.

9:10 «ular yenila Perwerdigar üçün ötüp kêtish ötküzüşke bolidu» — yaki «u yenila Perwerdigar üçün ötüp kêtish héytini ötküzidu».

9:11 «gugum» — 3-ayettiki izahatni körüng.

9:12 ««ötüp kêtish héyti»diki qoza» — «Mis.» 12:46, «Yuh.» 19:36ni körüng.

9:12 Mis. 12:46; Yuh. 19:33, 36

9:13 «öz xelqidin üzüp tashlinidu» — bu ibare adette ademning Xudaning biwasite jazasi bilen dunyadin kêtishini kórsitidu. «Mis.» 12:19diki izahatni körüng.

«Chöl-bayawandiki seper»

yat ellik musapirlar üçhün we zéminda tughulghanlar üçhünmu aranglarda shu birla nizam bolsun..

Xudaning Israillarni chöl-bayawanda Öz buluti we oti bilen yéteklishi

¹⁵ Ibadet chédiri tiklengen küni, bulut ibadet chédirini, yeni höküm-guwahliq chédirini qaplap turdi; kechtin taki etigengiche, bulut xuddi ottek ibadet chédirining üstide turdi..¹⁶ Daim shundaq bolatti; kündüzi bulut ibadet chédirini qaplap turatti, kéchisi u otqa oxshaytti.¹⁷ Qachaniki bulut jamaet chédirining üstidin kötürülse, Israillar yolgha chiqatti; bulut qeyerde toxtisa, Israillar shu yerde bargah tiketti.¹⁸ Israillar Perwerdigarning buyruqi boyiche mangatti, Perwerdigarning buyruqi boyiche bargah tiketti; bulut ibadet chédirining üstide qanche uzaq toxtisa, ular bargahda shunche uzaq turatti..¹⁹ Bulut ibadet chédirining üstide xéli künlergiche toxtap tursa, Israillarmu Perwerdigarning körsitmisini tutup seperge chiqmaytti,²⁰ mubada bulut ibadet chédirining üstide peqet birnechche künla toxtisa, ular Perwerdigarning buyruqi boyiche shu waqitta bargah qurup yatatti, andin yene Perwerdigarning buyruqi boyiche seperge atlinatti.²¹ We mubada bulut peqetla kechtin etigengiche toxtap, ettigende bulut yene kötürülse, ular yene yolgha chiqatti; meyli kündüzi yaki kéchisi bulut kötürülsila, ular seperge chiqatti.²² Bulut ibadet chédirining üstide uzunraq tursa, meyli ikki kün, bir ay, bir yil tursimu, Israillar yolgha chiqmay bargahda turuwéretti; lékin bulut kötürülüp mangsila ular sepirini dawamlashturatti.²³ Perwerdigarning buyruqi bilen ular bargah quratti, Perwerdigarning buyruqi bilen ular seperni dawamlashturatti; ular Perwerdigarning Musaning wastisi bilen bergen emri boyiche, Perwerdigarning körsitmisini tutatti.

Kümüş kanay chélinish waqitliri

10¹ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —
² Sen özünge ikki kanay yasatqin; ularni kümüshtin soqtur. Ular jamaetni yighishqa, shundaqla jamaetni bargahlirini yighishturup yolgha chiqishqa chaqirish üçhün ishlitilidu.³ Ikki kanay chélinganda pütkül jamaet séning yéninggha jamaet chédiri derwazisining aldigha yighilidighan bolsun.⁴ Eger yalghuz biri chélinisa, emirliri, yeni minglighan Israillarning mingbéshiliri séning yéninggha kélip yighilsun.⁵ Siler qattiq yuqiri awaz bilen chalgghanda kün chiqish tereptiki bargahlar yolgha chiqsun..⁶ Andin siler ikkinchi qétim qattiq, yuqiri awaz bilen chalgghanda jenub tereptiki bargahlar yolgha chiqsun; ular yolgha chiqqan chaghda kanay qattiq, yuqiri awaz bilen chélinishi kérektur.

⁷ Jamaetni yighilishqa chaqiridighan chaghda, kanay chélinglar, emma qattiq, yuqiri awaz bilen chalmanglar; ⁸ Harunning ewladliri, kahin bolghanlar kanaylarni chalsun; bular silerge ewladmu-ewlad bir ebediy belgilime bolsun..⁹ Eger siler öz zémininglarda silerge zulum salghan dühmininglar bilen jeng qilishqa chiqsanglar, qattiq, yuqiri awaz bilen chélinglar. Shuning bilen özünglarning Xudasi bolghan Perwerdigarning aldida yad étilip, dühmininglardin qutulilsiler.¹⁰ Buningdin bashqa, xushal künliringlarda, békitilgen héytlinglarda we ayning birinchi künliride, siler köydürme qurbanliq we inaliq qurbanliqlirini sunghininglarda, qurbanliqlarning aldida turup kanay chélinglar; shuning bilen kanaylar silerni Xudayinglarga esletküchi bolidu; Men Xudayinglar Perwerdigardurmen.

9:14 Mis. 12:49

9:15 «Ibadet chédirini qaplighan bulut» — «Mis.» 40:34-38ni körling.

9:15 Mis. 40:34

9:18 1Kor. 10:1

9:22 Mis. 40:36, 37

10:5 «qattiq yuqiri awaz bilen» — bashqa birxil terjimisi: «agah awazi bilen».

10:8 «bular» — kanaylar özliri.

«Chöl-bayawandiki seper»

Sinaydin yolgha chiqish tertipi

¹¹ Ikkinchi yili, ikkinchi ayning yigirmanchi küni bulut höküm-guwahliq chédirining üstidin kötürüldi; ¹² shuning bilen Israillar Sinay chölidin chiqip, yol élip seperlirini bashlidi; bulut Paran chölide toxtidi. ¹³ Bu ularning birinchi qétim Perwerdigarning Musaning wastisi bilen qilghan emri boyiche yolgha chiqishi boldi. ¹⁴ Yehuda bargahi özining tughi astida qoshun-qoshun bolup aldi bilen yolgha chiqti; qoshunning bashliqi Amminadabning oghli Nahshon idi. ¹⁵ Is-sakar qebilisi qoshunining bashliqi Zuarning oghli Netanel idi. ¹⁶ Zebulun qebilisi qoshunining bashliqi Hélonning oghli Éliab idi. ¹⁷ Andin ibadet chédiri chuwlup, Gershonning ewladliri bilen Merarining ewladliri uni kötürüp yolgha chiqti.

¹⁸ Ruben bargahi özining tughi astida qoshun-qoshun bolup yolgha chiqti; qoshunning bashliqi Shidörning oghli Elizur idi. ¹⁹ Shiméon qebilisi qoshunining bashliqi Zuri-shaddayning oghli Shélumiyel idi. ²⁰ Gad qebilisi qoshunining bashliqi Déuelning oghli Eliasaf idi. ²¹ Andin Kohatlar muqeddes buyumlarni kötürüp yolgha chiqti; ular yétip kélishtin burun ibadet chédirini kötürgüchiler kélip uni tiklep qoyushqanidi.

²² Efraim bargahi özining tughi astida qoshun-qoshun bolup yolgha chiqti; qoshunning bashliqi Ammihudning oghli Elishama idi. ²³ Manasseh qebilisi qoshunining bashliqi Pidahzurning oghli Gamaliyel idi. ²⁴ Binyamin qebilisi qoshunining bashliqi Gidéonining oghli Abidan idi.

²⁵ Dan bargahi hemme bargahlarning arqa muhapizetchisi bolup, özining tughi astida qoshun-qoshun bolup yolgha chiqti; qoshunning bashliqi Ammishaddayning oghli Ahiezer idi. ²⁶ Ashir qebilisi qoshunining bashliqi Okranning oghli Pagiyel idi. ²⁷ Naftali qebilisi qoshunining bashliqi Énanning oghli Ahira idi.

²⁸ Bular Israillar yolgha chiqqanda qoshun-qoshun bolup méngish tertipi idi; ular shu teriqide yolgha chiqti.

Musaning qéynakisi Hobabqa bolghan telipi

²⁹ Musa özining qéynatisi, Midiyanliq Réuelning oghli Hobabqa: — Biz Perwerdigar wede qilghan yerge qarap seper qiliwatimiz, U: «Men u yerni silerge miras qilip bérimen» dégen; özli-rining biz bilen bille méngishlirini ötünimen, biz silige yaxshi qaraymiz, chünki Perwerdigar Israil toghruluq bext-saadet ata qilimen dep wede bergen, — dédi.

³⁰ Lékin Hobab Musagha: — Yaq, men öz yurtum, öz uruq-tughqanlirimgha kétimen, — dédi.

³¹ Musa uninggha: Bizdin ayrilip ketmisile; chünki sili chölde qandaq bargah qurishimiz ké-reklikini bilila, sili bizge köz bolup bersile. ³² Shundaq boliduki, biz bilen bille barsila, kelgüsida Perwerdigar bizge qandaq yaxshiliq qilsa, bizmu silige shundaq qilimiz! — dédi.

³³ Israillar Perwerdigar téghidin yolgha chiqip üç kün yol mangdi; Perwerdigarning ehde sanduqi ulargha aram alidighan yer izdep ularning aldida üç kün yol bashlap mangdi.

³⁴ Ular chédirilirini yighishturup yolgha chiqidighan chaghlarda, Perwerdigarning buluti haman ularning üstide bolatti. ³⁵ Ehde sanduqi yolgha chiqidighan chaghdá Musa: «Ornungdin turghaysen, i Perwerdigar; düshmenliring tiripiren bolsun; Sanga öchler yüzüngning aldidin qachsun!» — deytti. ³⁶ Ehde sanduqi toxtighan chaghdá u: «Qaytip kelgeysen, i Perwerdigar, minglighan-tümenligen Israil xelqi arisigha qaytip kelgeysen!» — deytti.

10:11 «höküm-guwahliq» — mushu yerde «höküm-guwahliq» Xudaning Israilgha ata qilghan tüp emrlirini, shundaqla uning Israil bilen bolidighan ehdisini körsitidu («Mis.» 20-babni körüng). Xudaning muqeddes mahiyiti we xaraktéri shu emrlerde ayan qilinghachqa, uning «höküm-guwahliqi» depmu atilidu. Shu emrlar «ehde sanduqi» ichide saqlaqliq tash taxtaylar üstige pütülgen («Mis.» 40:20ni körüng).

10:14 Chöl. 1:7; 2:3

10:21 Chöl. 4:4

10:35 Zeb. 68:1-2

«Chöl-bayawandiki seper»

Xelqning yol boyi ghotuldiship Perwerdigarning achchiqini keltürüshi

11¹We shundaq boldiki, xelq ghotuldishatti, ularning ghotuldashliri Perwerdigarning quliqigha yétip intayin rezil anglandi; U bu sözlerni anglidi we Uning ghezipi qozghaldi; Perwerdigarning ot-yalquni ularning arisida tutiship, bargahning chétidiki bezilerni köydürüshke bashlidi..²Xelq bu chaghda Musagha yalwuriwidi, Musa Perwerdigardin tilidi; shuning bilen ot pesiyip öchti..³Perwerdigarning oti ularning otturida tutashqanliqi üçün u u yerge «Taberah» dep at qoydi..

Xelqning ozuq toghruluq ghotuldashliri

⁴Ularining arisidiki shalghut kishilarning nepsi taqildap ketti, Israillarmu yene yiglashqa bashlidi: «Emdi bizge kim gösh béridu?»..⁵Hélimu ésimizdiki, biz Misirdiki chaghlarda pul xejlimey turupmu béliq yéyeleyttuq, yene terxemek, tawuz, piyaz we küde piyaz bilen samsaqmu bar idi..⁶Mana bu yerde hazir köz aldimizda mannadin bashqa héchnéme yoq, emdi bizning jénimizmu qurup kétiwatidu» déyishti.

⁷Manna goya yumghaqsüt uruqigha, körünüshi goya kehriwagha oxshaytti..⁸Kishiler uyan-buyan chépip uni yighip, bezide yarghunchaqa ézip, bezide hawanchida soqup, ya bezide qazanda pishurup nan qilip yeytti; temi zeytun mayliq toqachlarga oxshaytti..⁹Kéchide bargahqa shebnem chüshkende, mannamu shuning üstige chüshetti.

¹⁰Musa xelqning ailimu-aile herbiri öz chédirining ishiki aldida yigha-zar qilishiwatqinini anglidi; buninggha Perwerdigarning ghezipi qattiq qozghaldi, bu ish Musaning neziridimu yaman köründi..¹¹Musa Perwerdigargha: —

Sen bu barliq xelqning éghir yükini manga artip qoyup, men qulungni némishqa bundaq qiyaysen; némishqa men Séning aldingda iltipat tapmaymen?¹²Ya men bu pütün xelqqa hamilidar bolup, ularni tughdummu? Sen téxi manga: «Sen ularni Men qesem ichip ularning ata-bowilirigha miras qilghan shu yerge yetküzgüche, xuddi baqqan atisi emchektiki bowa-qni baghrigha alghandek baghringgha élip kötürüp mang» dewatisen?¹³Men bu xelqqa nedin gösh tépip béreleymen? Chünki ular manga yiglap: «Sen bizge yégüdek gösh tépip ber!» déyishmekte..¹⁴Men bu xelqni kötürüshni yalghuz üstümge élip kételmeydikenmen, bu ish manga bek éghir kéliwatidu..¹⁵Eger Sen manga mushundaq muamile qilmaqchi bolsang, men ötüñüp qalay, bu xarab halitimni manga körsetmey, iltipat qilip méni öltürüwet! — dédi.

Perwerdigarning Musagha yetmish aqsaqalni tallap chiqishni buyrushi

¹⁶Perwerdigar Musagha mundaq dédi: —

Israil aqsqaqalliri ichidin, sen yénimgha tonuydighan xelq aqsqaqalliri we beglerdin yetmishni tallap yighqin, ularni jamaet chédirining aldigha ekel. Ular séning bilen bille shu yerde tur-sun..¹⁷Men shu yerge chüshüp séning bilen sözlshimen; we séning üstüngde turuwatqan Rohni élip ularning üstigimu bölüp qoyimen. Shuning bilen ular sen bilen bille xelqni kötürüsh mes'uliyitini üstige alidu, andin sen uni özüñg yalghuz kötürmeydighan bolisen..¹⁸Sen xelqqa mundaq dégin: «Ete gösh yiyishke teyyarlinip özenqlerni Xudagha atap paklanglar; chünki siler Perwerdigarning quliqini aghritip yiglap: «Emdi kim bizge gösh béridu? Ah, Misirdiki halimiz bek yaxshi idi!» dégenidinglar emesmu? Perwerdigar derweqe silerge gösh béridu, si-

11:1 Qan. 9:22; Zeb. 78:21; 106:13-18

11:3 «Taberah» — «köyüş» dégen menide.

11:4 «shalghut kishiler» — beziler «bikar telepler» dep terjime qilidu. Lékin kéyinki sözlerdin qarighanda, ular belkim Israillardin ayrim, bashqa birnecheche milletlerdin bolghan bir türküm kishiler bolushi mumkin.

11:4 Mis. 12:38; 16:3; Zeb. 106:14; 1Kor. 10:6

11:7 Mis. 16:14, 31; Zeb. 78:24-25; Yuh. 6:31, 49

11:8 «temi zeytun mayliq toqachlarga oxshaytti» — yaki «temi tatliq zeytun maygha oxshaytti».

11:17 «séning üstüngde turuwatqan Roh» — shübhisizki, Xudaning Özining Muqeddes Rohi. 29-ayetni köring.

«Chöl-bayawandiki seper»

ler uningdin yeysiler. ¹⁹ Siler bir kün, ikki kün emes, besh kün, on kün emes, yigirme künmu emes, ²⁰ belki pütün bir ay yeysiler, taki burninglardin étilip chiqip hö bolghuche yeysiler; chünki siler aranglarda turuwatqan Perwerdigarni mensitmey, uning aldida yighlap turup: «Biz néme üçhün Misirdin chiqtuq?» — dédinglar»..

²¹ Musa: — Men ularning arisida turuwatqan bu xelqtin yolgha chiqalaydighan erkekler alte yüz ming tursa, Sen téxi: «Men ularni gösh yeydighan, hetta pütün bir ay gösh yeydighan qilimen» deysen; ²² emise qoy, kala padilirining hemmisi soyulsa ulargha yétemdu? Yaki déngizdiki hemme béliq ulargha tutup bérilse, ularning yiyishige yitermu? — dédi..

²³ Shuning bilen Perwerdigar Musagha: — Perwerdigarning qoli qisqa bolup qaptimu? Emdi körüp baqqine, Méning sanga dégen sözüm emelge ashurulamdu-yoq? — dédi..

²⁴ Shuning bilen Musa chiqip Perwerdigarning sözini xelqge yetküzdi we xelq ichidiki aqsqaqallardin yetmish ademni tallap yighip ularni jamaet chédirining etrapida turghuzdi. ²⁵ Andin Perwerdigar bulut ichidin chüshüp, Musa bilen sözlship, uningdiki Rohtin élip yetmish aqsqaqalgha qoydi; Roh ularning üstige qonushi bilen ular bésharet bérishke kirishti. Lékin shu waqittin kéyin ular undaq qilmidi. ²⁶ Lékin u chaghda ulardin ikki adem bargahta qaldi; birsining ismi Eldad, ikkinchisi Médad idi (ular eslide aqsqaqallarning arisida tizimlanghanidi, lékin ibadet chédirigha chiqmay qalghanidi). Roh ularning üstidimu qondi we ular bargah ichide bésharet bérishke bashlidi. ²⁷ Yash bir yigit yügürüp kélip Musagha: —

Eldad bilen Médad bargahta bésharet bériwatidu, — dédi. ²⁸ Musaning xizmetkari, Musa tallighan serxil yigitliridin biri, Nunning oghli Yeshua qopup: —

I xojam Musa, ularni tosughayla, — dédi. ²⁹ Lékin Musa uninggha: — Sen méning sewebimdin heset qiliwatamsen? Perwerdigarning pütün xelqi peyghember bolup ketse idi, Perwerdigar Özining Rohini ularning üstige qoysa idi! — dédi.

³⁰ Shuning bilen Musa bilen Israil aqsqaqallirining hemmisi bargahqa qaytip kétishti.

Perwerdigarning bödüne chüshürüshi

³¹ Emdi Perwerdigar aldidin bir shamal chiqip, u déngiz tereptin bödünilerni uchurtup kélip, bargahning etrapigha yéyiwetti; bödüniler bargahning u teripidimu bir künlük yol, bu teripidimu bir künlük yol kelgüdek yer yüzini ikki gez égzizlikte kelgüdek qapldi..

³² Xelq ornidin turup pütkül shu küni, shu kéchisi we etisi pütün kün bödüne tutup yighdi, eng az dégenlirimu alahazel ikki xomir yighdi; ular bularni bargahning töt etrapigha özliri üçhün yéyishti. ³³ Ular göshni chaynap ézip bolmay, gösh téxi chishliri arisida turghanda, Perwerdigarning ghezipi ulargha qozghilip, xelqni intayin éghir bir waba bilen urdi. ³⁴ Shunga kishiler shu yerni «Qibrot-Hattawah» dep atidi; chünki ular shu yerde nepsi taqildighan kishilerni yerlikke qoyghanidi. ³⁵ Kéyin xelq Qibrot-Hattawahtin yolgha chiqip Hazirotqa kélip, Hazirotta toxtidi.

11:20 Chöl. 21:5

11:21 «yolgha chiqalaydighan erkekler» — yaki «piyade eskerler». 1:46ni körüng.

11:22 Yuh. 6:7

11:23 Yesh. 50:2; 59:1

11:31 «Yer yüzini ikki gez égzizlikte kelgüdek qapldi.» — bashqa birxil terjimisi: «yer yüzidin alahazel ikki gez égzizlikte uchup keldi». «gez» — Muqeddes Kitabta ishli tilgen «gez» ademning qolining jeynektin barmaqning uchighiche bolghan ariliqi (texminen 45 santimétr) idi.

11:31 Mis. 16:13; Zeb. 78:26-28

11:32 «xomir» — Bir «xomir» texminen ming litrge barawer. Bödünilerning yéyilishi, shübhisizki, göshini qaqlash üçhün idi.

11:33 «Perwerdigarning ghezipi ulargha qozghilip, xelqni... urdi» — Xuda némishqa xelq qaqshighan waqtida emes, belki del bödünilerge éghiz tegkende ularni urdi? Shübhisizki, U ularni shu ishta sinidi. Ular eslide Uningdin narazi bolup gumanlinip: «Emdi bizge kim gösh béridu?» — déyishkenidi (4-ayet). Biraq Xuda ulargha köz aldida gösh bergini bilen, ular gumanidin towa qilmidi yaki teshekkur éytmedi.

11:33 Zeb. 78:29-31

11:34 «Qibrot-Hattawah» — menisi «Nepsaniyetning qebriliri».

«Chöl-bayawandiki seper»

Meriyem bilen Harunning Musagha qara chaplighanliqi

12¹ Meriyem bilen Harun Musaning hebeshtlik qizni xotunluqqa alghini üçhün uninggha qarshi söz qildi (chünkü u hebeshtlik bir qizni alghanidi)..² Ular: — Perwerdigar peqet Musa bilenla sözlshiship, biz bilen sözlshmeptimu? — déyishti. Bu gepni Perwerdigar anglidi.³ Musa dégen bu adem intayin kemter-mömin adem bolup, bu terepte yer yüzidikiler arisida uning aldigha ötidighini yoq idi.

⁴ Perwerdigar Musa, Harun we Meriyemge tuyuqsiz: — Siler üçhünglar jamaet chédirigha kélinglar, — dédi.

Üchilisi chiqip keldi.

⁵ Andin Perwerdigar ershtin bulut tüwrüki ichide chüshüp, jamaet chédirining aldida toxtap, Harun bilen Meryemni qichqiriwidi, ular aldigha keldi.

⁶ U ulargha: — Emdi siler gépimni anglanglar, eger silerning aranglarda peyghember bolsa, Men Perwerdigar alamet körünüshte uninggha Özümni ayan qilimen, chüshide uning bilen sözlshimen. ⁷ Lékin qulum Musagha nisbeten undaq emes; u barliq ailem ichide tolimu sadıqtur; ⁸ Men uning bilen tépishmaq éytip olturmay, yüzmu yüz turup biwasite sözlshimen; u Men Perwerdigarning qiyapitini köreleydu. Emdi siler némishqa qulum Musa toghruluq yaman gep qilishtin qorqmidinglar? — dédi...

⁹ Perwerdigarning otluq ghezipi ulargha qozghaldi we u kétip qaldi.

Meryemning maxaw bolup qalghanliqi

¹⁰ Shuning bilen bulut jamaet chédiri üstidin ketti, we mana, Meryem xuddi ap'aq qardek pése-maxaw bolup ketti; Harun burulup Meryemge qariwidi, mana, u pése-maxaw bolup qalghanidi.

¹¹ Harun Musagha: —

Way xojam! Nadanliq qilip gunah ötküzüp qoyghanliqimiz sewebidin bu gunahni bizning üstimizge artmighaysen.¹² U xuddi anisining qorsiqidin chiqqandila bedini yérım chirik, ölük tughulghan balidek bolup qalmighay! — dédi.

¹³ Shuning bilen Musa Perwerdigargha: — I Tengri, uning késilini saqaytiwetken bolsang, — dep nida qildi.

¹⁴ Perwerdigar Musagha: — Eger atisi uning yüzige tükürgen bolsa, u yette kün xijilchiliq ichide turghan bolatti emesmu? Emdi u bargahning sirtigha yette kün qamap qoyulsun, andin u qaytip kelsun, — dédi.

¹⁵ Shuning bilen Meryem bargah sirtigha yette kün qamap qoyuldi, taki Meryem qaytip kelgüche xelq yolgha chiqmay turup turdi.¹⁶ Andin kéyin xelq Hazirottin yolgha chiqip, Paran chölide bargah qurdi.

Musaning Qanaanni charlap kélshke on ikki charlighuchi ewetishi

13¹ Perwerdigar Musagha söz qilip: —

² Men Israillargha miras qilip bergen Qanaan zéminini charlap kélshke ademlerni ewetkin; herbir ata jemetke tewe qebilidin birdin adem chiqirilsun, ular öz qebilisidiki emir bolsun, — dédi.³ Musa Perwerdigarning emri boyiche, ularni Paran chölidin yolgha saldi; ularning hemmisi Israillarning bashliri idi.

12:1 «Hebeshtlik» — «Éfiopiyelik» dégenning bashqiche atilishi. Tékestte, Musaning birinchi ayali bolghan Zipporahning hayat yaki hayat emesliki toghruluq xewer bérilmeydu.

12:8 «yüzmu yüz» — ibranıy tilida «éghizmu éghiz».

12:8 Mıs. 33:11; Qan. 34:10

12:14 «atisi uning yüzige tükürgen bolsa, u yette kün xijilchiliq ichide turghan bolatti emesmu?» — bu sözler ibranıylar arisidiki qedimki bir örp-adetni körsetse kérek.

«Chöl-bayawandiki seper»

⁴Töwendikiler ularning ismliri: — Ruben qebilisidin Zakkurning oghli Shammuya,⁵Shiméon qebilisidin Xorining oghli Shafat,⁶Yehuda qebilisidin Yefunnehning oghli Kaleb,⁷Issakar qebilisidin Yüsüpnning oghli Igal,⁸Efraim qebilisidin Nunning oghli Hoshiya,⁹Binyamin qebilisidin Rafuning oghli Palti,¹⁰Zebulun qebilisidin Sodining oghli Gaddiyel,¹¹Yüsüp qebilisidin, yeni Manasseh qebilisidin Susining oghli Gaddi,¹²Dan qebilisidin Gimallining oghli Ammiyel,¹³Ashir qebilisidin Mikailning oghli Setur,¹⁴Naftali qebilisidin Wofsinning oghli Nahbi,¹⁵Gad qebilisidin Makining oghli Géuel.¹⁶Mana bular Musa charlap kélinglar dep Qanaan zéminigha ewetken ademlerning ismi. Musa Nunning oghli Hoshiyani Yehoshuya dep atidi...

¹⁷Musa ularni charlap kélishke Qanaangha seperwer qilip: — Siler mushu yerdin Negew chöli terepke qarap ménginglar, andin taghliq rayongha chiqinglar.¹⁸U yerning qandaq ikenlikini, u yerdikilerning küchlük-ajizliqini, az yaki köplükini körüp béqinglar;¹⁹ular turuwatqan yerning qandaq ikenlikini, yaxshi-yamanliqini körünglar; ular turuwatqan sheherlerning qandaq ikenlikini, bargahliq sheher yaki sépil-qel'elik sheher ikenlikini;²⁰u yerning munbet yaki munbetsiz ikenlikini, del-dexlerining bar-yoqluqini körüp kélinglar. Yüreklikrek bolup, méwe-chiwiliridin alghach kélinglar, — dédi. Bu chagh del üzüm piship qalghan waqit idi.²¹Ular shu tereplerge chiqip, zéminni Zin chölidin tartip taki Hamat éghizining yénidiki Rehobqiche béríp charlashti.²²Ular jenub terepte Hébrongha bardi, u yerlerde Anaqiylarning ewladliridin Ahiman, Shishay, Talmay dégenler olturushluq idi. Eslide Hébron shehiri Misirdiki Zoan shehiridin yette yil ilgiri yasalganidi.²³Ular «Eshkol jilghisi»gha keldi, u yerde bir sap üzümi bar bir üzüim shéxini késip, bir baldaqqa ésip ikki ademge kötürüzüp mangdi; ular azraq anar bilen enjürmu élip qaytip keldi.²⁴Israillar shu yerde késiwalghan eshu üzüm sewebidin u yer «Eshkol jilghisi» («üzüm sapiqi jilghisi») dep ataldi.

²⁵Ular qiriq kündin kéyin u yerlerni charlap tügitip, qaytip keldi.

Charlighuchilarning melumati

²⁶Ular kélip, Paran chöllükidiki Qadeshte Musa, Harun we pütün Israil jamaiti bilen körüshti. Ular ikkiylenge hem pütkül Israil jamaitige melumat berdi hem zéminning méwilirini ulargha körsetti.²⁷Ular Musagha melumat béríp: —

Biz özliri béringlar dégen yerlerge barduq, rasttinla süt bilen hesel éqip turidighan yer iken, mana bular shu yerning méwiliri.²⁸Biraq u yerdikiler bek küchtünggür iken, sheherler sépilliq bolup hem puxta-heywetlik iken. Uning üstige, biz u yerde Anaqiylarning ewladlirininimu kördüq.²⁹Amalekler jenub terepte turidiken; Hittiylar, Yebusiylar, Amoriylar taghlarda turidiken; Qanaaniylar déngiz boylirida we Iordan deryasi boylirida turidiken, — dédi.

³⁰Kaleb Musaning aldida köpchilikni tinchitip: —

Biz derhal atlinip béríp u yerni igileyli! Chünki biz choqum ghalip kélimiz — dédi.

³¹Lékin uning bilen bille chiqqan bashqilar bolsa: —

Ular bizdin küchlük iken, shunga ulargha hujum qilsaq bolmaydu, — déyishti.³²Andin charlighuchilarning özliri charlap kelgen zéminning ehwalidin Israillargha yaman melumat béríp:

— Biz kirip charlap ötkén zémin bolsa öz ahalisini yeydighan zémin iken; biz u yerde körgenlerning hemmisi yoghan ademler iken.³³Biz u yerlerde «Nefiliylar» dégen gigant ademlerni kördüq (derweqe Anaqiylarning ewladliri Nefiliylardin chiqqandur); biz özimizge qarisaq chéketkidek turidikenmiz, biz ularghimu shundaq körinidikenmiz, — dédi...

13:16 «Hoshiya» — ibraniy tilida «u qutquzidu», «Yehoshua» — «Perwerdigar (Yahweh) qutquzidu» dégen menide. «Eysa» ibraniy tilida del shu isimdur.

13:17 «Negew chöli» — «Negew» dégen chöl Pelestinning jenubi teripide bolup, mushu yerde we köp bashqa yerlerde «jenub»ni bildüridu.

13:22 «jenub» — ilbraniy tilida «Negew».

13:23 «Eshkol» — menisi «üzümler».

13:27 Mis. 3:8; 33:3

13:33 «Nefiliylar» — topandin ilgiri peyda bolghan gigantlar idi. Hemmisi topanda yoqitilghan bolghachqa,

«Chöl-bayawandiki seper»

Israillarning tapa-tene qilishi

14¹ Shuning bilan barliq jamaet dad-peryad kötürüp yighlidi; ular kéchiche yigha-zar qiliship chiqti.² Israillar Musa bilen Harungha tapa-tene qilip: — Biz baldurla Misirda ölüp ketsek boptiken! Mushu chöl-jeziride ölüp ketsek boptiken!³ Perwerdigar némishqa bizni qilich astida ölsun, xotun bala-chaqilirimiz bulinip, düshmenning oljisi bolsun dep bizni bu yerge bashlap kelgendu? Uningdin köre, Misirgha qaytip ketkinimiz yaxshi emesmu? — dep ghotuldashdi.⁴ Shuning bilan ular bir-birige: — Bashqidin bir bashliq tiklep Misirgha qaytip kéteyli, — déyishti.

⁵ Musa bilen Harun pütün Israil jamaiti aldida yiqilip düm yatti.⁶ Shu yerni charlap kelgenler ichidiki Nunning oghli Yeshua bilen Yefunnehning oghli Kaleb kiyimlirini yirtip,⁷ pütün Israil jamaetchilikige: — Biz charlap kélishke ötüp barghan zémin intayin bek yaxshi zémin iken.⁸ Eger Perwerdigar bizdin söyünse, bizni shu zémingha, yeni hesel bilen süt éqip turidighan shu zémingha bashlap béríp, uni bizge béridu.⁹ Siler peqet Perwerdigargha asiylıq qilmanglar! U zéminidikilerdin qorqmanglar, chünki ular bizge nisbeten bir ghizadur; ularning panahdarliri ulardin ketti, Perwerdigar bolsa biz bilen bille; ulardin qorqmanglar, — dédi.

¹⁰ Halbuki, pütkül jamaet terep-tereptin: — U ikkisini chalma-késeq qilip öltürüwéteyli, déyishti. Lékin Perwerdigarning julasi jamaet chédirida Israillargha ayan boldi.

Xudaning jazasi, Musaning xélq üçün nida qilghanliqi

¹¹ Perwerdigar Musagha: — Bu xelq Méni qachanghiche mensitmeydu? Gerche ularning ot-turısında shunche möjizilik alametlerni yaratqan bolsammu, lékin ular Manga qachanghiche ishinishmeydiken?¹² Men ularni waba bilen urup yoqitimen, shuning bilan séni ulardin téximu chong we qudretlik bir el qilimen, — dédi.

¹³ Musa bolsa Perwerdigargha mundaq dédi: —

«Bundaq bolidighan bolsa bu ishni misirliqlar anglap qalidu, chünki Sen ulugh qudriting bilen bu xelqni ularning arisidin élip chiqqaniding:»¹⁴ we Misirliqlar bu ishni shu zémindiki xelqlergimu éytidu. U zémindiki ahalimu Sen Perwerdigarning bu xelqning arisida ikenlikingni, Sen Perwerdigarning ularning aldida yüzmayüz körüngenlikingni, Séning buluting daim ulargha saye chüshürüp kelgenlikini, shundaqla Séning kündüzi bulut tüwrükide, kéchisi ot tüwrükide ularning aldida mangghanliqingni anglighanidi.¹⁵ Emdi Sen bu xelqni xuddi bir ademni öltürgendek öltürüwetseng, Séning nam-shöhritingni anglighan ellerning hemmisi.¹⁶ «Perwerdigar bu xelqni Özi ulargha bérishke qesem qilghan zémingha bashlap baralmaydighanliqi üçün, shunga ularni eshu chöl-jeziride öltürüwétiptu» dep qalidu.¹⁷ Emdi ötünimenki, Reb-bim qudritingni jari qildurghaysen, Özüngning:¹⁸ «Perwerdigar asanliqche achchiqlanmaydu, Uning méhir-muhebbiti téship turidu; U gunah we itaetsizlikni kechüridu, lékin gunahkarlarni hergiz gunahsiz dep qarimaydu, atilarning qebihlikini atisidin balisighiche, hetta newre-chewrilirigiche ularning üstige yükleydu» dégingingdek qilghaysen.¹⁹ Méhriy-shepqitingning kengiriliqi boyiche, Misirdiki chaghdin taki hazirghiche daim kechürüp kelgingingdek, bu xelqning qebihlikini kechürgeysen!».

charlighuchilarning shu gépi peqet özlirining toqughan epsaniliri, xalas. Gerche «Anaqiylar»mu gigantlar bolsimu («Qan.» 9:1-2ni köring), ularning «Nefilyler» bilen héchqandaq munasiwiti yooq idi.

—Halbuki, rohiy jehettin bu gigantlarning «Nefilyler»ning eslidiki kélip chiqishi bilen munasiwiti bolushi mumkin («Yar.» 6:1-4).

14:9 Qan. 20:3

14:13 Mis. 32:12

14:14 Mis. 13:21; 40:38

14:16 Qan. 9:28

14:18 «atilarning qebihlikini atisidin balisighiche, hetta newre-chewrilirigiche ularning üstige yükleydu» — bu muhim söz toghruluq «Ezakiyal»diki «qoshumche söz»imizni (18-, 33-bablar toghruluq) köring.

14:18 Mis. 20:5; 34:6; Qan. 5:9; Zeb. 86:15; 103:8; 145:8; Yun. 4:2

14:21 Yesh. 6:3; 11:9; Zeb. 72:9; Hab. 2:14

«Chöl-bayawandiki seper»

²⁰ Perwerdigar: — «Boptu, sen dégendek ularni kechürdüm.²¹ Lékin Öz hayatim bilen qesem qilimenki, pütkül yer yüzi Men Perwerdigarning shan-sheripi bilen tolidu.

²² Halbuki, Méning julayimni, Misirda we chöl-jeziride körsetken möjizilik alametlirimni körüp turupmu Méni mushundaq on qétimlap sinap yene awazimga qulaq salmighanlar,²³ Men qesem ichip ularning ata-bowilirigha miras qilip bérimen dégen u zéminni hergiz körelmeydu; Méni mensitmigenlerdin birimu u yurtni körelmeydu.²⁴ Lékin özide bashqiche bir rohning bolghini, pütün qelbi bilen Manga egeshkini üçhün qulum Kalebni u kirgen yerge bashlap kirimen; uning ewladirimu u yerge mirasxor bolidu.²⁵ (shu chaghda Amalekler bilen Qanaaniylar taghliq jilghilarda turuwatatti) — Ete siler yolunglardin burulup, Qizil Dén-gizgha baridighan yol bilen méngip chölge seper qilinglar» — dédi.

Perwerdigarning Israillarni jazalishi

²⁶ Perwerdigar Musa bilen Harungha söz qilip mundaq dédi:

²⁷ — Men Méning yaman gépimni qilip ghotuldishidighan bu rezil jamaetke qachanghiche chidishim kérek? Israillarning Méning yaman gépimni qilghanliri, shu toxtawsiz ghotuldashlirining hemmisini anglidim.²⁸ Sen ulargha: — Perwerdigar mundaq deydu: «Men hayatim bilen qesem qilimenki, xep, Men silerge quliqimgha kirgen sözliringlar boyiche muamile qilmaydi-ghan bolsam!..²⁹ Silerning ölükünger mushu chölde yatidu; silerning ichinglarda sanaqtin ötküzülgenler, yeni yéshi yigirmidin ashqan, Méning yaman gépimni qilip ghotuldighanlarning hemmisi pütün sani boyiche.³⁰ Silerge qol kötürüp qesem qilip, turalghunglar qilip bérimen dégen zémingha héch kirelmeydu; peqet Yefunnehning oghli Kaleb bilen Nunning oghli Yeshuala kiridu..³¹ Silerning kichik baliliringlar, yeni «Bulinip, dushmaning oljisi bolup qalidu» déyilgenlerni Men bashlap kirimen, ular siler kemsitken u zémindin behrimen bolidu.³² Biraq siler bolsanglar, siler yiqilip, ölükünger bu chölde qalidu.³³ Silerning baliliringlar buzuqluq-wapasizliqlarning elimini tartip, ölükünger chölde yoqalghuche, bu chölde qiriq yil sergerdan bolup yüridu..³⁴ Silerning shu zéminni charlighan künliringlarning sani boyiche, qiriq künning herbir küni bir yil hésablap, qebihlikliringlarni qiriq yil öz üstünglarcha élip yürisiler; shu chaghda Méning özünglardin yatlashqinimning néme ikenlikini bilip yétisiler» — dégin..³⁵ Men Perwerdigar shundaq dégenikenmen, yighilip Manga qarshi chiqqan bu rezil xelq jamaitige Men choqum shundaq qilimen; ular mushu chöl-jeziride yewétilidu, shu yerde ölidu.

³⁶ Musa u zéminni charlap kélishke ewetkenler qaytip kelgende, u zémin toghruluq yaman xewer élip kélish bilen pütün jamaetni ghotulditip, Musaning yaman gépini qilghuzghanlar,³⁷ yeni u zémin toghruluq yaman xewer ekelgen bu kishilarning hemmisi waba késili tégip Perwerdigarning aldida öldi..³⁸ Zéminni charlap kélishke barghan ademler ichidin peqet Nunning oghli Yeshua bilen Yefunnehning oghli Kalebla hayat qaldi.

14:23 Qan. 1:35, 36

14:24 Ye. 14:8, 9

14:27 Zeb. 106:24-26

14:28 Chöl. 26:65; 32:11

14:29 Qan. 1:35; Ibr. 3:17

14:30 Ye. 14:6

14:33 «buzuqluq-wapasizliqlar» — ibraniy tilida «pahishiwazliqliringlar». Xudadin ézip kétish Tewrat-Injilda «pahishiwazliq» dep hésablinidu.

14:34 Zeb. 95:8-11

14:37 1Kor. 10:10; Yeh. 5

«Chöl-bayawandiki seper»

Öz meyliche hujumgha ötüp meghlup bolup qéchish

³⁹ Musa bu geplerni pütkül Israil jamaitige éytiwidi, hemmisi bek hesret chekti.⁴⁰ Ular etigen tang atqanda turup taghqa chiqip: — Mana biz kelduq! Perwerdigar éytqan yurtqa chiqip hujum qilayli; chünki biz gunah qilduq, — déyishti.

⁴¹ — Siler yene némishqa Perwerdigarning emrige xilapliq qilisiler? — dédi Musa, — Bu ish ghe-libilik bolmaydu! ⁴² Perwerdigar aranglarda bolmighachqa, dushmaning qilichi astida ölüp, meghlup bolmasliqlinglar üçün hujumgha chiqmanglar. ⁴³ Chünki Amalekler bilen Qanaaniylar u yurtta, silerning aldinglarda turidu; siler qilich astida ölüp kétisiler; chünki siler Perwerdigardin ténip kettinglar, Perwerdigar siler bilen bille bolmaydu.

⁴⁴ Lékin, gerche Perwerdigarning ehde sanduqi we Musa bargahtin qozghalmighan bolsimu, ular yenila öz meyliche taghqa chiqip hujumgha ötti. ⁴⁵ Shuning bilen Amalekler bilen shu taghda turushluq Qanaaniylar chüshüp ularni taki Xormahghiche qoghlap, bitchit qilib qirghin qildi.

Türlük qurbanliqlar toghrisidiki qaide-nizam

15¹ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —

² Sen Israillargha mundaq dégin: — Siler makanlishishinglar üçün silerge teqdim qilip béridighan zémingha kirgen chéghinglarda,³ eger Perwerdigargha atap otta sunulidighan, uninggha xushbuy bolsun dep birer hediye-qurbanliq qilmaqchi bolsanglar, qurbanliq kala yaki qoy-öchke padisidin bolsun. U köydürme qurbanliq bolsun, qesemni ada qilish qurbanliqi bolsun, ixtiyariy qurbanliq yaki silerge békitilgen héytlardiki zörür qurbanliq bolsun,⁴⁻⁵ qurbanliq sunghuchi kishi Perwerdigargha atighinigha bir ashliq hediyesini qoshup keltürsun. Köydürme qurbanliq yaki bashqa qurbanliq qoza bolsa, undaqta ashliq hediyesi zeytun méyidin bir hinning töttin biri ileshtürülgen ésil undin efahning ondin biri bolsun; uninggha yene sharab hediyesi süpitide töttin bir hin sharabni qushup sunsun.

⁶ Qurbanliqing qochqar bolsa, sen uninggha ashliq hediyesi süpitide üçtin bir hin zeytun méyi ileshtürülgen ésil undin efahning ondin ikkisi bolsun⁷ we sharab hediyesi süpitide töttin bir hin sharabni qushup sunsun; bular Perwerdigargha xushbuy chiqarsun dep sunulsun.⁸ Eger sen Perwerdigargha köydürme qurbanliq, yaki qesem ada qilish qurbanliqi yaki inaqliq qurbanliqi süpitide torpaq atighan bolsang,⁹ undaqta torpaqqa ashliq hediye süpitide yérin hin zeytun méyi ileshtürülgen ésil undin efahning ondin üçini,¹⁰ sharab hediye süpitide yérin hin sharabni qoshup sunghin; bular Perwerdigargha atilip otta sunulup, xushbuy chiqarsun dep keltürölsun.

¹¹ Herbir sunulghan torpaq, qochqar, qoza yaki oghlaqqa nisbeten mushundaq qilinsun.¹² Siler sunidighininglarning sani boyiche, herxil qurbanliqning sanigha qarap shundaq qilisiler.

¹³ Shu zéminda tughulghanlarning hemmisi Perwerdigargha xushbuy chiqarsun dep, otta sunulidighan qurbanliq qilmaqchi bolsa ene shundaq qilsun.¹⁴ Shuningdek siler bilen bille turuwatqan musapir yaki ewladmu-ewlad siler bilen bille turuwatqanlar bolsa, xushbuy chiqarsun dep otta sunulidighan qurbanliq qilmaqchi bolsa, siler qandaq qilghan bolsanglar, ularmu shundaq qilsun. ¹⁵ Pütkül jamaetke, meyli siler bolunglar yaki siler bilen bille turuwatqan musapir bolsun, hemminglar üçün oxshash bir belgilime bolidu; siler üçün dewrmu-dewr ebediy bir belgilime bolidu; Perwerdigar aldida siler qandaq bolsanglar, musapirlarmu

14:41 Qan. 1:41

15:3 «birer hediye-qurbanliq qilmaqchi bolsanglar» — bu ayetke közde tutulghan qurbanliqlarning hemmisi «köydürme qurbanliq» yaki «inaqliq qurbanliq»dur (5-ayetni körüng).

15:4-5 «bir efah» — texminen 2 küre yaki 22 litr idi. Bir hin texminen 3.6 litr idi.

15:4-5 Law. 2:1; 6:14

«Chöl-bayawandiki seper»

shundaqtur..¹⁶ Silergimu, aranglarda turuwatqan musapirlarghimu oxshash bir qanun-belgilime, oxshash bir höküm bolsun.

¹⁷ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —

¹⁸ Sen Israillargha söz qilip ulargha mundaq dégin: — «Siler Men silerni ekiridighan zémingha yétip barghanda,¹⁹ shu yerdin chiqqan ashliqni yeydighan chéghinglarda, Perwerdigargha bir «kötürme hediye» teqdim qilinglar.²⁰ Siler herbir yéngi xémirdin pishqan nanlardin birini «kötürme hediye» qilip teqdim qilinglar; siler uni teqdim qilghanda xuddi xamanning «kötürme hediye»sige oxshash bolsun..²¹ Dewrdin-dewrge siler deslepki hosuldin chiqqan xémirdin bir nanni «kötürme hediye» süpitide Perwerdigargha sununglar.

Bilmey qilghan gunahi üçün kafaret keltürüş

²² Eger siler özünglar bilmey ézip gunah qilip, Perwerdigarning Musagha buyrughan bu barliq emirlirige emel qilmighan bolsanglar,²³ yeni Perwerdigar buyrughan kündin étibaren barliq ewladliringlarchiche Perwerdigarning Musaning wastisi bilen silerge buyrughan barliq ishli-righa emel qilmighan bolsanglar,²⁴ jamaet shundaq birer gunahning bilmey ötküzülenlikidin xewersiz bolsa, undaqta pütkül jamaet Perwerdigargha xushbuy chiqarsun dep yash bir torpaqni köydürme qurbanliq süpitide sunsun hemde qaide-nizam boyiche uninggha munasiwetlik ashliq hediye bilen sharab hediye qoshup sunsun, we uning üstige bir tékini gunah qurbanliq süpitide sunsun.²⁵ Shu yol bilen kahin pütkül Israil jamaiti üçün kafaret keltürüp, bu gunah ulardin kechürüm qilinidu; chünki bu bilmey ötküzüp qoyghan gunah we ular özlirining bilmey ötküzüp qoyghan gunahi üçün qurbanliq, yeni Perwerdigargha atap otta sunulidighan qurbanliq we gunah qurbanliqini birlikte Perwerdigar aldigha sunghan.²⁶ Bu gunah pütkül Israil jamaiti bilen ularning arisida turuwatqan musapirlarning hemmisidin kechürüm qilinidu, chünki bu pütkül xelq bilmey turup ötküzüp qoyghan gunahdur.

²⁷ Eger bir kishi bilmestin gunah qilip qoyghan bolsa, u bir yashliq bir chishi oghlaqni gunah qurbanliq süpitide sunsun..²⁸ Kahin shu yol bilen bilmey gunah qilip qoyghan adem üçün kafaret keltüridu; uning üçün kafaret keltürse uning Perwerdigar aldida bilmey ötküzgen gunahi uningdin kechürüm qilinidu.²⁹ Bilmey birer sewenlik ötküzüp qoyghan barliq kishilerge, meyli shu zéminda tughulghan Israillar bolsun yaki ularning arisida turuwatqan musapirlargha bolsun, — silerning hemminglarga oxshash bir qanun-belgilime tetbiqlinidu.

Bilip turup qilghan gunahlar toghruluq

³⁰ Lékin yürikini qaptek qilip ish körgen kishi, meyli u zéminda tughulghan bolsun yaki musapir bolsun, Perwerdigargha haqaret keltürgen bolidu; u haman öz xelqidin üzüp tashlinidu.³¹ U Perwerdigarning sözini mensitmigeniken, Perwerdigarning emrige xilapliq qilghaniken; shuning üçün u choqum üzüp tashlinidu; gunahi özining béshigha chüshidu.

15:15 Mis. 12:49; Chöl. 9:14

15:20 «Siler herbir yéngi xémirdin pishqan nanalardin birini «kötürme hediye» qilip teqdim qilinglar» — bashqa birxil terjimisi: «Siler deslepki hosuldin chiqqan xémirdin bir nan pishurup uni «kötürme hediye» qilip teqdim qilinglar» (biraq terjimimiz «Ez.» 44:30din qarighanda toghriraq bolushi mumkin). «xamanning «kötürme hediye»sige oxshash bolsun» — oqurmenlerge melumki, Israillar yéngi pishqan hosulning tunji qismini xamandin ayrip, Xudagha atishi kérek («Mis.» 23:19, 34:22 we 26ni körüng.)

15:22 «emel qilmighan bolsanglar» — bu ayetlerde közde tutulghan gunah Xudaning emrlirige emel qilmasliqtin ibaret; «Law.» 4-babta tilgha élinghan qurbanliqlar Xudaning emrlirige xilapliq qilghan ishlargha kafaret keltüridighan qurbanliqlardin ibaret.

15:27 Law. 4:27

«Chöl-bayawandiki seper»

Shabat künige xilapliq qilghuchilargha bérilidighan jaza

³² Israillar chöl-jeziridiki waqitlirida, bir kishining shabat künide otun tergenliki bayqaldi..
³³ Otun tériwatqanliqini bayqap qalghanlar uni Musa, Harun we pütkül jamaetning aldigha élip keldi.³⁴ Uni qandaq bir terep qilish kérekliki téxi körsitilmigechke, ular uni qamap qoydi..
³⁵ Perwerdigar Musagha: — U adem öltürülmise bolmaydu; pütün jamaet uni bargahning téshigha epchiqip chalma-késeq qilip öltürsun, — dédi.³⁶ Andin pütün jamaet u ademni bargah sirtigha epchiqip, xuddi Perwerdigar Musagha buyrughandek, chalma-késeq qilip öltürdi.

Kiyim-kécheklerge chucha tutush nizami

³⁷ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —

³⁸ Sen Israillargha mundaq dégin, ular ewladmu-ewlad kiyim-kécheklarining chörisige chuchilarni tutsun hem burjikidiki chuchilirining herbirige kök shoyna tikip qoysun; ³⁹ bu xil chuchilar silerning uni tikip turushunglar üçün bolidu; uni körgende Perwerdigarning barliq emrlirini ésinglarda tutup, ulargha emel qilishinglar üçün bu silerge bir esletme bolidu; shuningdek silerning hazirqidek özünglarning könglünglar we közünglarning keynige kirip, qatirap buzuqluq qilip ketmeslikinglar, ⁴⁰ Méning barliq emrlirimni este tutushunglar hem uninggha emel qilip, Xudayinglarga atap pak-muqeddes bolushunglar üçün bolsun.⁴¹ Men Xudayinglar bolush üçün silerni Misir zéminidin élip chiqqan Perwerdigardurmen; Men Perwerdigar Xudayinglardurmen.

Korah, Datan we Abiramning asiqliq qilishi

16¹ Lawiyning ewrиси, Kohatning newrиси, Izharning oghli Korah we Rubenning ewladliridin Éliabning oghulliri Datan bilen Abiram we Peletning oghli On.² Israillar ichidiki jamaet emirliri bolghan, jamaet ichidin saylap chiqilghan mötiwerlerdin ikki yüz ellik kishini bашlap kélip Musagha qarshi chiqti.³ Ular yig hilip Musagha qarshi hem Harungha qarshi chiqip: — Siler heddinglardin bek ashtinglar, pütkül jamaetning hemmisi pak-muqeddes, Perwerdigarmu ularning arisida, shundaq turughluq siler néme dep özünglarni Perwerdigarning jamaitidin üstün qoyusiler? — dédi.

⁴⁻⁵ Musa ularning gépini anglap düm yiqilip, Korah bilen uning guruhidikilerge söz qilip: — Ete etigende Perwerdigar kimlarning Özige mensup ikenlikini, kimlarning pak-muqeddes ikenlikini ayan qilidu; shu kishini Özige yéqinlashturidu; kimni tallighan bolsa, uni Özige yéqinlashturidu.⁶ Siler mundaq qilinglar: — Sen Korah we séning guruhingdikiler hemmisi xushbuydanlarni epkélinglar;⁷ ete Perwerdigarning aldida xushbuydanlarga ot yéqip, xushbuyini uning üstige qoyunglar; Perwerdigar kimni tallisa, shu muqeddes-pak bolghan bolsun! Ey siler Lawiylar, heddinglardin bek ashtinglar! — dédi.

⁸ Musa yene Korahqa:

— I Lawiylar, gépime qulaq sélinglar. ⁹⁻¹⁰ Israilning Xudasi Perwerdigar silerni Özining chédirining ishlinini qilsun dep hemde jamaetning aldida ularning xizmitide bolsun dep Özige yéqinlashturush üçün silerni Israil jamaitidin ayrip chiqqan — yeni Perwerdigar séni we séning hemme qérindashliring bolghan Lawiyning ewladlirini birdek Özige yéqinlashturghanliqi si-

15:32 «bir kishining shabat künide otun tergenliki bayqaldi» — shübhisizki, bu weqe yuqiriqi 30-31-ayettiki prinsipqa misal keltürülüş üçün bayan qilinidu.

15:34 Law. 24:12

15:38 Qan. 22:12; Mat. 23:5

15:39 «buzuqluq» — Tewrattiki köp qisimlarda körsitilgen bu «buzuqluq»ning hem jismani yeheti (eysh-ishret) hem rohiy yeheti (butpereslik qilip Xudagha wapasizlik qilish) bardur.

16:1 Chöl. 26:9; 27:3; Yeh. 11

«Chöl-bayawandiki seper»

lerche kichik ishu? Siler yene téxi kahinliq wezipisini tama qiliwatamsiler? ¹¹ Shu wejidin sen we séning guruhihgikiler hemmisi yigihilip Perwerdigargha qarshi chiqiwétipsiler-de; Harun némidi, siler uning üstidin shunchilik aghrinip ghotuldiship ketküdek? — dédi.

¹² Musa Éliabning oghli Datan bilen Abiramni qichqirip kélishe adem ewetiwi, ular: — Barmaymiz! ¹³ Séning bizni süt bilen hesel aqidighan zémindin boshlap chiqip bu chöl-jeride öltirmekchi bolghanliqingning özi kichik ishu? Sen téxi özüngni padishah hésablap bizning üstimizdin hökümraniq qilmaqchimu? ¹⁴ Halbuki, sen bizni süt bilen hesel aqidighan yurtqa boshlap kelmiding, étiz we üzümzarliqlarnimu bizge miras qilip bermiding. Sen bu xeqning közinimu oyuwalmaqchimu? Biz barmaymiz! — dédi.

¹⁵ Buni anglap Musa qattiq ghezeplinip Perwerdigargha: — Ularning sowghat-hediyesige étiyar qilmighaysen; men ularning hetta birer éshikinimu tartiwalmidim, birer adimigimu héch ziyar-zexmet yetküzmidim, — dédi..

Xudaning jazasi

¹⁶ Musa Korahqa: —

Ete sen we séning guruhihgikiler — sen, ular we Harun Perwerdigarning aldigha kélinglar.

¹⁷ Herbiringlar özünglarning xushbuydanliringlarni ekilip uning üstige xushbuyini sélinglar; herbiringlar özünglarning xushbuydanliringlarni, yeni jemiý ikki yüz ellik xushbuydanni élip uni Perwerdigarning huzurida tutup turunglar; senmu, Harunmu herbiringlar öz xushbuydanliringlarni élip kélinglar, — dédi.

¹⁸ Shuning bilen herbir adem özining xushbuydanini élip, otni yéqip, xushbuy sélip, Musa we Harun bilen birlikte jamaet chédirining derwazisi aldida turushti. ¹⁹ Korah Musa bilen Harungha hujum qilghili pütün jamaetni yighip jamaet chédirining derwazisi aldigha kéliwidi, Perwerdigarning julasi pütkül jamaetke ayan boldi. ²⁰ Perwerdigar Musa bilen Harungha söz qilip: —

²¹ Siler bu xelqning arisidin néri turunglar, men köz yumup achquche ularni yutuwétimen, — déwidi, ²² Musa bilen Harun düm yiqilip: —

I Tengrim, barliq et igilirining rohlirining Xudasi, bir adem gunah qilsa, ghezippingni pütün jamaetke chachamsen? — dédi..

²³ Perwerdigar Musagha söz qilip: — ²⁴ Sen jamaetke: «Siler Korah, Datan we Abiramning turar jayliridin ayrilip ulardin néri kétinglar» — dep buyruq ber, — dédi.

²⁵ Shuning bilen Musa ornidin turup Datan bilen Abiram terepke qarap mangdi; Israil aqsqaqlirimu uninggha egiship mangdi. ²⁶ Musa jamaetke: — Silerdin ötünimen, bu rezil ademlarning chédiriliridin yiraq kétinglar, ularning barliq gunahliri sewebidin ular bilen bille weyran bolmasliqinglar üçün ularning héchnersisige qol tegküzmenglar, — dédi.

²⁷ Shuning bilen jamaet Korah, Datan, Abiramning chédirilirining töt etrapidin néri ketti; Datan bilen Abiram bolsa öz ayallirini, oghul-qizlirini we bowaqlirini élip chiqip öz chédirining ishiki aldida turdi.

²⁸ Musa: — Buningdin siler shuni bilisilerki, bu ishlarning hemmisi méning könglümdin chiqqan emes, belki Perwerdigar méni ularni ada qilishqa ewetken: ²⁹ — eger bu ademlarning ölümi adettiki ademlarning ölümige oxshash bolidighan yaki ularning béshigha chüshidighan qismetler adettiki ademler duchar bolidighan qismetlerge oxshash bolidighan bolsa, Perwerdigar

16:9-10 «Perwerdigar silerni, yeni Lawiylarni... Özige yéqinlashturush üçün silerni Israil jamaitidin ayrip chiqqan...» — oqurmenlarning éside bolushi kérekki, Xuda eslide Lawiy qebilisi ichidin Harun we uning ewladlirini özige kahin bolushqa tallighanidi, qalghan Lawiylarni muqeddes chédiridiki xizmette bolup kahinlarga yordemchi rolda bolushqa békittenidi. 16:13 «bizni süt bilen hesel aqidighan zémindin boshlap chiqip...» — mushu ademler Misir zéminini maxtimaqchi bolup, shu yerdiki qulluq hayatini pütünley untudi.

16:15 1Sam. 12:3

16:22 Chöl. 27:16; Ibr. 12:9

«Chöl-bayawandiki seper»

méni ewetmigen bolatti.³⁰ Eger Perwerdigar yéngi bir ishni qilib, yer aghzini échip ularni we ularning pütün nersisini yutup kétishi bilen, ular tirikla tehtisaragha chüshüp ketse, u chaghda siler bu ademlarning Perwerdigarni mensitmigenlikini bilip qalisiler, — dédi.

³¹ Musaning bu gépi axirlishishi bilenla ularning puti astidiki yer yérildi.³² Yer aghzini échip ularni barliq ailisidikiler bilen, shuningdek Korahqa tewe hemme ademlerni qoymay teelluqatliri bilen qoshup yutup ketti..³³ Shundaq qilib, ular we ularning tewesidikilerning hemmisi tirikla tehtisaragha chüshüp ketti, yer ularning üstide yépildi. Ular shu yol bilen jamaetning arisidin yoqaldi.³⁴ Ularining etrapida turghan Israilarning hemmisi ularning nalisini anglap: «Yer biznimu yutup kétermikin!» déyiship qéchishti.

³⁵ Andin Perwerdigarning aldidin bir ot chiqip, xushbuy sunuwatqan héliqi ikki yüz ellik ademinimu yutup ketti..

Yadname qilishqa qaldurulghan xushbuydanlar

³⁶ Perwerdigar Musagha mundaq dédi: —

³⁷ Sen kahin Harunning oggli Eliazargha buyrughin, u xushbuydanlarni ot arisidin tériwélip, choghlini yiraqlargha chéchiwetsun, chünki u xushbuydanlar Xudagha atalghandur;³⁸ Shunga özining jénigha özi zamin bolghan gunahkarlarning xushbuydanlirini tériwalghin; ular qurbangahni qaplash üçün soqup népiz tünike qilinsun, chünki bu xushbuydanlar eslide Perwerdigarning huzurigha sunulup uninggha atalip muqeddes qilinghan. Shundaq qilib ular kéyin Israilargha ibret bolidighan ishareet-belge bolidu.

³⁹ Shuning bilen kahin Eliazar otta köydürüwétilgenler sunghan mis xushbuydanlarni tériwaldi; ular qurbangahni qaplitishqa népiz tünike qilib soquldi.⁴⁰ Shuning bilen qurbangahning bu qaplimisi Harunning ewladlirigha yat ademlarning xuddi Korah bilen uning guruhidikilerge oxshash qismetke qalmasliqi üçün, Perwerdigarning huzurida xushbuy köydürüshke yéqinlashmasliqigha Israilar üçün bir esletme boldi. Bu Perwerdigarning Musaning wastisi bilen Eliazargha buyrughanliridur.

Jamaetning Harunning yalwuruishi sewebidin qutulup qélishi

⁴¹ Etisi pütkül Israil jamaiti Musa bilen Harunning yaman gépini qilib: —

Siler Perwerdigarning xelqini öltürdünglar, — dep ghotuldashti.⁴² We shundaq boldiki, jamaet Musa bilen Harungha hujum qilishqa yighiliwatqanda, jamaet burulup jamaet chédirigha qariwidi, we mana, bulut chédirni qapliwaldi hem Perwerdigarning julasi ayan boldi.⁴³ Shuning bilen Musa bilen Harun jamaet chédirining aldigha béríp turdi.⁴⁴ Perwerdigar Musagha söz qilib: —

⁴⁵ Men közni yumup achquche ularni yoqitip tashlishim üçün ikkinglar bu jamaettin chiqip néri kétinglar, — dep buyruwidi, ikkiylen yiqilip yerde düm yatti.⁴⁶ Musa Harungha: —

Sen xushbuydanni élip uninggha qurbangahtiki ottin sal, uninggha xushbuy qoyup, ular üçün kafaret keltürüshke tézlikte jamaetning arisigha apar; chünki qehr-ghezep Perwerdigarning aldidin chiqti, waba basqili turdi, — dédi.⁴⁷ Harun Musaning déginidek qilib, xushbuydanni élip jamaetning arisigha yügürüp kirdi; we mana, waba kishilerning arisida bashlanghanidi; u xushbuyni xushbuydangha sélip, xelq üçün kafaret keltürdi.⁴⁸ U ölüklér bilen tirikler ot-turısında turuwidi, waba toxtidi.⁴⁹ Korahning weqesi munasiwiti bilen ölgenlerdin bashqa, waba sewebidin ölgenler on töt ming yette yüz kishi boldi..⁵⁰ Harun jamaet chédirining derwazisi yénida turghan Musaning yénigha yénip keldi; waba toxtidi.

16:32 Chöl. 26:10; 27:3; Qan. 11:6; Zeb. 106:17

16:35 Zeb. 106:18

16:49 «Korah we ailisidikiler» toghruluq — izahat» — Korah we ailisidikiler shundaq esheddiy aqiwetke uchrighini bilen, uning kéyinki bezi ewladliri «Zebur»ning bezi qisimlirini (mesilen, 42-49-küyleri) yazghan. Korahdikilerning beziliri 24-ayette körsitilgen emрге itaat qilghan bolsa kérek.

«Chöl-bayawandiki seper»

Harunning hasisining chéchéklishi

17¹ Perwerdigar Musagha söz qilib mundaq dédi: —² «Sen Israillargha söz qilib, ulardin ata jemeti boyiche, her qebilining emiridin birdin on ikki hasa alghin; sen ularning herbirining ismini özining hasisigha yézip qoyghin.³ Lawiy qebilisining hasisigha Harunning ismini yazghin, chünki herbir ata jemet qebile bashliq üçün bir hasa wekil bolidu.⁴ Sen bu hasilarni jamaet chédiridiki höküm-guwahliq sanduqining aldigha, yeni Men séning bilen körüshidighan yerge qoyghin...⁵ We shundaq boliduki, Men tallighan kishining bolsa, uning hasisi bix süridu; shundaq qilib Israillarning silerge ghudurashqan geplirini toxtitip Manga anglanmaydighan qiliwétimen».

⁶ Shuning bilen Musa Israillargha shundaq söz qildi; ularning hemme emirliri uninggha birdin hasini, jemi bolup on ikki hasini berdi; herbir ata jemetke bir hasa wekil boldi, Harunning hasisimu shularning ichide idi.⁷ Musa hasilarni höküm-guwahliq chédirigha ekirip Perwerdigarning huzurigha qoydi.

⁸ We shundaq boldiki, Musa etisi höküm-guwahliq chédirigha kiriwidi, mana, Lawiy jemetige wekil bolghan Harunning hasisi bix sürüp, ghunchilap, chéçeklep, badam chüshkenidi.⁹ Musa hasilarning hemmisini Perwerdigarning aldidin élip chiqip, Israil xelqige körsetti; ular körgeñdin kéyin herkim öz hasilirini élip kétishti.

¹⁰ Perwerdigar Musagha: — Shu asiqliq qilghuchi balilargha bir agah belgisi bolsun dep Harunning hasisini höküm-guwahning aldigha ekirip qoyghin. Shundaq qilsang sen ularning ghudurashqan geplirini toxtitip, Manga anglanmaydighan qilisen; ularmu shuning bilen ölüp ketmeydu, — dédi....

¹¹ Musa shundaq qildi; Perwerdigar özige qandaq buyrugghan bolsa u shundaq qildi.

¹² Israillar Musagha söz qilib: —

Biz nepestin qalay dewatimiz, biz tügeshtuq, biz hemmimiz tügeshtuq!¹³ Perwerdigarning ibadet chédirigha yéqinlashqanlar ölmey qalmaydu, shundaq iken, biz hemmimiz mutleq nepes-tin qélishimiz kérekmu? — déyishti.

Kahin we Lawiylarning wezipisi

18¹ Perwerdigar Harungha mundaq dédi: — Sen, oghulliring we ata jemetingdikiler séning bilen birlikte muqeddes jaygha munasiwetlik bolghan gunahni, shuningdek sen we oghulliring birlikte kahinliq wezipisige munasiwetlik bolghan gunahni üstünglarcha alisiler.² Sen qérindashliring bolghan Lawiy qebilisidikilerni, yeni ata-bowiliringning qebilisidikilerni özüng bilen birleshtür hem ularni xizmitingni qilishi üçün bashlap élip kel; biraq sen bilen oghulliring séning bilen birlikte höküm-guwahliq chédiri aldida xizmetlerni qilsun...³ Ular séning buyruqliringgha teyyar turup, shundaqla ché-

17:4 «höküm-guwahliq» — mushu yerde «höküm-guwahliq» Xudaning Israilgha bolghan tüp emrlirini, shundaqla uning Israil bilen bolghan ehdisini körsitidu; Xudaning muqeddes mahiyiti we xarakteri shu emrlerde ayan qilinghachqa, «höküm-guwah» depmu atilidu. —Oqurmenlerge ayanki, shu emrlar ehde sanduqi ichide saqlaqliq tash taxtaylar üstide pütüklük idi. Shunga bezide sanduq «höküm-guwahliq sanduqi», ibadet chédiri «höküm-guwahliq chédiri» dep atilidu.

17:4 Mis. 25:22

17:10 «höküm-guwah» — 17:4tiki izahatta körsitilgendek, mushu yerde «höküm-guwah» Xudaning Israilgha bolghan tüp emrlirini körsitidu, shundaqla ularni saqlaydighan ehde sanduqini körsitidu.

17:10 Ibr. 9:4

18:1 «muqeddes jaygha munasiwetlik bolghan gunah» — demek, muqeddes jay bilen munasiwetlik melum gunah ötküzülse, shu gunahning mes'uliyitini birinchi üstige alghuchi kahinlar hem Lawiylar bolidu; gunah kahinliq bilen munasiwetlik ish bolsa mes'uliyetni birinchi üstige alghuchi kahinlar bolushi kérek. Mushu agah, shübbhisizki, 17-babtiki weqe bilen munasiwetlik agahdur.

18:2 «birleshtür» — bu söz mushu yerde we 4-ayette ibraniiy tilida «Lawiy» dégen söz bilen ipadiliniidu («Yar.» 29:34ni köring).

«Chöl-bayawandiki seper»

dirdiki barliq xizmet-wezipisini öteydu; peqet muqeddes jaydiki qacha-qucha eswablargha we qurbangahqa yéqinlashmisun; undaq qilsa, ularmu, silermu ölüp kétisiler.⁴ Ular séning bilen birliship, jamaet chédiridiki wezipini ötep, qilidighan herbir ishini qilsun; peqetla héch yat kishiler silerge yéqinlashmisun.⁵ Qehr-ghezep yene Israillarning béshigha chüshmisun üçün, siler muqeddes jaydiki wezipe bilen qurbangahdiki wezipini öteshke mes'ul bolunglar.⁶ Mana, Men Özüm silerning qérindashliringlar bolghan Lawiyarlarni Israillar ichidin tallap chiqtim; ular jamaet chédirining ishlirini qilishqa Perwerdigargha teqdim qilinghan bolup, silerge sowgha süpitide ata qilinghan..⁷ Lékin sen we oghulliring séning bilen birlikte kahinliq wezipenglerde turup, qurbangahtiki barliq ishlarni hem perde ichidiki ishlarni béjiringlar; silerning wezipengler shundaq bolsun. Kahinliq wezipisini, xizmitimde bolushunglar üçün silerge sowgha qilip berdim; yat ademler yéqinlashsa, öltürüwétilsun.

Kahinlarning élishqa tégishlik ülüshi

⁸ Perwerdigar Harungha mundaq dédi: —

Men Manga sunulghan kötürme hediyelesi, yeni Israillar Manga muqeddes dep atighan barliq nersilerni ülüshünglar bolsun dep, mana menggülik belgilime bilen sanga we séning ewladliringgha teqdim qildim.⁹ Israillar otta sunidighan, «eng muqeddes» nersilerdin silerge munular qaldurup bérilidu: — ularning Manga atap sunghan barliq nersiliri, yeni barliq ashliq hediyelesin, barliq gunah qurbanliqliridin, barliq itaetsizlik qurbanliqliridin «eng muqeddes» hésablanghanliri, sanga we ewladliringgha ata qilinidu.¹⁰ Sen shu ülüshüngni «eng muqeddes» süpitide yégin, silerdin bolghan herbir er kishi uni yésun; u sanga «eng muqeddes» dep bilinsun..¹¹

¹¹ Munularmu séning bolidu: — Israillarning sowghatliiri ichidin kötürme hediyelesin, barliq pulanglatma hediyelesin; Men ularni sanga, shundaqla oghulliring bilen qizliringgha menggülik belgilime bilen teqdim qildim; séning öyüngdiki herbir pak adem uningdin yése bolidu..¹² Zeytun méyidin eng ésilini, yéngi sharabtin eng ésilini, shundaqla ashliqtin eng ésilini, yeni Israillar Perwerdigargha atap sunghan deslepki pishqan mehsulatların hemmisini Men sanga teqdim qilip berdim.¹³ Ular yerdin élip Perwerdigargha atap ekelgen deslepki pishqan nersilerning hemmisi séning bolsun; öyüngdiki herbir pak adem uningdin yése bolidu.

¹⁴ Israilda Xudagha mutleq atilidighan herbir nerse séning bolidu..

¹⁵ Ular Perwerdigargha atap keltüridighan barliq janiwarlarning tunjiliri, meyli insan yaki ulagh-charpay bolsun séning bolidu; halbuki, insanlarning tunjilirini bolsa ularni tölem tölep yanduruwalsun we napak haywanlarning tunjilirini tölem tölep yanduruwalsun.....

¹⁶ Tölem tölesh kérek bolghanlar üçün yéshi bir ayliqtin ashqanda tölem puli tölensun; ulargha sen toxtatqan baha boyiche, yeni muqeddes jaydiki shekelning ölchem birligi boyiche (bir shekel yigirme gerahdur) baha qoyup, besh kümüş shekel al..¹⁷ Peqet tunji kala, tunji qoy yaki tunji oghlaqqa tölem alsang bolmaydu; ularning hemmisi muqeddestur. Sen ularning qénini qurbangahqa chéchip, méyini Perwerdigargha atap otta sunulidighan, Uninggha xushbuy keltüridighan qurbanliq süpitide köydürgin. ¹⁸ Ular-ning göshi séning bolidu; xuddi «kötürme hediye» qilinghan tösh we ong arqa putigha oxshash, sanga tewe bolidu.¹⁹ Israillar Perwerdigargha atap sunghan muqeddes nersiler

18:6 Chöl. 3:45

18:10 «sen shu ülüshüngni «eng muqeddes» süpitide yégin» — «eng muqeddes» hésablanghan nersiler «muqeddes yerde», yeni muqeddes jaydiki hojlida yéyilishi kérek idi. Mesilen, «Law.» 6:16ni köring.

18:11 Law. 10:14

18:14 Law. 27:28

18:15 «barliq janiwarlarning tunjiliri» — ibraniy tilida «barliq et igisi (bolghan janiwar)ning baliyatqusini achidighanlar». «tölem tölep yanduruwalsun» — demek, xelq ularning ornida kahinlarga pul bérishi kérek.

18:15 Mis. 13:2; 22:29; Law. 27:26; Chöl. 3:13

18:16 Mis. 30:13; Law. 27:25; Chöl. 3:47; Ez. 45:12

«Chöl-bayawandiki seper»

ichidiki kötürme hediye-qurbanliqning hemmisini Men sanga we séning bilen bille turuwatqan oghul-qizliringgha menggülük belgilime bilen teqdim qildim. Bu Perwerdigar aldida sanga we séning bilen bille turuwatqan ewladliring üçün menggülük tuzluq ehde bolidu.

Lawiylarning wezipiliri hem ülüshliri

²⁰ Perwerdigar Harungha mundaq dédi: —

Israïl zéminida séning héchqandaq mirasing bolmaydu, ularning arisidimu héchqandaq nésiweng bolmaydu; Israïllar arisida mana Men Özüm séning nésiweng, séning mirasingdurmen..

²¹ Lawiylargha bolsa, ularning öteydighan xizmetliri, yeni jamaet chédiridiki xizmiti üçün, mana Men Israïlda teqdim qilinghan barliq «ondin bir ülüş»ning hemmisini ulargha miras qilip bergenmen.²² Buningdin kéyin, gunahkar bolup ölüp ketmesliki üçün, Israïllar jamaet chédirigha yéqinlashmisun.²³ Jamaet chédiridiki xizmetni bolsa, uni ötigüchiler peqet Lawiylarla bolidu we shu ishta bolghan gunahini özliri üstige alidu, bu siler üçün ewladmu-ewlad menggülük bir belgilime bolidu; ularning Israïllarning ichide héchqandaq mirasi bolmaydu..²⁴ Chünki Israïllarning Perwerdigargha atap kötürme hediye süpitide sunghan «ondin bir ülüş»ni Lawiylargha miras qilip teqdim qilidighan boldum; shunga Men ular toghruluq: Israïllar ichide héchqandaq mirasi bolsa bolmaydu, — dédim.

²⁵ Perwerdigar Musagha mundaq dédi: —

²⁶ Sen Lawiylargha éytqin: «Siler Israïllarning qolidin Men silerge miras bolsun dep teqdim qilghan «ondin bir ülüş»ni alghan ikensiler, siler shu ondin bir ülüşning yene ondin bir ülüşini ayrip, uni Perwerdigargha atap kötürme hediye süpitide sununglar.²⁷ Bu yol bilen silerning shu «kötürme hediye»nglar silerge «xamandiki ashliqinglar»din hem «sharab kölchikidiki toluq tashqan sharabinglar»din atalghanlar hésablinidu..²⁸ Bundaq bolghanda, siler Israïllarning qolidin alghan ondin bir ülüşning hemmisidin Perwerdigargha atap kötürme hediye sunisiler; siler Perwerdigargha atighan shu «kötürme hediye»ni kahin Harungha béringlar.²⁹ Silerge teqdim qilinghan barliq nersilerdin eng ésilini élip shularni muqeddes hésablap «Perwerdigargha atalghan toluq kötürme hediye» süpitide sununglar».

³⁰ Shunga sen Lawiylargha éytqinki, «Siler shulardin eng ésilini kötürüp sunsanglar, bu siler Lawiylarning xamandiki ashliqinglar we sharab kölchikidiki sharabinglarga oxshash hésablinidu..³¹ Shundaq qilghandin kéyin siler we öydikiliringlar shu «ondin bir ülüş»lerni xalighan yerde yésenglar bolidu, chünki bu silerning jamaet chédiridiki xizmitinglarning in'ami bolidu;»

³² Siler shu ülüşlerdin eng ésilini kötürüp sunsanglar, mushu ishinglar sewebidin gunahkar bolmaysiler. Undaq qilsanglar siler Israïllar atighan muqeddes nersilerni bulghimaysiler, shuning bilen ölmeyisiler»..

18:20 Qan. 10:9; 18:2; Ez. 44:28

18:23 «shu ishta bolghan gunahini özliri üstige alidu» — démek, mubada Lawiylar muqeddes chédirni bulghap, gunah sadir qilsa, shundaqla ularning bixstelikidin xelq muqeddes chédirni bulghap herqandaq gunah sadir qilghan bolsa, bash mes'uliyetni Lawiylar öz üstige élishi kérek.

18:27 «...silerning shu «kötürme hediye»nglar... din atalghanlar hésablinidu» — Lawiylarning héchqandaq xamini yaki sharab kölchekliri yoq idi, elwette. Shunga ular özliri xelqtin qobul qilghan «ondin bir ülüş»lerdin ondin birini élip, Perwerdigargha «kötürme hediye»lerni atishi kérek. Shu yol bilen ularning sunghini xuddi déhqanlarning Perwerdigargha öz hosulidin sunghinigha oxshash bolidu.

18:31 «siler we öydikiliringlar» — mushu yerde Lawiylarni körsitidu.

18:32 «siler Israïllar atighan muqeddes nersilerni bulghimaysiler, shuning bilen ölmeyisiler» — bashqa bir xil terjimisi: «siler Israïllar atighan muqeddes nersilerni héch bulghimanglar; bolmisa, ölisiler».

«Chöl-bayawandiki seper»

Qizil siyrning küli

19¹ Perwerdigar Musa bilen Harungha söz qilip mundaq dédi: —
² Men Perwerdigar emr qilghan qanun-belgilime shuki: — Sen Israillargha buyrughin, ular béjirim, nuqsansiz, boyunturuq sélinmighan qizil yash siyirdin birni séning yéninggha ekelsun. ³ Sen siyirni kahin Eliazargha tapshur, u uni chédirgahning sirtigha epchiqsun, andin birsi siyirni uning aldida boghuzlisun.
⁴ Kahin Eliazar barmiqini qangha milep, jamaet chédirining aldigha qaritip yette mertem chach-sun. ⁵ Andin birsi Eliazarning köz aldida pütkül siyirni köydürsun, yeni uning térisi, göshi, qéni we tézeklirini köydürsun. ⁶ Kahin kédir yaghichi, zofa ösümlüki we qizil rextni siyir köydürüldighan otqa tashlisun. ⁷ Andin kahin öz kiyimini yusun we bedinini suda yusun, andin kéyin bargahqa kirishke bolidu; lékin kahin kech kirgüche napak sanalsun. ⁸ Siyirni köydürgen kishimu kiyimlirini su bilen yuyup, öz bedinini suda yusun, andin u kech kirgüche napak sanalsun. ⁹ Pak bir adem siyrning külini yighip bargahning sirtidiki pak bir yerge qoysun; u Israil jamaiti üçün «napakliqni chiqarghuchi su»ni yasashqa shu yerde saqlansun, u bir «gunahni paklighuchi»dur. ¹⁰ Siyrning külini yighishturghan adem özining kiyimlirini yusun we kech kirgüche napak sanalsun. Bu Israillargha we ularning arisida turuwatqan musapirlargha menggülük qanun-belgilime bolidu.

Xelqni napakliqtin paklash nizami

¹¹ — Ölükke, yeni herqandaq ölgen kishining jesitige tégip ketken herbir kishi yette kün napak sanilidu. ¹² U adem üçinchi küni ashu su bilen özini paklisun, hemde yettinchi künimu paklisun, andin u pak sanilidu; eger u üçinchi küni hemde yettinchi küni özini paklimisa, pak sanalmaydu. ¹³ Herqandaq adem ölükke, yeni herqandaq ölgen kishining jesitige tégip ketse, hemde özini paklimisa, Perwerdigarning chédirini bulghighan bolidu; shu kishi Israil arisidin üzüp tashlinidu; chünki «napakliqni chiqarghuchi su» uninggha sépilmigechke, u napak sanilidu; uning napakliqi téxiche üstide turidu.

¹⁴ Eger birer kishi bir chédir ichide ölüp qalghan bolsa, u toghruluq qanun-belgilime mundaq bolidu: — shu chédirgha kirgen herbirsi we chédirda turup qalghanlarning herbiri yette kün napak sanilidu. ¹⁵ Herbir ochuq turghan, aghzi yépilmighan qacha-quchilarning hemmisi napak sanilidu. ¹⁶ Shuningdek dalada qilich-shemsher bilen öltürülgenlerge, yaki özi ölüp qalghanning ölükige, yaki ademning ustixininigha yaki qebrisige tegken herbir kishi yette kungiche napak sanilidu. ¹⁷ Kishiler bu napak kishi üçün «paklandurghuchi qurbanliq»ning külidin azraq élip komzekke sélip, ularning üstige éqin su quysun. ¹⁸ Andin pak bir kishi zofa ösümlükini élip shu sugha tegküzüp uni chédirgha we ichidiki barliq qacha-quchilargha hem shu yerde turghan barliq kishilarning üstige sépip qoysun, we yene uni ustixangha, öltürülgüchige yaki qebrigé tegken kishining üstige sépip qoysun. ¹⁹ Üchinchi küni we yettinchi küni héliqi pak adem pak bolmighan ademlarning üstige shu suni sépip qoysun; shundaq qilghanda, yettinchi künige kelgende u kishi paklanghan bolidu; andin u kishi kiyimlirini yuyup, bedinini suda yusun, kech kirgende u pak sanilidu.

²⁰ Lékin napak bolup qélip, özini paklimighan kishi Perwerdigarning muqeddes jayini bulghighini üçün, jamaet arisidin üzüp tashlinidu; «napakliqni chiqarghuchi su» uning üstige

19:3 Ibr. 13:11, 12

19:4 Ibr. 9:13

19:5 Mis. 29:14; Law. 4:11, 12

19:6 «qizil rextni» — yaki «qizil yipni».

19:11 Chöl. 31:19; Hag. 2:13

19:12 «Izahat» — toluq ayetning bashqa bir xil terjimisi: «U adem üçinchi küni ene shundaq (napakliqni chiqarghuchi) su bilen özini paklisun, yettinchi küni u pak sanilidu; eger u üçinchi küni özini paklimisa, yettinchi küni pak sanalmaydu».

19:18 Zeb. 51:7

«Chöl-bayawandiki seper»

séplmigen, shunga u napak sanilidu.²¹ Bu Israillargha menggülük belgilime bolidu, «napakliqni chiqarghuchi su»ni sepken kishi bolsa özining kiyimlirini yusun we «napakliqni chiqarghuchi su»gha tegken kishi kech kirgüche napak sanalsun.²² Napak kishi tegken herqandaq nersimu napak sanilidu; bu nersilerge tegken kishilermu kech kirgüche napak sanalsun.

Meryemning wapat bolushi

20¹ Birinchi ayning ichide Israillar, yeni pütkül Israil jamaiti Zin chölige yétip kélip, Qadeshte turup qaldi; Meryem shu yerde wapat boldi we shu yerde depne qilindi.

Meribah süyi — xelqning yene qaqshishi

² Jamaetke ichidighangha su yoq idi, ular yighipil Musa bilen Harungha hujum qilghili tur-di.³ Xelq Musa bilen tegship: — Qérindashlirimiz Perwerdigarning aldida ölgen chaghda bizmu bille ölek boptiken! ⁴ Siler néme üçün biz we charpaylirimizni bu yerde ölüp ketsun dep, Perwerdigarning jamaitini bu chöl-jezirige bashlap keldinglar?⁵ Siler néme üçün bizni Misirdin élip chiqip bundaq dehshetlik yerge ekeldinglar? Bu yerde ya tériqchilik qilghili yer bolmisa, ya enjür, üzüm, anar bolmisa, ichidighangha sumu bolmisa, — déyishti.

⁶ Shuning bilen Musa bilen Harun jamaettin ayrilip jamaet chédirining derwazisi aldigha kélip düm yiqiliwidi, Perwerdigarning julasi u ikkisige ayan boldi.⁷ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —

⁸ Hasini qolunggha al, andin sen akang Harun bilen birlikte jamaetni yighip, ularning köz aldida qoram tashqa buyruq qil; shundaq qilsang qoram tash öz süyini chiqiridu; shu yol bilen sen ulargha su chiqirip, jamaet we charpayliri ichidighangha su bérissen...

⁹ Shuning bilen Musa Perwerdigarning emri boyiche Perwerdigarning huzuridin hasini aldi.¹⁰ Musa bilen Harun ikkisi jamaetni qoram tashning aldigha yighdi we Musa ulargha: — Gépimge qulaq sélinglar, i asiylar! Biz silerge bu qoram tashin su chiqirip béreylimu?! — dédi.

¹¹ Andin Musa hasisi bilen qoram tashni ikki qétim uruwidi, nahayiti köp su éqip chiqti, sudin jamaetmu, charpaylarmu ichishti.¹² Perwerdigar Musa bilen Harungha: — Siler Manga ishenmey, Israillar aldida Méni muqeddes dep hörmetlimigininglar üçün, ikkinglarning bu jamaetni Men ulargha teqdim qilip bergen zémingha bashlap kirishinglarga yol qoymaymen, — dédi.¹³ Su chiqirilghan jay «Meribah suliri» dep atalghan; Israillar shu yerde Perwerdigar bilen takallashqanliqi üçün, U ularning otturisida Özining muqeddes ikenlikini körsetti.

Édomlarning Israillarning chégridin ötüşhige yol qoymasliqi

¹⁴ Musa Qadeshtin Édom padishahi bilen körüşhüşke elchi ewetip uninggha: «Qérindashliri Israil mundaq deydu: — Biz tartiwatqan jeb-rjapalarning qandaqligi özlirige melum,¹⁵ bizning ata-bowilirimiz Misirgha chüşhken bolup, biz Misirda uzaq zaman turup kettuq; misirliqlar

20:3 Chöl. 16:32, 49

20:8 «hasini qolunggha al» — Musaning shu hasisi köp qétim Xudaning yolida ishlatilip kélingen. Birinchi qétimqisi «Mis.» 4:2de tépilidu.

20:8 Neh. 9:15; Zeb. 78:15, 16; 105:41; 114:8

20:10 Qan. 32:51; Zeb. 106:32,33

20:11 Zeb. 78:15-16; 105:41; Yesh. 43:20; 48:21; 1Kor. 10:4

20:12 «Siler Manga ishenmey, Israillar aldida Méni muqeddes dep hörmetlimigininglar üçün» — Musa bilen Harunning «Israillar aldida Xudani muqeddes dep hörmetlimeslik» gunahi toghruluq «qoshumche söz»imizde azraq toxtilimiz. «Qoram tash» toghruluq «1Kor.» 10:4ni we izahatini körüng.

20:12 Chöl. 27:14; Qan. 1:37

20:13 «Meribah» — «takallishish» dégen menide. «Perwerdigar ularning otturisida özining muqeddes ikenlikini körsetti» — Xuda Musa we Harunning Özini hörmetlimigini üçün, ularni jazalap, Musaning xelq aldida qilghan bihörmetlik sözlirining Özige wekillik qilmaydighanliqini ipadilep, xelq aldida Özining pak-muqeddeslikini körsetti.

20:14 Qan. 23:6; Ob. 10; Ob. 12

«Chöl-bayawandiki seper»

bizgimu, bizning ata-bowilirimizghimu yaman muamile qildi;¹⁶ biz Perwerdigargha yéliniwé-duq, U bizning zarimizgha qulaq sélip, Perishte ewetip bizni Misirdin élip chiqti. Hazir mana, biz ózlrining chégrisigha joylashqan Qadesh dégen bir sheherde turuwatimiz.¹⁷ Emdi bizning zéminliridin ótúshimizge ruxset qilghan bolsila, biz étiz-ériq we üzümzarliqlardin ótmeymiz, quduqliringladin sumu ichmeymiz; «Xan yoli» bilen méngip chégriliridin ótúp ketküche ongsolgha burulmaymiz» — dédi.

¹⁸ Lékin Édomlar uninggha: «Silerning bizning zéminimizdin ótúshünglarga bolmaydu, óti-men désenglar qilich kótürüp silerge jengge chiqimiz» — dédi.

¹⁹ Israillar uninggha: «Biz «kótürülgen yol» bilen mangimiz, özimiz we mallirimiz süyünglarni ichsek, nerxi boyiche heqqini bérimiz; biz peqet piyade ótúp kétimiz, bashqa héch telipimiz yoq» dé widi.²⁰ Édom padishahi: «Yaq. Ötmeysiler!» dédi. Édom padishahi nahayiti köp adimini bashlap chiqip Israillargha zor heywe körsetti.²¹ Shundaq qilip Édomlar Israillarning ularning tewelikidin ótúshige ene shu yosunda yol qoymidi; shuning bilen Israillar Édomlarning aldidin burulup ketti.

Harunning wapat bolghanliqi

²² Ular Qadeshtin yolgha chiqti; pütkül Israil xelqi Hor téghigha keldi.²³ Perwerdigar Édomning chégrisidiki Hor téghida Musa bilen Harunggha söz qilip mundaq dédi: —

²⁴ Harun öz xelqlirige qoshulup kétidu; ikkinglar Meribah suliri dégen jayda Méning emrimge xilapliq qilghininglar üçün, uning Men Israillargha teqdim qilip bergen zémingha kirishige bolmaydu.²⁵ Sen Harun bilen oghli Eliazarni élip Hor téghigha chiqqin; ²⁶ Harunning kiyimlirini saldurup, oghli Eliazargha kiydürüp qoy; Harun shu yerde ölüp, öz xelqlirige qoshulidu.

²⁷ Musa Perwerdigarning dégindek qildi, ücheylen pütkül jamaetning köz aldida Hor téghigha chiqti.²⁸ Musa Harunning kiyimlirini saldurup uning oghli Eliazargha kiydürüp qoydi; Harun taghning choqqisida öldi. Andin Musa bilen Eliazar taghdin chüshüp keldi.²⁹ Pütkül jamaet Harunning ölgenlikini bildi; shuning bilen pütün Israil jemeti Harun üçün ottuz kün matem tutti.

Qanaaniylarning meghlup qilinishi

21 ¹ Jenubta turushluq Arad memlikitining Qanaaniylardin bolghan padishahi Israillarning Atarim yoli bilen kéliwatqanliqini anglap, chiqip ular bilen soqushup, nechcheylenni tutqun qilip ketti.² Andin Israillar Perwerdigargha qesem ichip: «Eger bu xelqni bizning qolimizgha pütünley tapshuridighan bolsang, ularning sheherlirini weyran qilip tashlaymiz» — dédi.³ Perwerdigar Israillarning peryadini anglap, Qanaaniylarni ularning qoligha tapshurdi, shuning bilen ular Qanaaniylarni ularning sheherliri bilen qoshup weyran qildi; shu sewebtin ular shu yerni «Xormah» dep atidi.

20:16 «Perishte» — beziler «Elchi» dep terjime qilidu. Lékin «Mis.» 23:20, 23, 34:32din qarighanda, menisi derweqe «Perishte»dur.

20:16 Mis. 2:23; 14:19

20:18 «... bizning zéminimizdin ... silerge jengge chiqimiz» — ibraniy tilida «... méning zéminimdin... silerge jengge chiqimen» déyilidu.

20:19 «biz» — ibraniy tilida «men».

20:20 «Édom padishahi» — ibraniy tilida «Édom».

20:21 Hak. 11:18

20:22 Chöl. 33:37

20:24 «öz xelqlirige qoshulush» — mushu ibare toghruluq «Yar.» 25:8 we izahatini körüng. Shühhisizki, bu ibare adem ölgendin kéyin, rohining yenila hayat bolidighanliqini körsitidu.

20:25 Chöl. 33:38; Qan. 32:50

20:28 Qan. 10:6; 32:50

21:1 «Jenubta» — ibraniy tilida «Negewde». Negew bolsa Pelestin zéminining jenub teripidiki chong chöllük yerdur.

21:3 «Xormah» — dégenning menisi «weyrane».

«Chöl-bayawandiki seper»

Zeherlik yılanlar bilen mis yılan

⁴ Ular Hor téghidin yolgha chiqip, Édom zéminini aylinip ötüsh üçün, Qizil déngiz boyidiki yolni boylap mangdi; xelq mushu yol sewebidin könglide tolimu taqetsiz bolup, ⁵ Xudagha we Musagha qarshi chiqip: — Siler néme üçün bizni chöl-jeziride ölsun dep Misir zéminidin bashlap chiqqansiler? Bu yerde ya ashliq, ya su yoq, könglimiz bu erzimes nanlardin bizar boldi, déyishti. ⁶ Shu sewebtin Perwerdigar ularning arisigha zeherlik yılanlarni ewetti; yılanlar ularni chaqti, shu sewebtin Israillardin nurghun adem ölüp ketti. ⁷ Xelq Musaning aldigha kélip uninggha: — Biz aghzimizni buzup, Perwerdigargha hem sanga hujum qilip, yaman gep qilip gunah qilduq; Perwerdigargha tilawet qilsang, u bu yılanlarni arimizdin élip ketkey, — déwidi, Musa xelq üçün dua qildi.

⁸ Perwerdigar Musagha: —

Sen bir zeherlik yılanning sheklini yasap xadigha ésip qoyghin; yılan chéqiwalghan herbiri uninggha qarisila qayta hayatqa érishidu, — dédi. ⁹ Musa mistin bir yılan yasitip xadigha ésip qoydi; we shundaq boldiki, yılan birkimni chéqiwalghan bolsa, u bu mis yilangha qarisila, ular hayat qaldi.

Obottin Pisgahgiche méngish

¹⁰ Israillar yene yolgha chiqip Obotqa kélip chédir tikti. ¹¹ Yene Obottin yolgha chiqip, Moab zéminining udulida kün chiqish tereptiki Iye-Ibarimgha kélip chédir tikti. ¹² Ular yene u yerdin yolgha chiqip Zered qilghisida chédir tikti. ¹³ Yene u yerdin méngip Amoriylarning zéminining chétidin chiqip chöl-bayawandin ötüp, éqip turghan Arnon deryasining u qétida chédir tikti (chünki Arnon deryasi Moabiylarning chégrisi bolup, Moabiylar bilen Amoriylarning otturisida idi. ¹⁴⁻¹⁵ Shunga «Perwerdigarning jengnamisi» dégen kitapta: —

«Sufahdiki Waheb we derya-wadiliri,

Arnon deryasi we qilghilirining yanbaghirliri,

Arning turalghusighiche yétip,

Moabning chégrisigha chüshidu» dep pütülgenidi).

¹⁶ Israillar yene u yerdin méngip Beerge keldi; «Beer» quduq dégen menide bolup, ilgiri Perwerdigar Musagha: «Sen xelqni yigh, Men ulargha ichidighan su bérey» dégende shu quduqni közde tutqan. ¹⁷ Shu chaghda Israillar munu naxshini éytishqan: —

«Ah quduq, chiqsun süyüing bulduqlap,

Naxsha éytinglar, quduqqa béghishlap:

¹⁸ Bu quduqni emirler,

Xelqning kattiliri qazghan,

Qanun chiqarghuchining sözi bilen,

Hasiliri bilen qazghan».

21:5 «erzimes nanlar» — bu söz Xuda ularning üstige her küni chüshüridighan «manna»ni körsitidu. «Mis.» 16:13-36ni körüng.

21:6 «zeherlik yılanlar» — Ibraniy tilida «ot yılanlar».

21:6 1Kor. 10:9

21:8 Yuh. 3:14

21:9 «mistin bir yılan... yasitip xadigha ésip qoyghin» — bu weqe toghruluq yene «Yuh.» 3:14-15ni körüng.

21:9 2Pad. 18:4; Yuh. 3:14

21:10 Chöl. 33:43

21:13 Hak. 11:18

21:14-15 «terjime» — bu qedimki shéirning birnechche xil terjimiliri bar. Bu yerde Musa peyghemberning uni neqil keltürüşining meqsiti, shübhisizki, Perwerdigar qedimdin tartip Moab üçün bekitten chégraning Arnon deryasi bilen Ar shehiri ikenlikini ispatlash üçündür.

«Chöl-bayawandiki seper»

Israillar chöl-bayawandin yene Mattanahqa,¹⁹ Mattanahtin Nahaliyelge, Nahaliyeldin Bamot-qqa,²⁰ Bamottin Moab dalasidiki jilghigha, yene chöl-bayawan terepke qarap turghan Pisgah téghining choqqisigha yétip bardi.

Amoriylarning padishahi bilen Bashan padishahini yenggenliki

²¹ Israillar Amoriylarning padishahi Sihonning aldigha elchilerni ewetip: ²² — Bizning öz zé-minliridin ötüwélshimizge ijazet bergeyla; biz silining étizliqlirigha we üzümzarliqlirigha kir-meymiz, quduqliridin sumu ichmeymiz; teweliridin ötüp ketküche «Xan yoli»din chiqmaymiz, — dédi. ²³ Sihon Israillarni öz chégrisidin ötkili qoymayla qalmastin, eksiche u Israillar bilen soqushimen dep, özining barliq xelqini yighip chölge qarap atlandi. U Yahazgha kélip Israilgha hujum qildi. ²⁴ Israillar uni qilich bilen chépip öltürüp, uning yurtini Arnon deryasidin Yabbok deryasighiche, yeni Ammoniylarning chégrisighiche igilidi; Ammoniylarning chégrisi bolsa bek mustehkem idi. ²⁵ Israillar bu yerdiki hemme shehiri igilidi hem Amoriylarning sheherlirige, yeni Heshbongha we uninggha tewe barliq yéza-qishlaqlarghimu kirip orunlashti.

²⁶ Chünki Heshbon eslide Amoriylarning padishahi Sihonning merkiziy shehiri idi; Sihon eslide Moabning ilgiriki padishahi bilen soqushqan, uning Arnon deryasighiche bolghan hemme zé-minini tartiwalghanidi. ²⁷ Shu sewebtin shairlar: —

«Heshbongha kélinglar!

Mana Sihonning shehiri yéngiwashtin qurulsun,

Sihonning shehiri mehkem qilinsun.

²⁸ Chünki Heshbonning özidin chiqti bir ot,

Sihonning shehiridin bir yalqun yalqunlap,

Yutuwetti Moabtiki Ar shehirini,

Arnondiki égiz jaylarning emirlirini.

²⁹ Way sanga ey Moab!

Hey Kémoshning ümmi, tügeshtinglar!

Chünki Kémosh öz oghullirini qachqungha aylandurdi,

Qizlirini esirlikke béríp, Amoriylarning padishahi Sihongha tutup berdi! ³⁰ Biz ularni yiqitiwet-tuq,

Heshbon taki Dibonghiche halak boldi;

Biz hetta Nofahqiche (Nofahtin Medebagha yétidu) ularning yurtini weyran qiliwettuq! — dep shéir yézishqanidi.

³¹ Shuning bilen Israillar ene shu teriqide Amoriylarning yurtigha orunlashti. ³² Musa Yaazerni charlap kélishe charlighuchilarni ewetti; andin Israillar Yaazerning yéza-qishlaqlirini ishghal qilip, u yerlerdiki Amoriylarni yéridin qoghliwetti. ³³ Shuningdin kéyin Israillar burulup, Bas-

21:18 «qanun chiqarghuchining sözi bilen» — bashqa birxil terjimisi: — «tayaqliri bilen». «xelqning kattiliri qazghan, ... hasiliri bilen qazghan» — bu ishning shu alahidiliki barki, peqet addiy puxralarla emes, xelqning kattilirimu emgek qilip quduq kolashiti.

21:21 «izahat» — «Qan.» 2:26-3:11nimu körüng.

21:21 Qan. 2:26; Hak. 11:19

21:22 Chöl. 20:17

21:23 Qan. 2:30; 29:7; Ye. 24:8; Hak. 11:20

21:24 «Ammoniylarning chégrisighiche igilidi» — bashqa birxil terjimisi: «Ammoniylarning chégrisi Yaazer idi» (32-ayetni körüng).

21:24 Qan. 2:33,37; 29:7; Ye. 12:2; 24:8; Hak. 11:2; Zeb. 135:10-12; 136:19-21; Am. 2:9

21:25 Qan. 2:34, 35

21:28 Yesh. 48:45

21:29 «Kémosh» — Kémosh Moab choqunghan but idi. Moabiylarning uninggha öz balilirini qurbanliq qilish aditi bar idi («2Pad.» 3:27ni körüng). Bu tarixqa qarighanda, Kémoshning «öz xelqige» héch paydisi bolmighanidi!

21:29 1Pad. 11:7, 33

21:30 «biz ularni yiqitiwettuq» — yaki «biz ulargha attuq».

hanning yolini boylap mangdi; Bashanning padishahi Og we uning barliq xelqi chiqip Edreyde Israillar bilen jeng qilishqa sep tüzdi..³⁴ Perwerdigar Musagha: — Qorqma, Men uni, uning barliq xelqi hem zéminini qolunggha tapshurimen; sen uni ilgiri Heshbonda turushluq Amoriylarning padishahi Sihonni qilghandek qilisen, — dédi..³⁵ Shuning bilen ular Og bilen uning oghul-lirini hem barliq xelqining birini qoymay qirip tashlidi we uning zéminini igilidi..

Moab padishahi Balaqning Balaamni Israilni qarghashqa chaqirishi

22¹ Israillar yene yolgha chiqip Moab tüzlemlilikliride, yeni Iordan deryasining sherq teripide, Yérixoning udulida chédir tikti..² Israillarning Amoriylargha qilghan ishlirining hemmisini Zipporning oghli Balaq körüp turghanidi..³ Moablar xelqtin intayin qorqoshti, chünki ular bek köp idi; Moabiylar Israillarning sewebidin bek alaqqade bolup kétishti..⁴ Moabiylar Midiyan aqsqaqallirigha: «Bu bir top adem etrapimizdiki hemme nersini, xuddi kala étizdiki otni yalmighandek yalmap yep kétidighan boldi» — déyishti. U chaghda Zipporning oghli Balaq Moabning padishahi idi.

⁵ U elchilerni Béorning oghli Balaamning aldigha, Balaamning ana yurtidiki ulugh derya boyidiki Pétor shehirige béríp, Balaamni chaqirip kélishke ewetip: padishahimiz: — «Qarisila, bir xelq Misirdin chiqqanidi; mana, ular pütün zémingha yamrap ketti, mana ular bizning udulimizgha kélip chüshiti..⁶ Ular méningdin küchlük bolghachqa, emdi özliri kélip bu xelqni men üçün bir qarghap bergen bolsila; belkim men ularni yéngip, bu zémindin qoghlap chiqirishim mumkin; chünki özliri kimgé bext tilisile shuning bext quchidighanliqini, kimni qarghisila, shuning qarghishqa qalidighanliqini bilimen» deydu, denglar, — dédi..⁷ Moabning aqsqaqalliri bilen Midiyaning aqsqaqalliri qollirida pal sélish in'amlirini élip mangdi; ular Balaamning aldigha kélip Balaqning geplirini yetküzdi..⁸ Balaam ulargha: —

Bügün axsham mushu yerde qonup qélinglar, men Perwerdigarning manga qilghan sözi boyiche silerge jawap yetküzimen, — dédi. Shuning bilen Moabning shu emirliri Balaamningkide qonup qaldi..

⁹ Xuda Balaamningkige kélip: —

Séning bilen bille turghan bu ademler kim? — déwidi..¹⁰ Balaam Xudagha: — Moab padishahi Zipporning oghli Balaq elchilerni ewetip manga..¹¹ «Qarisila, Misirdin bir xelq chiqqanidi, ular pütün zémingha yamrap ketti; bu yerge kélip méning üçün ularni qarghap bersile, shundaq qilsila belkim ularni yéngip, bu yerdin qoghliwételishim mumkin» — dédi, — dédi.

¹² Xuda Balaamgha:

Sen ular bilen bille barsang bolmaydu, u xelqni qarghisangmu bolmaydu, chünki ulargha bext-beriket ata qilinghan, — dédi..¹³ Balaam etigen turup Balaqning emeldarlirigha: — Siler öz yurtunglarga qaytip kétinglar, chünki Perwerdigar méning siler bilen bille bérishimgha ruxset qilmidi, — dédi..¹⁴ Moabning emeldarliri qopup Balaqning yénigha kélip uninggha: — Balaam biz bilen bille kélishke unimidi, — dédi.

¹⁵ Shuning bilen Balaq téximu köp we téximu mötiwer emeldarlarni ewetti..¹⁶ Ular Balaamning aldigha kélip uninggha: —

«Zipporning oghli Balaq mundaq deydu: — «Héchnéme silining yénimgha kélishlirini tosumighay; ¹⁷ chünki men özlirini zor shan-shöhretke ige qilimen; néme désile maqul deymen; shungamanga eshu xelqni qarghap bersilila bolidu», — dédi.

21:33 Qan. 3:1; 29:7

21:34 Zeb. 136:20

21:35 Zeb. 136:20, 21, 22

22:5 «Balaam» — Balaamning kim ikenliki toghruluq yene «qoshumche söz»imizni körüng.

22:5 Ye. 24:9

22:8 «Ulugh derya» — Efrat deryasini körsitishi mumkin.

«Chöl-bayawandiki seper»

¹⁸ Balaam Balaqning xizmetkarlirigga jawaben: —

Balaq manga özining altun-kümüşke liq tolghan öz öyini bersimu, meyli chong yaki kichik ish qilay, Xudayim Perwerdigarning manga buyrughanliridin halqip kételmeymen..¹⁹ Silermu бүгүн axsham mushu yerde qonup qélinglar, Perwerdigar yene shu ishlar toghrisida manga néme deydi, shuni biley, — dédi.

²⁰ Shu kéchisi Xuda Balaamningkige kélip uninggha: —

U kishiler séni tekliq qilip kelgen bolsa, ular bilen bille barghin, lékin sen Méning sanga éyti-dighanlirim boyiche ish qilishing kérek, — dédi.

Perwerdigarning Perishtisi bilen Balaamning éshiki

²¹ Balaam etigen turup éshikini toqup Moabning emirliri bilen bille mangdi..²² Xuda Balaamning mangghanliqidin ghezeplendi; Perwerdigarning Perishtisi uni tosushqa yolda turatti. U shu chaghda éshikige minip ikki ghulami bilen bille kétéwatatti..²³ Mada éshek Perwerdigarning Perishtisining qoligha qilich alghan halda yolda turghanliqini körüp, yoldin chiqip étizliq bilen méngiwidi, Balaam éshekni yolgha chiqip méngishqa dumbalap urdi..²⁴ Perwerdigarning Perishtisi ikki teripi toasma tam bilen tosalghan üzümzarliqtiki tar bir yolda turuwaldi..²⁵ Éshek Perwerdigarning Perishtisini körüp, tamgha qistilip méngip, Balaamning putini tamgha qistap yarilandurup qoydi; Balaam éshekni yene dumbaladi..²⁶ Perwerdigarning Perishtisi bolsa yene aldighiraq béríp, ong ya solgha burulushqa bolmaydighan téximu tar bir yerde kütüp turdi..²⁷ Éshek Perwerdigarning Perishtisini körüp mangmay, Balaamning astida yétiwaldi; Balaam qattiq xapa bolup, éshekni hasisi bilen qattiq dumbalap ketti..²⁸ Bu chaghda Perwerdigar éshekke zuwan kirgüzüwidi, éshek Balaamgha: —

Méni üç qétim dumbalaydighangha sanga néme yamanliq qiptimen? — déwidi..²⁹ Balaam éshekke: —

Sen méni setleshtürdüng, qolumda qilich bolghan bolsa idi, séni chépip öltürüwétettim! — dédi.

³⁰ Éshek Balaamgha: — Men séningki bolghinimdin tartip minip kelgen éshiking men emesmu? Ilgiri men sanga mushundaq qilish aditim bolup baqqanmu? — déwidi, — Yaq, — dédi Balaam.

Balaamning eyiblinishi

³¹ Ene shu chaghda Perwerdigar Balaamning közlirini ahti, Balaam Perwerdigarning Perishtisining qilichini ghilipidin chiqirip, yolda turghanliqini kördi; u yerge béshini qoyup sejde qildi.

³² Perwerdigarning Perishtisi uninggha: —

Sen éshikingni néme üçün üç qétim dumbalaysen? Qarighina, mangghan yolung Méning nezirimde tetür bolghachqa, séni tosushqa chiqquchi Men Özüm idim..³³ Éshek Méni körüp üç qétim Méning aldimdin burulup ketti; eger éshek Méning aldimdin burulup ketmigen bolsa, Men alliqachan séni öltürüp éshekni tirik qaldurghan bolattim, — dédi.

³⁴ Balaam Perwerdigarning Perishtisige: —

Men gunahkarmen, Özlirining yolda méni tosup turghanliqlirini körmeptimen; mubada emdi méning bérishim nezerliride rezil körünse, men qaytip kétey, — dédi.

³⁵ Perwerdigarning Perishtisi Balaamgha yene: — Boptu, bu kishiler bilen bille barghin, biraq

22:18 Chöl. 24:13

22:22 «Perwerdigarning Perishtisi» — Tewrat dewride intayin alahide bir shexs idi. Bezi ishlarda U Xudaning ornida körünetti (mesilen, Tewrattiki «Yar.» 16:4-17-ayet, 18-babni hemde «Tebirler»nimu körüng).

22:23 2Pét. 2:16; Yeh. 11

22:28 2Pét. 2:16; Yeh. 11

22:32 2Pét. 2:15

«Chöl-bayawandiki seper»

peqet Men sanga dégen söznila dégin, — dédi. Shuning bilan Balaam Balaqning emeldarliri bilan bille mangdi.

Balaqning Balaamni qarshi élishi

³⁶ Balaq Balaamni kéliwétiptu dep anglap, qarshi élish üçün Moabning Arnon deryasining boyidiki, chégrining eng bëshidiki shehirige keldi: ³⁷ — Men silini chaqirishqa shunche jiddiy elchi ewetkenidim, néme üçün kélishke unimidila? Men silini shan-shöhretke ige qilalmayt-timmu? — dédi Balaq Balaamgha.

³⁸ — Qarisila, mana keldimgu, emdi men öz aldimgha birnéme déyeleyttimmu? — dédi Balaam, — Xuda aghzimgha néme gepni salsa, men shunila deymen.

³⁹ Balaam Balaq bilan bille yolgha chiqip Kiriati-Xuzotqa keldi. ⁴⁰ Balaq kala, qoylarni soyup qurbanliq qilib, ularning göshidin Balaam we uning bilan bille bolghan emirlerge ewetip berdi.

⁴¹ Andin Balaq etisi seherde Balaamni Baalning égiz jaylirigha élip chiqti; u shu yerdin Israil xelqining eng chettiki bir qismini kördi.

Balaq bilan Balaamning qurbanliq sunushi

23 ¹ Balaam Balaqqa: —

Sili mushu yerge manga yette qurbangah yasitip bersile, mushu yerge yene yette buqa bilan yette qoshqarmu hazirlap bersile, — dédi. ² Balaq Balaamning déginidek qilib berdi; Balaq bilan Balaam ikkisi herbir qurbangahqa qurbanliq qilishqa birdin buqa bilan birdin qoshqar sundi. ³ Balaam Balaqqa: —

Sili öz köydürme qurbanliqlirining yénida tursila, men aldigha barimen, Perwerdigar méning bilen körüshushke kélemdikin? U manga néme dep körsetme berse, men özlirige shuni dep bérimen, — dédi we bir döngge chiqti.

⁴ Xuda Balaam bilen körüшти; Balaam Xudagha: —

Men yette qurbangah hazirlattim, herbir qurbangahqa qurbanliq süpitide birdin buqa bilan birdin qoshqar sundum, — dédi. ⁵ Perwerdigar Balaamning aghzigha bir sözni sélip: — Balaqning yénigha qaytip bérıp uninggha mundaq, mundaq dégin, — dédi. ⁶ Shuning bilan u Balaqning yénigha qaytip bardı. Mana, u we Moabning barliq emirliri uning köydürme qurbanliqning yénida turatti.

Balaamning birinchi qétim béshareet bérishi

⁷ Balaam kalam sözini aghzigha élip mundaq dédi: —

Balaq méni Aram dégen yurttin,
Moab shahi Balaq méni meshriq taghliridin élip kélip,
Mundaq dédi: —

Kel, méning üçün Yaqupni qarghighin.

Kel, Israilni rasa bir söküp eyibligin.

⁸ Tengri Özi qarghimighan birawni men qandaq qarghay?

Perwerdigar Özi söküp eyiblimigen birawni men qandaq söküp eyibley?

22:36 «eng bëshidiki shehirige» — padishahning méhmanni qarshi élish üçün, shunche uzun yolgha bérıp aldigha chiqishi uninggha bolghan chongqur hörmitini bildürüş üçün idi, elwette.

22:41 «Baalning égiz jaylirigha élip chiqti» — «Baal» butning ismi. Shu chaghlarda butperesler daim öz butlirigha qurbanliq qilib ibadet qilishqa yéqin etrapniki melum birnechche égiz jaylarga chiqatti. Bashqa birxil terjimisi: «Bamot-Baalgha élip chiqti».

23:7 «kalam sözi» — Xuda ögetken söz (5-ayetni körüng). Gerche Balaam eski adem, hetta «saxta peyghember» we palchi bolghini bilan, Xuda mushu yerde uning aghzi arqiliq Israilgha bolghan méhir-shepqiitini éniq körsitidu.

«Chöl-bayawandiki seper»

⁹ Men qoram tashlarning choqqilirida turup uni körmektimen,
Dönglerde turup uninggha nezer salmaqtimen;
Mana, ular yekke yashaydighan bir qowm,
Ular bashqa qowmlarning qatarida sanalmaydu..

¹⁰ Yaqupning topilirini kim hésablap chiqalaydu?
Hetta Israilning töttin birinimu kim sanap chiqalaydu?
Méning jénim heqqaniyning ölümidek ölsun,
Méning axirim uningkidek bolghay!.

¹¹ Balaq Balaamgha qarap: —

Sen manga néme qiliwatisen?! Men séni dühmenlirimni qarghap bérishke chaqiritqan tursam,
mana sen eksiche pütünley ulargha amet tiliding! — dédi.

¹² — Perwerdigarning aghzimgha salghinini yetküzüshke köngül qoymisam bolamti? — dep jawap berdi Balaam.

¹³ Balaq Balaamgha: — Méning bilen bille bashqa bir yerge barsila, ularni shu yerdin köreleyla;
biraq ularning hemmisini emes, ularning chégridiki bir qisminila köreleyla; sili shu yerde turup ularni men üçhün qarghap bersile, — dédi.

¹⁴ Shuning bilen Balaq Balaamni «Zofimning dalasi»gha, Pisgah téghining choqqisigha bashlap bérıp, shu yerde yette qurbangah saldurup, herbir qurbangahqa qurbanlıq süpitide birdin buqa, birdin qoshqar sundi.. ¹⁵ Balaam Balaqqa: —
Sili mushu yerde özlirining köydürme qurbanliqlirining yénida turup tursila, men awu yaqqa bérıp körüşhüp kéley, — dédi.. ¹⁶ Perwerdigar Balaam bilen körüşhüp, uning aghzigha bir sözni sélip: —

Sen Balaqning yénigha qaytip uninggha mundaq, mundaq dégin, — dédi.. ¹⁷ Balaam Balaqning yénigha qaytip kelgende, mana, u we Moabning barlıq emirliri uning köydürme qurbanliqining yénida turatti.

— Perwerdigar néme dédi? — dep soridi Balaq.

Balaamning ikkinchi qétim bésharet bérishi

¹⁸ Balaam kalam sözini aghzigha élip mundaq dédi: —

«Hey Balaq, sen qopup anglighin,
Ah, Zipporning oghli, manga qulaq salghin.

¹⁹ Tengri insan emestur, U yalghan éytmaydu,
Yaki adem balisimu emestur, U pushayman qilmaydu.
U dégeniken, ishqa ashurmay qalamdu?

U söz qilghaniken, wujudqa chiqarmay qalamdu?.

²⁰ Mana, manga «beriketle» dep tapshuruldi,
U beriketligeniken, buni men yanduralmaymen.

²¹ U Yaqupta héch gunah körmigen,
Israilda naheqliqni uchratmighan.
Xudasi Perwerdigar uning bilen bille,

23:9 Qan. 33:28

23:10 «Yaqupning topilirini kim hésablap chiqalaydu?» — menisi belkim «toliliqida topidek bolghan Yaqupni kim hésablap chiqalaydu?» — dégendek bolushı kérek.

23:14 «Zofimning dalasi» — yaki «Közetchilerning dalasi».

23:15 «körüşhüp kéley» — Perwerdigar bilen körüşhüş, elwette. Balaam Balaqni xapa qilmaslıq üçhün, belkim Perwerdigarning namini biwasite tilgha almaydu.

23:16 Chöl. 22:35

23:19 1Sam. 15:29; Yaq. 1:17

«Chöl-bayawandiki seper»

Padishahning tentene awazi uning arisididir...

²² Tengri uni Misirdin élip chiqqan;
Uningda yawa kaliningkidek küch bardur...

²³ Chünki Yaquplarga epsun kargha kelmeydu,
Israillarghimu pal kargha kelmeydu.

Waqti-saiti kelgende,

Yaqup bilen Israil toghrisida: —

«Tengri neqeder karamet ish qilip bergen-he!»

Dep jakarlanmay qalmaydu!

²⁴ Mana, bu qowm chishi shirdek qopidu,

Erkek shirdek qeddini ruslaydu;

Özi owlighan owni yémigüche,

Öltürgenlarning qénini ichmigüche,

Hergiz yatmaydu!».

²⁵ Balaq Balaamgha: — Boldi, sili ularni azraqmu qarghimisila, ulargha ametmu tilimisile! — dédi.

²⁶ Balaam Balaqqa jawab qilip: — Men silige: — «Perwerdigarning manga éytqanlirining hem-misige emel qilmisam bolmaydu» dégen emesmidim? — dédi.

Balaamning üçinchi qétim bésharet bérishi

²⁷ Balaq Balaamgha: — Kelsile, men silini bashqa bir yerge apiray, Xudaning neziride sili shu yerde turup ularni qarghashliri muwapiq tépilmikin? — dédi. ²⁸ Shuning bilan Balaq Balaamni bashlap, chöl-bayawangha qaraydighan Péor téghining choqqisiga keldi.

²⁹ Balaam Balaqqa: — Sili bu yerde manga yette qurbangah saldurup bersile, yette buqa bilan yette qoshqarmu teyyarlap bersile, — dédi. ³⁰ Balaq Balaamning dégindek qildi, herbir qurbangahqa birdin buqa bilan birdin qochqar sundi.

24 ¹ Balaam Perwerdigarning Israillarga bext-beriket ata qilishni muwapiq körgenlikini körüp yétip, aldinqi ikki qétimqidikidek séhir ishlitishke barmidi, belki yüzini chöl-bayawan terepke qaratti. ² Balaam béshini kötürüp Israillarning qebile boyiche chédirlarda olturaqlashqanliqini kórdi, Xudaning Rohi uning üstige chüshti. ³ Shuning bilan u aghzigha kalam sözini élip mundaq dédi: —

«Béorning oghli Balaam yetküzidighan kalam sözi,

Közi échilmighan ademning éytidighan kalam sözi,

⁴ Yeni Tengrining sözlirini anglighuchi,

Hemmige Qadirning alamet körünüşini körgüchi,

Mana emdi közi échilip düm yiqilghan kishi yetküzgen kalam sözi: —

⁵ Ah Yaqup, chédirliring neqeder güzel,

Turalghuliring neqeder güzel, ah Israil!

⁶ Goya kéngeygen derya wadiliridek,

23:21 «naheqliq» — yaki «balayı'apet» yaki «balayapetning sewebi».

«padishahning tentene awazi» — yaki

«padishahning (qarshi élinish) tentenisi».

23:21 Zeb. 32:1, 2; 51:9-10; Yer. 50:20; Rim. 4:7

23:22 «uningda yawa kaliningkidek küch bardur» — ibranıy tilida «uning yawa kalining müngüzliri bardur».

23:22 Chöl. 24:8

24:4 «közi échilip düm yiqilghan kishi yetküzgen kalam sözi» — bashqa birxil terjimisi: «... közliri échilghan adem éytidighan kalam sözi», yeni «Tengrining sözlirini anglighuchi, Hemmige Qadirning alamet körünüşini körgüchi, közi ochuq turup düm yiqilghan kishi yetküzgen kalam sözi». Mumkinchiligi barki, Balaam 22-babtiki weqeni esleydu; shu chaghdá «Perwerdigarning Perishtisi»ni uning éshiki körgen, emma u körmigen, andin Xuda «uning közini achti»

«Chöl-bayawandiki seper»

Xuddi derya boyidiki baghlardek,
Goya Perwerdigar tikip östürgen ud derexliridek,
Derya boyidiki kédir derexliridek;

⁷ Sular uning soghilaridin éqip chiqidu,
Ewladliri süyi mol jaylarda bolidu;
Padishahi Agagdin éship kétidu,
Uning padishahliqi üstün qilinip güllinidu..

⁸ Tengri uni Misirdin élip chiqqan,
Uningda yawa buqining küchi bardur;
Düşmen ellerni u yep kétidu,
Ustixanlirini ézip tashlaydu,
Oqya étip ularni téship tashlaydu..

⁹ U baghirlap yatsa, erkek shirdek,
Yatsa hem chishi shirdek,
Kim uni qozghitishqa pétinar?
Kim sanga bext-beriket tilise, bext-beriket tapidu.
Kim séni qarghisa, qarghishqa kétidu»..

¹⁰ Balaq Balaamgha achchiqlinip, qolini qoligha urup ketti; Balaq Balaamgha: — Men silini düşminimni qarghap bérishke qichqirtqanidim we mana, sili üç qétim pütünley ulargha amet tilidile! ¹¹ Emdi tézdin yurtlirigha qéchip ketsile; men eslide silining izzet-hörmetlirini katta qilay dégenidim, mana Perwerdigar silini bu katta izzet-hörmetke nail bolushtin tosup qoydi, — dédi.

¹² Balaam Balaqqa: — Men eslide özlirining elchilirige: ¹³ «Balaq manga özining altun-kümüşhke liq tolghan öz öyini bersimu, Perwerdigarning buyrughinidin halqip, öz meylimche yaxshiyaman ish qilalmaymen; Perwerdigar manga néme dése, men shuni deymen» dégen emesmi dim? ¹⁴ Emdi men öz xelqimge qaytimen; kelsile, men özlirige bu xelqning künlerning axirida silining xelqlirige qandaq muamile qilidighanliqini éytip bérey, — dédi.

Balaamning tötinchi qétim bésharet bérishi

¹⁵ U kalam sözini aghzigha élip mundaq dédi: —
Béorning oghli Balaam yetküzidighan kalam sözi,
Közliri échilmighan kishi éytqan kalam sözi,

¹⁶ Tengrining sözlirini anglighuchi,
Hemmidin Aliyning wehiylirini bilgüchi,
Hemmige Qadirning alamet körünüşini körgüchi,
Mana emdi közi échilghan düm yiqilghan kishi yetküzidighan kalam sözi: —

¹⁷ Men Uni körimen, lékin hazir emes;
Men Uninggha qaraymen, lékin yéqin yerdin emes;
Yaquptin chiqar bir yultuz,
Kötürüler Israildin bir shahane hasa;
Chéqiwéter u Moabning chékisini,

24:7 «Agag» — belkim Amalek yaki ularning etrapidiki xelqlarning padishahlirining unwani idi. «1Sam.» 15:8ni köring.
—Bashqa bir xil terjimisi «Gog».

24:8 Chöl. 23:22

24:9 Yar. 49:9; Chöl. 23:24

24:13 Chöl. 22:18

24:16 «közi échilghan düm yiqilghan kishi yetküzidighan kalam sözi» — bashqa birxil terjimisi: «... közliri échilghan adem éytidighan kalam sözi». Démek, «Tengrining sözlirini anglighuchi, Hemmige Qadirning alamet körünüşini körgüchi, közi ochuq düm yiqilghan kishi yetküzgen kalam sözi».

«Chöl-bayawandiki seper»

Barliq Shétlarning bëshini yanjiydu..

¹⁸ Êdom uninggha tewe bolidu,

Yene téxi düshmini Séirlar uninggha tewe bolidu;

Israil bolsa baturluq qilidu.

¹⁹ Yaquptin chiqqan biri seltenet süridu, Sheherde qalghan hemmeylenni yoqitidu»..

Balaamning axirqi bëshariti

²⁰ Andin Balaam Amalekni körüp, mundaq kalam sözini éytti: —

«Amalek idi esli eller arisida bash,

Emdi halakettur teqdir-qismiti»..

²¹ Andin Balaam Kéniylerni körüp mundaq kalam sözini éytti: —

«Séning makaning mustehkem bolup,

Changgang qoram tash ichide bolsimu,

²² Lékin siler Kéniyler halak qilininp turisiler;

Taki Ashur silerni tutqun qilip ketküche»..

²³ Balaam yene kalam sözini dawam qilip mundaq dédi: —

«Ah , Tengri bu ishlarni qilghan chéghida,

Kim tirik qélissha qadir bolar?

²⁴ Kittim terepliridin kémiler kélip,

Zulum-zexmet salidu Ashurgha,

Zulum-zexmet salidu Éberge;

Lékin Kittimdin kelgüchi özimu halaketke yüzliner..

²⁵ Shuning bilen Balaam ornidin qopup öz yurtigha qaytti; Balaqmu öz yoligha mangdi.

24:17 «yéqin yerdin emes» — yaki «pat arida emes». «Shétler» — melum qebilini yaki téximu mumkinchilik barki, Adem'atining oghli Shétning ewladirini, yeni (Nuh peyghemberning ewladiri bolghan) barliq insanlarni körsitishi mumkin. Undaqta bu bësharet Mesihning barliq insanlar üstidin hökümranliq qilidighanliqini körsitidu. «Shétler» dégenning bashqa birxil terjimisi: «ghowgha-topilang kötürgüchiler». «bësharetni sherhlesh» —bu bësharet (16-19) awwal Dawut padishahni, andin Dawutning ewladi bolghan Mesihni körsitidu. Bu bësharette Dawut padishahning Moab, Êdom we Séirni (Séir Êdom turghan yurtning bashqa bir ismi) ishghal qilidighanliqi éytilidu, derweqe Dawut u yerlerni ishghal qilidu («2Sam.» 8:2, «Zeb.» 60:1-2). Axirqi zamanda Mesih Israilni qutquzush üçün, Israillarning düshmenlirige shu oxshash ishlarni qilidu.

24:17 Yer. 48:45

24:19 «Sheher» — belkim Moabning paytextini körsitishi mumkin. «Sheherde qalghan hemmeylen» dégenning bashqa birxil terjimisi: «sheherning qalduqi» (démek, sheherning qalghan yerliri).

24:19 2Sam. 8:14

24:20 «Amalek idi esli eller arisida bash» — belkim hejwi, kinayilik gep. Amalek dégen el Israilgha birinchi bolup hujum qilghanidi, belkim ular özlirini «ellerning bëshini» dep chaghligan bolushi mumkin — Lékin ular halak bolidu. Bu ish awwal Saul padishah («1Sam.» 14-15-bab) andin Dawut padishah arqiliq («1Sam.» 27:8, «2Sam.» 12:8), axirida Shiméonlar arqiliq bolghan («2Tar.» 4:34).

24:22 «Ashur» — Asuriyeni körsitidu. Bësharet belkim Asuriye impériyesi teripidin emelge ashurulghan. Asuriye impératori Tiglat-Pileser III miladiyedin ilgiriki 742-yili, Shalmanezar V miladiyedin ilgiriki 722-yili kénylerni Israilar bilen birge tutqun qilip, élip ketken bolushi mumkin. Bezi alimlar bësharetni bashqa bir «Ashur» dep atalghan xelqni körsitidu, dep qaraydu («Yar.» 25:3, «2Sam.» 2:9).

24:24 «Éber» — ibraniylarning ejdadini, shundaqla mushu yerde Yehudiy xelqini körsitishi mumkin. «Kittim» — Tewratning awwalqi dewrliride «Kittim» Krétlerni körsitettti. Bësharet awwal miladiyedin ilgiriki 13-esirde Filistiyelarning ottura sherqge tajawuz qilishini körsitidu. Kéyinki waqitlarda «Kittim» dégen bu isim Ottura Déngiz tereptin yaki meghrib tereptin kélip tajawuz qilidighan herqaysi ellerni körsetken. Shunga bu bësharet yene Rim impériyesining ottura sherqge tajawuz qilishini (miladiyedin ilgiriki 190-yili bashlanghan) körsitishi mumkin («Dan.» 11:30ni we izahatlarni körüng). Axir bérip Rim impériyesi halak boldi; u axir zamanda yene bir qétim dejjalning bashqurushi astida bolup, yene bir shekilde peyda bolushi mumkin; axirida Mesih dejjalning impériyesini mutleq halak qilidu.

«Chöl-bayawandiki seper»

Israillarning Péorda éziqturulup buzuqluq qilishi

25¹ Israillar Shittimda turghan mezgilde, xelq Moab qizliri bilan buzuqluq qilishqa bérilip ketti..² U qizlar Israillarni öz ilahlrigha atalghan qurbanliqlargha qatnishishqa chaqirdi; Israillarmu qurbanliqlardin yeydighan, ularning ilahlrigha birlikte choqunidighan boldi..

³ Israillar Baal-Péor bilen ene shu teriqide baghlinip ketkenlikli üçhün, Perwerdigarning Israillargha achchiqu qozghaldi..⁴ Perwerdigar Musagha: —

Perwerdigarning qattiq ghezipi Israillargha chüshmisun üçhün, xelqning emirlirining hemisini tutup, ularni Méning aldimda aptapta ésip qoyghin, — dédi..

⁵ Shuning bilen Musa Israilning soraqchilirigha: — Siler béríp herbiringlar özünglarning Baal-Péor bilen baghlinip ketken ademlrini öltürüwétinglar, — dédi.

⁶ We Musa pütkül Israil jamaiti bilen jamaet chédirining derwazisi aldida yigha-zar qilip turu-watqanda, mana Israillardin bireylen kélip ularning köz aldidila Midiyaniy bir qizni öz qérin-dashlrining yénigha élip mangdi..⁷ Kahin Harunning newrisi, Eliazarning oghli Finihas buni körüp, jamaet ichidin qopti-de, qoligha neyze élip..⁸ héliqi Israil ademning arqisidin chédirning ichkirige kirip, qiz bilen ikkisining qarnigha neyze tiqiwetti. Israillar arisida tarqalghan waba ene shu chaghda toxtidi..⁹ Shu chaghda waba tégip ölgenler jemiyyigirme töt ming ademge yetkenidi..¹⁰ Andin Perwerdigar Musagha mundaq dédi: —

¹¹ — «Kahin Harunning newrisi, Eliazarning oghli Finihas Méni dep waspasizliqqa bolghan hesitimi öz hesiti bilip, Méning Israillargha bolghan ghezipimni yandurdi. Shunga gerche Men waspasizliqqa bolghan hesitimdin ghezeplengen bolsammu, Israillarni yoqitiwetmidim..¹² Shunga sen: — «Mana, Men uninggha öz aman-xatirjemlik ehdemni teqdim qilimen!..¹³ Bu ehde uninggha we uning ewladlrigha tewe bolidighan menggülük kahinliq ehdisi bolidu, chünki u öz Xudasini dep waspasizliqqa heset qilip, Israillar üçhün kafaret keltürdi» — dep jakarlighin».

¹⁴ Öltürülgen yeni héliqi Midiyaniy qiz bilen bille öltürülgen Israil ademning ismi Zimri bolup, Saluning oghli, Shiméon qebilisidiki bir jemetning emiri idi..¹⁵ Öltürülgen Midiyaniy qizning ismi Kozbi bolup, Zurning qizi idi; Zur bolsa Midiyaniy bir qebilining bashliqi idi..¹⁶ Perwerdigar Musagha: —

¹⁷ Sen Midiyaniylargha aram bermey zerbe bergin;..¹⁸⁻¹⁹ Chünki ular hiyle-mikir ishlipt silerge aram bermigen; Péordiki ishta, shundaqla ularning singlisi bolghan Midiyanning bir emirining qizi Kozbining ishidimu hiyle-mikir ishlipt silerni azdurghan, — dédi. Kozbi waba tarqalghan künide Péordiki ish sewebidin öltürüldi..

Israillarning ikkinchi qétim sanaqtin ötküzülüshi

26¹ Wabadin kéyin Perwerdigar Musa bilen Harunning oghli Eliazargha söz qilip: —

² Siler pütkül Israillarning jamaiti ichide yigirme yashtin ashqan, jengge chiqalaydighanlarni ata jemeti boyiche hasablap sanaqtin ötküzünglar, — dédi..

25:1 Chöl. 31:16; 33:49

25:2 Zeb. 106:28; Hosh. 9:10

25:3 «Baal» — butning ismi; «Baal-Péor» dégen söz Péor dégen jayni «alahide bashqurghan Baal»ni körsitidu.

25:3 Zeb. 106:29

25:4 Qan. 4:3; Ye. 22:17

25:7 Zeb. 106:30

25:9 1Kor. 10:8

25:11 2Kor. 11:2

25:12 Zeb. 106:31

25:17 Chöl. 31:2

25:18-19 Weh. 18:6

26:1 wabadin kéyin — bu waba bilen eyni chaghda Perwerdigargha asiyliq qilghan chonglarning qalduqliri öltürüldi (64-65-ayetlerni körtüng).

26:2 Chöl. 1:3

«Chöl-bayawandiki seper»

³ Shuning bilan Musa bilan kahin Eliazar Moab tüzlenglikliride, yeni Yérixoning yénidiki Iordan deryasining boyida Israillar bilan sözlishop ulargha: ⁴ «Perwerdigarning Musa we Misirdin chiqqan Israillargha buyrughini boyiche, silerdin yigirme yashtin ashqanlarning hemmisi tizimlinip sanaqtin ötküzülüşü kérek» dep uqturdi. tizimlitilghan sanlar mundaq boldi: —

⁵ Israilning tunji oghli Ruben idi. Rubenning ewladliri, yeni Hanuqning neslidin bolghan Hanuq jemeti; Palluning neslidin bolghan Pallu jemeti; ⁶ Hezron neslidin bolghan Hezron jemeti; Karmi neslidin bolghan Karmi jemeti. ⁷ Bular Rubenning jemetliri bolup, ulardin sanaqtin ötküzülünü jemi y qiriq üç ming yette yüz ottuz kishi boldi.

⁸ Palluning oghli Éliab; ⁹ Éliabning oghulliri Nimuel, Datan, Abiram idi. Datan bilan Abiram eslide jamaet ichidin chaqirilghan mötiwerler bolsimu, Korah guruhidikiler Perwerdigar bilan takallashqanda, ular bilan birlishop Musa we Harun bilan takallashqanidi. ¹⁰ Yer aghzini échip ularni Korah bilan birge yutup ketken; shu chaghdá Korah guruhidikilerning hemmisi ölgen; bashqilargha ibret bolsun dep, ot uning ikki yüz ellik adimini yutup ketken. ¹¹ Lékin Korahning ewladliri ölüp ketmigen.

¹² Shiméonning ewladliri, jemet boyiche, Nemuelning neslidin bolghan Nemuel jemeti; Yamin neslidin bolghan Yamin jemeti; Yaqin neslidin bolghan Yaqin jemeti; ¹³ Zerah neslidin bolghan Zerah jemeti; Saul neslidin bolghan Saul jemeti. ¹⁴ Bular Shiméonning jemetliri bolup, jemi yigirme ikki ming ikki yüz adem chiqti.

¹⁵ Gad qebilisidin, jemet boyiche, Zefon neslidin bolghan Zefon jemeti; Haggi neslidin bolghan Haggi jemeti; shuni neslidin bolghan shuni jemeti; ¹⁶ Ozni neslidin bolghan Ozni jemeti; éri neslidin bolghan éri jemeti; ¹⁷ Arod neslidin bolghan Arod jemeti; Areli neslidin bolghan Areli jemeti. ¹⁸ Bular Gad ewladlirining jemetliri bolup, ular jemetliri boyiche sanaqtin ötküzülgende jemi y qiriq ming besh yüz adem chiqti.

¹⁹ Yehudaning oghulliri Ér bilan Onan idi; bu ikkisi Qanaan zéminida ölüp ketken. ²⁰ Yehudaning ewladliri, jemeti boyiche, Shilahning neslidin bolghan Shilah jemeti; Perezning neslidin bolghan Perez jemeti; Zerahning neslidin bolghan Zerah jemeti. ²¹ Perezning ewladliri Hezronning neslidin bolghan Hezron jemeti; Hamulning neslidin bolghan Hamul jemeti. ²² Bular Yehudaning jemetliri bolup, ular jemet boyiche sanaqtin ötküzülgende jemi yetmish alte ming besh yüz adem chiqti.

²³ Issakarning ewladliri, jemet boyiche, Tolaning neslidin bolghan Tola jemeti; Puahning neslidin bolghan Puah jemeti; ²⁴ Yashubning neslidin bolghan Yashub jemeti; Shimronning neslidin bolghan Shimron jemeti. ²⁵ Bular Issakarning jemetliri bolup, ular jemet boyiche sanaqtin ötküzülgende jemi y atnish töt ming üç yüz adem chiqti.

²⁶ Zebulunning ewladliri, jemeti boyiche, Seredning neslidin bolghan Sered jemeti; Élon neslidin bolghan Élon jemeti; Jahliyelning neslidin bolghan Jahliyel jemeti. ²⁷ Bular Zebulunning jemetliri bolup, ular jemet boyiche sanaqtin ötküzülgende jemi y atnish ming besh yüz adem chiqti.

26:4 hemmisi tizimlinip sanaqtin ötküzülüşü kérek — bu sanaqtin ötküzülüşning meqsetliri shúbhisizki:

–(1) Qanaan zéminigha kirgengin kéyin ular köp qétim jengge chiqishi kérek bolatti. Shuninggha teyyarlik qilish üçhün Israillarning herbir jengchisi sep-seplerde orunlashturulushi kérek;

–(2) ular Qanaan zéminigha kirish aldida turidu; pat arida shu zémin herbir qebilige, jemetke, ailige sanlirigha qarap teqsim qiliniidu (34:16-29). Shunga xelqning sanliri qebile-jemet boyiche tepsiliy éniqlinishi kérek idi;

–(3) Xudaning sözining emelge ashurulushi bilen eslide özi qarshi chiqqan «chonglar»ning hemmisining yoqalghanliqini ispatlash üçhün boldi (64-65-ayetni köring).

26:4 Chöl. 1:1, 2, 3

26:5 Yar. 46:9; Mıs. 6:14; 1Tar. 5:1

26:9 «chaqirilghan mötiwerler bolsimu» — bashqa birxil terjimisi: «chaqirilghan bolsimu,...»

26:9 Chöl. 16:12

26:12 «Nemuel» — «Yar.» 46:10de «Yemuel».

26:19 Yar. 38:7, 10; 46:12

26:21 Yar. 46:12

²⁸ Yüsüpning oghulliri: — jemet boyiche, Manasseh bilen Efraim idi.²⁹ Manassehning ewladliri: — Makirning neslidin bolghan Makir jemeti (Makirdin Giléad törelgen), Giléadning neslidin bolghan Giléad jemeti idi..³⁰ Töwendikiler Giléadning ewladliri: — Yeezerning neslidin bolghan Yeezer jemeti; Helekning neslidin bolghan Helek jemeti;³¹ Asriyelning neslidin bolghan Asriyel jemeti; Shekemning neslidin bolghan Shekem jemeti;³² Shemidaning neslidin bolghan Shemida jemeti; Heferning neslidin bolghan Hefer jemeti.³³ Heferning oghli Zelfohad oghul perzent körmey qiz perzent körgen; Zelfohadning qizlirining ismi Mahlah, Noah, Hoglah, Milkah, Tirzah idi..³⁴ Bular Manassehning jemetliri bolup, sanaqtin ötküzülgende jemiyy ellik ikki ming yette yüz adem chiqti.

³⁵ Töwendikiler Efraimning ewladliri, jemeti boyiche: — Shutilahning neslidin bolghan Shutilah jemeti; Bekerning neslidin bolghan Beker jemeti; Tahanning neslidin bolghan Tahan jemeti..³⁶ Shutilaning ewladliri Éranning neslidin bolghan Éran jemeti.³⁷ Mana bular Efraim ewladlirining jemetliri bolup, herqaysi jemetler boyiche sanaqtin ötküzülgende jemiyy ottuz ikki ming besh yüz adem chiqti. Jemetliri boyiche, ularning hemmisi Yüsüpning ewladliri idi.

³⁸ Binyaminning ewladliri, jemeti boyiche, Bélaning neslidin bolghan Béla jemeti; Ashbelning neslidin bolghan Ashbel jemeti; Ahiramning neslidin bolghan Ahiram jemeti;³⁹ Shefufamning neslidin bolghan Shufam jemeti; Hufamning neslidin bolghan Hufam jemeti..⁴⁰ Ard bilen Naaman Bélaning oghulliri idi; Ardning neslidin bolghan Ard jemeti; Naamanning neslidin bolghan Naaman jemeti.⁴¹ Bular Binyaminning ewladliri bolup, jemet boyiche sanaqtin ötküzülgende jemiyy qiriq besh ming alte yüz adem chiqti.

⁴² Töwendikiler Danning ewladliri bolup, jemet boyiche, Shuhamning neslidin bolghan Shuham jemeti; jemet boyiche bular Danning jemetliri idi.⁴³ Shuhamning hemme jemeti sanaqtin ötküzülgende jemiyy atmish töt ming töt yüz adem chiqti.

⁴⁴ Ashirning ewladliri, jemet boyiche, Yimnahning neslidin bolghan Yimnah jemeti; Yéshwining neslidin bolghan Yéshwi jemeti; Bériyahning neslidin bolghan Bériyah jemeti.⁴⁵ Bériyahning ewladliri, jemet boyiche, Heberning neslidin bolghan Heber jemeti; Malkielning neslidin bolghan Malkiel jemeti.⁴⁶ Ashirning qizining ismi Sérah idi..⁴⁷ Bular Ashir ewladlirining jemetliri bolup, ular jemet boyiche sanaqtin ötküzülgende jemiyy ellik üç ming töt yüz adem chiqti.

⁴⁸ Naftalining ewladliri, jemet boyiche, Yahzielning neslidin bolghan Yahziel jemeti; Gunining neslidin bolghan Guni jemeti;⁴⁹ Yezerning neslidin bolghan Yezer jemeti; Shillemning neslidin bolghan Shillem jemeti..⁵⁰ Bular Naftalining jemetliri bolup, jemet boyiche sanaqtin ötküzülgende jemiyy qiriq besh ming töt yüz adem chiqti.

⁵¹ Yuqiriqilar Israillardin sanaqtin ötküzülgenler bolup, jemiyy alte yüz bir ming yette yüz ottuz adem chiqti.

⁵² Perwerdigar Musagha söz qilib mundaq dédi: —

⁵³ Zémin mushulargha royxetke élinghan san boyiche miras qilib teqsim qilinsun..⁵⁴ Mirasni adem sani köp qebililerge köprek, adem sani az qebililerge azraq böl; miras royxettin ötküzülgan adem sanigha qarap herbir ademge bölüp bérilsun..⁵⁵ Halbuki, zémin chek tashlinish yoli bilen bölünsun; ular mirasqa özlirining ata jemet-qebilisining nami boyiche warisliq qilsun..⁵⁶ Miras ulargha chek tashlash yoli bilen adem sanining az-köplükige qarap herbir aile-jemetke bölüp bérilsun.

26:29 Ye. 17:1

26:33 Chöl. 27:1

26:39 «Shefufamning» — yaki «Shufamning».

26:46 «Sérah» — yaki «Sarah».

26:53 «royxetke élinghan san boyiche» — ibranij tilida «adem ismi bilen élinghan san boyiche».

26:54 Chöl. 33:54

26:55 Chöl. 33:54; Ye. 11:23; 14:2

«Chöl-bayawandiki seper»

⁵⁷ Töwendikiler ata jemet boyiche sanaqtin ötküzülgen Lawiylar: — Gershonning neslidin bolghan Gershon jemeti; Kohatning neslidin bolghan Kohat jemeti; Merarining neslidin bolghan Merari jemeti. ⁵⁸ Bular Lawiylarning jemetliri: — Libni jemeti, Hébron jemeti, Mahli jemeti, Mushi jemeti, Korah jemeti. Kohattin Amram törelgen. ⁵⁹ Amramning ayalining ismi Yokebed bolup, Lawiyning Misirda tughulghan qizi idi; u Amramgha Harun, Musa we ularning achisi Meryemni tughup bergan.

⁶⁰ Harundin Nadab, Abihu, Eliazar, Itamar törelgen. ⁶¹ Lékin Nadab bilen Abihu Perwerdigarning aldigha gheyriy bir otni sunghanda ölüp ketken. ⁶² Lawiylar ichide bir ayliqtin ashqan barliq erkekler sanaqtin ötküzülgende jemi yigirme üç ming adem chiqti. Ular Israillar ichide sanaqtin ötküzülmigen, chünki ulargha Israillar ichide héchqandaq miras zémin bölüp bérilmigen. ⁶³ Yuqirida éytilghan ademler Moab tüzlenglikliride, Yérixoning udulidiki Iordan deryasi boyida Musa bilen kahin Eliazar teripidin sanaqtin ötküzülgen Israillardur. ⁶⁴ Biraq bu ademler ichide Musa bilen kahin Harun ilgiri Sinay chölide sanaqtin ötküzgende sanaqtin ötküzülgen birmu adem yoq idi. ⁶⁵ Chünki Perwerdigar ular toghrisida: «Ular chölde ölmey qalmaydu» dep éytqanidi. Shunga, Yefunnehning oghli Kaleb bilen Nunning oghli Yeshuadin bashqa birimu qalmighan.

Zelofihadning qizliri — Miras toghrisidiki alahide belgilimiler

27 ¹ Yüsüpning oghli Manassehning neslidin bolghan jemetler ichide Manassehning chewrisi, Makirning ewrisi, Giléadning newrisi, Heferning oghli Zelofihadning qizliri bolup, ularning ismi Mahlah, Noah, Hoglah, Milkah, we Tirzah idi. ² Ular jamaet chédirining derwazisi aldigha kélip, Musa bilen kahin Eliazar we emirler bilen pütkül jamaetning aldida turup: ³ — Bizning atimiz chölde ölüp ketken; u u yerde Perwerdigargha hujum qilghili yighilghanlardin emes, yeni Korah guruhidikilerdin emes; u belki öz gunahi ichide ölgen, we uning oghul perzenti yoq idi. ⁴ Nème üçün atimizning oghli yoqluqi seweblik uning nami uning jemetidin öchürüwétilidu? Özlirining bizge atimizning qérindashliri qatarida miras bölüp bérishlirini ötünimiz, — dédi.

⁵ Musa ularning bu ishini Perwerdigarning aldigha qoydi. ⁶ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —

⁷ Zelofihadning qizlirining éytqini durus, sen choqum ulargha atisining qérindashliri qatarida miras ber; ularning atisining mirasini ulargha ötküzüp bergin. ⁸ Sen Israillargha éytqin: «Bir adem ölüp ketken chaghda uning oghli bolmisa, undaqta siler uning mirasini qizigha ötküzüp béringlar. ⁹ Qizi bolmisa, mirasini qérindashlirigha béringlar. ¹⁰ Qérindashliri bolmisa, mirasini ata jemet taghilirigha béringlar. ¹¹ Eger uning atisining qérindashliri bolmisa, undaqta uning mirasini uning jemetidiki eng yéqin bir tughqinigha béringlar; u adem uning mirasigha ige bolsun. Bu Perwerdigar Musagha buyrughandek, Israillargha chüshürülgen höküm, qanun-belgilime bolup qalsun».

26:57 Mis. 6:17, 18, 19, 20

26:59 Mis. 2:1, 2; 6:19

26:61 «gheyriy ot» — mushu weqe «Law.» 10-babta xatirilinidu; «Law.» 10:1diki izahatnimu körüng.

26:61 Law. 10:2; Chöl. 3:4; 1Tar. 24:2

26:65 Chöl. 14:28, 29, 34, 35; 1Kor. 10:5, 6

27:1 Chöl. 26:33; 36:2; Ye. 17:3

27:3 Chöl. 14:35; 16:1; 26:64

27:7 Chöl. 36:2

«Chöl-bayawandiki seper»

Yeshuaning Musaning wezipisiga warisliq qilishi

¹² Perwerdigar Musagha: —

Sen mawu Abarim téghigha chiqip, Men Israillargha teqdim qilghan zémingha qarap baq...

¹³ Körüp bolghandin kéyin senmu akang Harungha oxshash öz xelqliringge qoshulisen...

¹⁴ Chünki Zin chölide, jamaet jédel chiqarghan chaghda, ikkinglar Méning buyruqimgha asiyliq qilip, suning ishida (Zin chölide, Qadeshtiki «Meribah suliri» dégen joyda) Méni jamaetning aldida muqeddes dep hörmetlimidinglar, — dédi..

¹⁵ Musa Perwerdigargha söz qilip: ¹⁶⁻¹⁷ — I Perwerdigar, barliq et igilirining rohlirining Xudasi, Öz jamaitining padichisiz padidek bolup qélishining aldini élish üçün jamaetni idare qilidighan, ularning aldigha kirip chiqalaydighan, ularni bashlap mangalaydighan bir ademni tiklep bérishingni tileymen, — dédi...

¹⁸ Sen Nunning oggli Yeshuani tallighin, — dédi Perwerdigar Musagha, — Uningda Rohim bar, sen qolungni uning bëshigha qoy, ¹⁹ uni kahin Eliazar we barliq jamaetning aldida turghuzup wezipige qoy. ²⁰ Sen pütkül Israil jamaiti uning gépige kirishi üçün özüngning izzet-shöhritingdin bir qismini uninggha bergin. ²¹ U kahin Eliazarning aldida tursun, Eliazar urimning hökümini wasite qilip turup, Perwerdigarning huzurida uning üçün yol sorisun; Israil xelqi, yeni pütkül jamaet uning buyruqi bilen chiqidu, uning buyruqi bilen kirishi kérek...

²² Shuning bilen Musa Perwerdigarning buyruqi boyiche ish körüp, Yeshuani bashlap kélip, kahin Eliazarning we barliq jamaetning aldida turghuzdi; ²³ Eliazar qolini uning bëshigha qoyup, uni Perwerdigarning Musaning wasitisi bilen buyrughinidek wezipige qoydi.

Daimliq köydürme qurbanliq, yeni künlük köydürme qurbanliq sunush toghrisidiki nizam

28 ¹ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —.

² Sen Israillargha buyrup: — «Manga sunulghan hediye-qurbanliqlarni, yeni Manga ozuq bolidighan, xushbuy keltüridighan otta sunulidighan hediye-qurbanliqlarni bolsa, siler herbirini békitilgen qerelide sunushqa köngül qoyunglar» — dégin. ³ Sen ulargha yene: «Silerning Perwerdigargha atap otta sunidighan köydürme qurbanliqlinglar mundaq bolidu: — her küni béjirim bir yashliq erkeq qozidin ikkini daimiy köydürme qurbanliq qilinglar. ⁴ Etigini birni, gugumda birni sununglar; ⁵ yene töttin bir hindin soqup chiqirilghan zeytun méyi ileshtürül-

27:12 «Izahat» — «Qan.» 31:1-8nimu körüng.

27:12 Qan. 32:48, 49

27:13 «öz xelqliringge qoshulisen» — bu ibare toghruluq «Yar.» 25:8 we izahatini körüng.

27:13 Chöl. 20:24

27:14 Chöl. 20:12

27:16-17 «aldigha kirip chiqalaydighan» — ibraniy tilida («xelqning» aldida chiqip kireleydighan». Bu ibare ibraniy tilida xelqni sirttiki dushmanlerge taqabil turushqa yétekchilik qilalaydighan we ichki ishlarni obdan bir terep qilalaydighan dégenni bildüridu. «bashlap mangalaydighan» — ibraniy tilida «bashlap chiqip kireleydighan». Yuqiriqi izahatni körüng.

27:16-17 Chöl. 16:22; Ibr. 12:9; 1Pad. 22:17; Mat. 9:36; Mar. 6:34

27:18 «Rohim bar» — ibraniy tilida «Roh bar» — Xudaning Muqeddes Rohi.

27:18 Qan. 3:21; 34:9

27:21 «urim» — birxil tash idi. Ularning qandaq ikenlikini hazir bir néme démek tes. Lékin ular arqiliq Xuda Özining iradisini izdeydighanlarga yol körsitettti. «Mis.» 28:30 we izahatni körüng.

27:21 Mis. 28:30; Law. 8:8

28:1 «Daimliq köydürme qurbanliq» — yaki «daimiy köydürme qurbanliq» yaki «künlük köydürme qurbanliq». «Mis.» 29:38-46nimu körüng.

28:3 Mis. 29:38

28:4 «gugum» — ibraniy tilida «ikki kech ariliqida» dégen söz bilen ipadilididu — démek, kün pétiwatqan waqit bilen qarangghu chüshüsh ariliqida bolghan waqit.

«Chöl-bayawandiki seper»

gen ésil undin ondin bir efahni ashliq hediye süpitide sununglar...⁶ Sinay téghida belgilengen, Perwerdigargha atap xushbuy chiqarsun dep, otta sunulidighan daimiy köydürme qurbanliq mana shudur.⁷ Herbir qoza üçhün uninggha qoshulidighan sharab hediyesi töttin bir hin sharab bolidu; échitma ichimlik bolghan sharab hediyesi muqeddes jayda Perwerdigargha sunup tökülsun..⁸ Sen ikkinchi bir qozini gugumda sunghin; uni etigenkidek ashliq hediyesi we sharab hediyesi bilen qoshup sunghin; u xushbuy keltürüş üçhün Perwerdigargha atap otta sunulidighan köydürme qurbanliq bolidu.

Shabat küni sunulidighan qurbanliq

⁹ — Shabat küni béjirim bir yashliq ikki erkek qoza sunulsun; uninggha qoshup zeytun méyi ileshtürülgen ésil undin efahning ondin ikkisi ashliq hediye süpitide sunulsun we sharab hediyesi sunulsun;¹⁰ bu herbir shabat künide sunulidighan shabat künidiki qurbanliqtur; uning bilen daimiy köydürme qurbanliq we qoshumche sunulidighan sharab hediyesi bille sunulsun.

Ayning birinchi küni sunulidighan qurbanliq

¹¹ — Her aynning birinchi küni Perwerdigargha atilidighan köydürme qurbanliq sununglar; yeni ikki yash torpaq, bir qochqar, bir yashliq béjirim yette erkek qozini sununglar.¹² Her torpaq béshigha zeytun méyi ileshtürülgen ésil undin efahning ondin üçi ashliq hediye süpitide, qoshqargha zeytun méyi ileshtürülgen ésil undin efahning ondin ikkisi ashliq hediye süpitide.¹³ herbir qoza béshigha zeytun méyi ileshtürülgen ésil undin efahning ondin biri ashliq hediye süpitide sunulsun; bu Perwerdigargha otta sunulidighan, xushbuy chiqiridighan bir köydürme qurbanliqtur.¹⁴ Ularning sharab hediyeieri bolsa: — herbir torpaq béshigha sharabtin yérim hin, qochqar béshigha hinning üçtin biri, herbir qoza béshigha hinning töttin biri sunulsun. Bu her ayda sunulidighan ayliq köydürme qurbanliq bolup, yilning her éyida shundaq qilinsun.¹⁵ Bularning üstige Perwerdigargha atilidighan gunah qurbanliq süpitide bir téke sunulsun; shularning hemmisi daimiy köydürme qurbanliq we qoshumche sharab hediyesi bilen bille sunulsun.

«Ötöp kétish héyti» hem «pétir nan héyti»diki qurbanliqlar

¹⁶ Birinchi aynning on tötinchi küni Perwerdigargha atalghan «ötöp kétish» qozisi sunulsun.....
¹⁷ Shu aynning on beshinchi küni héyt bashlinidu; yette kün pétir nan yéyilsun.¹⁸ Birinchi küni muqeddes yighilish ötküzülsun, héchqandaq ish-emgek qilmasliqlar kérek,¹⁹ shu küni otta sunulidighan, Perwerdigargha atalghan köydürme qurbanliq süpitide yash torpaqtin ikkini, bir qochqar we yette bir yashliq erkek qoza sununglar; ular aldinglarda béjirim körünsun;²⁰ shulargha qoshulidighan ashliq hediyeieri zeytun méyi ileshtürülgen ésil un bolup, herbir torpaq béshigha efahning ondin üçi, qochqar béshigha efahning ondin ikkisi,²¹ shu yette qoza béshigha efahning ondin biri sunulsun;²² shuningdek gunahinglar üçhün kafaret keltürüşke gunah qurbanliq süpitide bir téke sunulsun.²³ Bularning hemmisini etigenlik köydürme qurbanliq, yeni daimiy köydürme qurbanliqtin ayrim sununglar.²⁴ Siler bu teriqide uda yette kün Perwerdigargha atap otta sunulidighan, xushbuy keltüridighan ashundaq hediye-qurbanliqlarni sununglar; shularning hemmisi daimiy köydürme qurbanliq we qoshup sunulidighan sha-

28:5 «bir efah» — texminen 2 küre yaki 22 litr idi. Bir hin texminen 3.6 litr idi.

28:5 Mis. 16:36; 29:40; Law. 2:1

28:7 «muqeddes jay» — mushu yerde ibadet chédirining hoylisini körsetse kérek.

28:16 «Perwerdigargha atalghan «ötöp kétish» qozisi sunulsun» — Ibraniy tilida «Perwerdigargha atalghan «ötöp kétish» bolidu». Bu héyt toghruluq «Law.» 23:5-14nimu körüng.

28:16 Mis. 12:18; 23:15; Law. 23:5

28:18 Law. 23:7

«Chöl-bayawandiki seper»

rab hediyesining sirtida sunulidu.²⁵ Yettinchi küni muqeddes yigilish ötküzümlar, shu küni héchqandaq ish-emgek qilishqa bolmaydu.

«Heptiler héyti», yeni «Deslepki orma héyti»diki qurbanliqlar

²⁶ «Deslepki orma» küni, yeni «heptiler héyti»nglarda siler yéngi ashliq hediye Perwerdigargha sunghan chaghda muqeddes yigilish ötküzümlar; héchqandaq ish-emgek qilmanglar...

²⁷ Siler Perwerdigargha atalghan, xushbuy keltüridighan köydürme qurbanliq süpitide yash torpaqtin ikkini, qochqardin birni, bir yashliq erkek qozidin yettini sununglar.²⁸ Shulargha qoshup sunulidighan ashliq hediye zeytun méyi ileshtürölgen ésil undin bolup, herbir torpaq béshigha efahning ondin üchi, qochqar béshigha efahning ondin ikkisi,²⁹ shu yette qoza béshigha efahning ondin biri sunulsun; ³⁰ shuningdek silerning gunahinglar üçün kafaret keltürüşke gunah qurbanliq süpitide bir téke sunulsun.³¹ Shularning hemmisi daimiy köydürme qurbanliq we uning ashliq hediyesige qoshup (bularning hemmisi aldinglarda béjirim körünsun), sharab hediyeiri bilen bille sunulsun.

Kanay chélish héytidiki qurbanliqlar

«Law.» 23:23-25nimu körüng

29¹ Yettinchi ayning birinchi küni siler muqeddes yigilish ötküzümlar; u küni héchqandaq ish-emgek qilmasliqinglar kérek. Bu siler üçün kanaylar chélinidighan küni bolidu...

² Siler Perwerdigargha atalghan, xushbuy keltüridighan köydürme qurbanliq süpitide yash bir torpaq, bir qochqar, yette bir yashliq béjirim erkek qozini sununglar.³ Shulargha qoshup sunulidighan ashliq hediye zeytun méyi ileshtürölgen ésil undin bolup, herbir torpaq béshigha efahning ondin üchi, qochqar béshigha efahning ondin ikkisi,⁴ shu yette qoza béshigha efahning ondin biri sunulsun; ⁵ shuningdek silerning gunahinglar üçün kafaret keltürüşke gunah qurbanliq süpitide bir téke sunulsun.⁶ Shularni ayning birinchi künidiki köydürme qurbanliq we uninggha qoshumche bolghan ashliq hediyesi, daimiy köydürme qurbanliq, uninggha qoshumche bolghan ashliq hediyesi we bulargha qoshulidighan sharab hediyeirining sirtida sununglar; bularning hemmisi herbiri belgilime boyiche Perwerdigargha atap otta xushbuy keltürsun dep sunulsun.

Kafaret küni sunulidighan qurbanliqlar

«Law.» 23:26-32nimu körüng.

⁷ Yettinchi ayning oninchi küni siler muqeddes yigilish ötküzümlar; nepsinglarni tartip özünglarni töwen tutunglar. U küni héchqandaq ish-emgek qilishqa bolmaydu...⁸ Siler Perwerdigargha atalghan, xushbuy keltüridighan köydürme qurbanliq süpitide yash bir torpaq, bir qochqar, bir yashliq erkek qozidin yettini sununglar (bularning hemmisi aldinglarda béjirim körünsun).⁹ Shulargha qoshup sunulidighan ashliq hediye zeytun méyi ileshtürölgen ésil undin bolup, herbir torpaq béshigha efahning ondin üchi, qochqar béshigha efahning ondin ikkisi,¹⁰ shu yette qoza béshigha efahning ondin birini,¹¹ shuningdek gunah qurbanliq süpitide

28:26 ««Deslepki orma» küni, yeni «heptiler héyti»nglarda» — yaki «yeni (siler) heptenglarni (démek, yette hepte) ötküzgendin kéyin». «Law.» 23:15-22nimu körüng.

29:1 «muqeddes yigilish» — «muqeddes yigilish»lar yaki «muqeddes sorun»lar toghruluq «Law.» 23:2 we izahatini körüng.

29:1 Law. 23:24

29:7 «nepsinglarni tartip özünglarni töwen tutup» — Ibraniy tilida birla söz bilen ipadiliniidu. Yehudiy en'eniliri boyiche bu ishlar roza tutushni öz ichige alatti. 16:29-31nimu körüng.

29:7 Law. 16:29, 31; 23:27

29:8 Chöl. 28:19

«Chöl-bayawandiki seper»

bir téke sununglar; ularning hemmisi kafaret künidiki gunah qurbanliqi, daimiy köydürme qurbanliq, uning qoshumche ashliq hediyesi we bularning sharab hediyliri bille sunulsun.

«Kepiler héyti»diki qurbanliqlar «Law.» 23:33-44nimu körüng.

¹² Yettinchi ayning on beshinchi küni muqeddes yighilish ötküzünglar; u küni héchqandaq ish-emgek qilishqa bolmaydu. Perwerdigargha atap yette kün héyt qilinglar;¹³ siler Perwerdigargha atap, xushbuy keltürsun dep otta sunulidighan köydürme qurbanliq süpitide yash torpaqtin on üçni, ikki qochqar, bir yashliq erkek qozidin on tötni sununglar (shular hemmisi béjirim bolsun).¹⁴ Shulargha qoshup sunulidighan ashliq hediye zeytun méyi ileshtürülgen ésil undin bolup, on üç torpaq béshigha efahning ondin üçi, ikki qochqar béshigha efahning ondin ikkisi,¹⁵ on töt qoza béshigha efahning ondin birini,¹⁶ shuningdek gunah qurbanliqi süpitide bir téke sununglar; shularning üstige daimiy köydürme qurbanliq, uning qoshumche ashliq hediyesi we sharab hediyesi bille sunulsun.

¹⁷ Ikkinchi küni yash torpaqtin on ikkini, ikki qochqar, bir yashliq erkek qozidin on tötni sununglar (shular hemmisi béjirim bolsun)¹⁸ we shundaqla torpaqlar, qochqarlar we erkek qozilarning sanigha qarap belgilime boyiche qoshumche sunulidighan ashliq hediyliri bilen sharab hediylirini sununglar.¹⁹ Shuningdek gunah qurbanliqi süpitide bir téke sununglar; shularning üstige daimiy köydürme qurbanliq, uning qoshumche ashliq hediyesi we shularning sharab hediyliri bille sunulsun.

²⁰ Üchinchi küni bir yash torpaqtin on birni, ikki qochqar, bir yashliq erkek qozidin on tötni sununglar (shular hemmisi béjirim bolsun)²¹ we shundaqla torpaqlar, qochqarlar we erkek qozilarning sanigha qarap belgilime boyiche qoshumche sunulidighan ashliq hediyliri bilen sharab hediylirini sununglar;²² shuningdek gunah qurbanliqi süpitide bir téke sununglar; shularning üstige daimiy köydürme qurbanliq, uning qoshumche ashliq hediyesi we sharab hediyesi bille sunulsun.

²³ Tötinchi küni yash torpaqtin onni, ikki qochqar, bir yashliq erkek qozidin on tötni sununglar (shular hemmisi béjirim bolsun)²⁴ we shundaqla torpaqlar, qochqarlar we erkek qozilarning sanigha qarap belgilime boyiche qoshumche sunulidighan ashliq hediyliri bilen sharab hediylirini sununglar;²⁵ shuningdek gunah qurbanliqi süpitide bir téke sununglar; shularning üstige daimiy köydürme qurbanliq, uning qoshumche ashliq hediyesi we sharab hediyesi bille sunulsun.

²⁶ Beshinchi küni yash torpaqtin toqquzni, ikki qochqar, bir yashliq erkek qozidin on tötni sununglar (shular hemmisi béjirim bolsun)²⁷ we shundaqla torpaqlar, qochqarlar we erkek qozilarning sanigha qarap belgilime boyiche qoshumche sunulidighan ashliq hediyliri bilen sharab hediylirini sununglar;²⁸ shuningdek gunah qurbanliqi süpitide bir téke sununglar; shularning üstige daimiy köydürme qurbanliq, uning qoshumche ashliq hediyesi we sharab hediyesi bille sunulsun.

²⁹ Altinchi küni yash torpaqtin sekkizni, ikki qochqar, bir yashliq erkek qozidin on tötni sununglar (shular hemmisi béjirim bolsun)³⁰ we shundaqla torpaqlar, qochqarlar we erkek qozilarning sanigha qarap belgilime boyiche qoshumche sunulidighan ashliq hediyliri bilen sharab hediylirini sununglar;³¹ shuningdek gunah qurbanliqi süpitide bir téke sununglar; shularning üstige daimiy köydürme qurbanliq, uning qoshumche ashliq hediyesi we sharab hediyesi bille sunulsun.

³² Yettinchi küni yash torpaqtin yettini, ikki qochqar, bir yashliq erkek qozidin on tötni sununglar (shular hemmisi béjirim bolsun)³³ we shundaqla torpaqlar, qochqarlar we erkek qozilarning sanigha qarap belgilime boyiche qoshumche sunulidighan ashliq hediyliri bilen sharab he-

«Chöl-bayawandiki seper»

diyelirini sununglar;³⁴ shuningdek gunah qurbanliqi süpitide bir téke sununglar; shularning üstige daimiy köydürme qurbanliq, uning qoshumche ashliq hediyesi we sharab hediyesi билe sunulsun.

³⁵ Sekkizinchí küni silér muqeddes yighilish ötküzünglar; u küni héchqandaq ish-emgek qilmanglar. ³⁶ Silér Perwerdigargha atap, xushbuy keltürsun dep otta sunulidighan köydürme qurbanliq süpitide bir torpaq, bir qochqar we bir yashliq erkek qozidin on tötni (shular hem-misi béjirim bolsun) ³⁷ hemde torpaq, qochqar we erkek qozilarning sanigha qarap, belgilime boyiche qoshumche sunulidighan ashliq hediylirí bilen sharab hediylirini sununglar;³⁸ shuningdek gunah qurbanliqi süpitidimu bir téke sununglar; shularning üstige daimiy köydürme qurbanliq, uning qoshumche ashliq hediyesi we sharab hediyesi билe sunulsun.

³⁹ Belgilengen héytliringlarda Perwerdigargha atap sunulidighan qurbanliq-hediylér ene shulardur; silérning qesemge baghliq yaki ixtiyaren sunidighanliringlar, köydürme qurbanliqliringlar, ashliq hediyliringlar, sharab hediyliringlar we inaqliq qurbanliqliringlar bolsa, ularning sirtidur.⁴⁰ Shundaq qilip, Musa Perwerdigarning öziqe buyrughanlirining hemmisini qaldurmay Israillargha uqturdi.

Qesem qilish nizami

30¹ Musa Israillarning qebile bashliqlirigha söz qilip mundaq dédi: — Perwerdigarning buyrughanliri mundaq: —

² Eger biraw Perwerdigargha qesem ichken bolsa yaki öz özini cheklimekchi bolup qesem ichken bolsa, lewzidin qaytishqa bolmaydu, haman aghzidin chiqqan hemme gep boyiche ish tutushi kérek.

³ Qiz bala yash bolup, téxi atisining öyidiki chaghda, öz-özini cheklesh toghruluq Perwerdigargha qesem bergen bolsa, ⁴emma atisi qizining qesimini yaki öz-özini cheklesh toghrisida bergen wedisini anglighan we qizining aldidá ündimey shük turghan bolsa, undaqta uning barliq qesemliri we öz-özini cheklesh toghrisida qilghan hemme wedisi inawetlik bolidu.⁵ Lékin qizning atisi anglighan chaghda uni tosqañ bolsa, uning qilghan qesemliri yaki öz-özini cheklesh toghrisida qilghan wediliridin héchbiri inawetlik bolmaydu; atisi uni tosqañ bolghachqa, Perwerdigarmu uni kechüridu.

⁶ — Eger u qesem qilghan yaki öz-özini chekleshke aghzida tenteklik bilen wede qilghan halette erge tegken bolsa, ⁷éri shuni anglighan bolsa, lékin anglighan küni ündimey shük turghan bolsa, undaqta uning qilghan qesemliri yaki öz-özini chekleshke qilghan gepliri inawetlik bolidu.⁸ Eger éri anglighan küni uni tosqañ bolsa, uning qilghan qesimini we öz-özini cheklesh toghruluq aghzidin chiqarghan tentek geplirini bikar qilsa, undaqta ular inawetsiz bolidu; Perwerdigar uni kechüridu.

⁹ Lékin tul xotun yaki éridin ajriship ketken xotunlar qilghan qesem, yeni uning özini cheklesh toghruluq qilghan barliq wediliri bolsa inawetlik bolidu.¹⁰ Eger u érinin öyide qesem qilghan yaki öz-özini cheklesh toghruluq qesem-wede ichken,¹¹éri anglap turuqluq shük turuwélip tosmighan bolsa, undaqta uning barliq qilghan qesemliri we öz-özini cheklesh toghruluq qilghan barliq wediliri inawetlik bolidu.¹² Lékin uning éri anglap turghan chaghda uning qesemwedilirini éniq ret qilghan bolsa, ayal aghzidin chiqarghan wede bérish we öz-özini cheklep turush toghruluq qilghan barliq wedilirining héchqaysisi inawetlik bolmaydu; uning éri bularni ret qilghan bolghachqa, Perwerdigar uni kechüridu.

29:35 Law. 23:36

30:2 Qan. 23:20

«Chöl-bayawandiki seper»

¹³ Ayalning bergen wedisini we uning chidap turup özümni chekleymen dep qilghan qesem-wedisini uning éri inawetlikmu qilalaydu, inawetsizmu qilalaydu.¹⁴ Eger uning éri herkünı uning aldida shük turuwélip gep qilmisa, undaqta uning bergen barlıq qilghan qesemlerini we öz-özini cheklep turush toghruluq qilghan hemme wedilirini inawetlik qilghanlıqı hésablinidu; chünki érinıng anglap turghan künide gep qilmay shük turghanlıqı uning ayalining qesem-wedilirini küchke ige qilghanlıqidur.¹⁵ Lékin éri ayalining qesem-wedilirini anglap nahayiti uzaq waqıtlardin kéyin andin uning qesem-wedilirini inawetsiz qilsa, undaqta u ayalining gunahini öz üstige alghan bolıdu.

¹⁶ Yuqırıqlar Perwerdigarning Musagha buyrughanlırı, yeni éri bilen ayalı, ata bilen öz öyide turuwatqan, téxi yashlıqıda bolghan qızı otturisidiki nizam-belgimilerdur.

Midiyanlarga jeng qilish wezipisi

31¹ Perwerdigar Musagha söz qilip: —

² Sen Midiyanlardin Israillarning intıqamını al, andin öz xelqliringge qoshulisen, — dédi..

³ Musa xelqge mundaq dédi: — Aranglardin jengge chiqishqa bir türküm ademlerni qorallandurunglar; andin ular Midiyanlardin Perwerdigar üçhün intıqam élishqa atlansun.⁴ Siler Israillarning herbir qebilisidin jeng qilishqa mingdin adem mangdurunglar.

⁵ Shuning bilen tümenligen Israil xelqining her qebilisidin mingdin, jemiı on ikki ming adem jeng qilishqa qorallandurıldı.⁶ Musa her qebilidin mingdin ademni jeng qilishqa mangdurdi hemde Eliazarning oghlı Finihasni ular bilen bile mangdurdi, Finihasning qolıda muqeddes eswabarlar we agah kanay bar idi..

⁷ Ular Perwerdigarning Musagha buyrughini boyiche Midiyanlar bilen soqushqılı chiqip, erkeklerning hemmisini öltürüwetti.⁸ mushu öltürülgenlerdin bashqa, yene Midiyanıng Ewi, Rekem, Zur, Xur we Reba dégen besh padishahını öltürdi; yene Béorning oghlı Balaamni qilich bilen chépip tashlıdı..⁹ Israillar Midiyanlarning xotun-qızlırı we balilirini tutqun qilip ketti, yene ularning pütün charwa mallırı, qoy padilırı we mal-mülüklerini olja qıldı;¹⁰ ular turuwatqan yerlerdiki barlıq sheher we barlıq bargahlırıgha ot qoyuwetti;¹¹ ular adem bolsun mal bolsun barlıq gheniyet, barlıq oljını élip ketti;¹² ular tutqan esirlerni hem olja-gheniyetni Moab tüzlengliklırıge, Iordan deryası boyıgha jaylashqan Yérixoning udulidiki bargahqa ekilip, Musa bilen kahin Eliazargha, shundaqla Israillarning jamaitige tapshurdı.¹³ Musa, kahin Eliazar we jamaetning barlıq emirliri bargahning sirtıgha chiqip ularni qarshi aldı.

¹⁴ Lékin Musa jengdin qaytqan herbiy serdarlargha, yeni mingbéshi, yüzbéshılargha xapa bolup: —

¹⁵ Siler ayallarning hemmisini tirik qaldurdunglarmu?¹⁶ Qaranglar, del shular Balaamning hiyle-meslihetı bilen Péordiki ishta Israillarnı Perwerdigar aldida gunahqa patquzushi bilen, Perwerdigarning jamaitige waba yaghdurulghan emesmu?¹⁷ Emdi siler barlıq oghul balılarnı öltürüwétinglar, erler bilen munasiwet ötküzgen ayallarnı qoymay öltürüwétinglar..

¹⁸ Bıraq yash qızlar, yeni erler bilen munasiwet ötküzmiyenlerni bolsa, özliringlarga tirik qaldurunglar..

31:2 Chöl. 25:17; 27:13

31:6 «muqeddes eswabarlar» — néme ıkenlikı hazır éniq emes. «urım» we «tummım» bolushi mumkin. «Agah kanay» belkim 10:2de tilgha élinghan ikki kanay idi.

31:7 «Midiyanlar bilen soqushqılı chiqip, erkeklerning hemmisini öltürüwetti» — Perwerdigarning Midiyanlar toghruluq bu buyruqı 25:16-18dimu xatirilidı. «Erkeklerning hemmisi» — jengge qatnashqan erkeklar, elwette.

31:8 Ye. 13:21, 22

31:11 Qan. 20:14

31:16 «Midiyanlıq ayallar ... Israillarnı.. gunahqa patquzushi bilen, Perwerdigarning jamaitige waba yaghdurulghan emesmu?» — bu waba toghruluq 25:1-3ni körüng.

31:16 Chöl. 25:1, 2, 18; 2Pét. 2:15; Weh. 2:14

31:17 Hak. 21:11

31:18 «yash qızlar» — yaki «qız balılar».

«Chöl-bayawandiki seper»

¹⁹ Siler bargah sirtida yette kün chédir tikip turunglar; adem öltürgen we ölükke tegken herkim üçinchi küni we yettinchi küni özini paklisun; siler we siler esir qilghan kishilarning hemmisi shundaq qilsun.²⁰ Barliq kiyim-kécheq, tére eswab üsküniler, tiwitta toqulghan barliq nersiler hem yaghach eswab-üskünilarning hemmisini paklanglar, — dédi.

²¹ Kahin Eliazar jengge chiqip qaytqan leshkerlerge:

— Mana Perwerdigar Musagha buyrughan qanun-belgilime:²² altun, kümüş, mis, tömür, qel'ey, qoghushun qatarliq²³ otqa chidamliq nersilarning hemmisini ottin ötküzünglar, shundaq qilsanglar pak hésablinidu; shundaqtimu, yenila «napakliqni chiqarghuchi su» bilen pakizlanglar; otqa chidamsiz nersilerni shu sudin ötküzünglar.²⁴ Yettinchi küni kiyimlirlarni yuyunglar, andin siler pak hésablinisiler; andin kéyin bargahqa kirsenglar bolidu, — dédi.

Jeng gheniyetlirining teqsim qilinishi

²⁵ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —

²⁶ Sen kahin Eliazar we jamaet ichidiki qebile kattiliri bilen birlikte élinghan olja-ghenimetning, adem bolsun, charpay bolsun, shularning umumiy sanini hésablap chiqqin;²⁷ olja-gheniyetni ikkige böl, yérimini jengge chiqqanlarga ber, qalghan yérimini barliq jamaetke ber.²⁸ Sen yene chiqip jengge qatnashqan leshkerler alidighan adem, kala, éshek yaki qoy padiliridin besh yüzdin birini Perwerdigargha atalghan ülüsh bolsun dep ayrighin;²⁹ siler shuni leshkerlerge tewe bolghan yérimidin élip Perwerdigargha atalghan «kötürme hediye» süpitide kahin Eliazargha tapshurunglar.³⁰ Israillargha tewe bolghan yérimini adem, kala, éshek, qoy padiliri, shundaqla herxil haywanlardin elliktin birini Perwerdigarning jamaet chédirigha qarashqa mes'ul bolghan Lawiylargha béringlar.

³¹ Shuning bilen Musa bilen kahin Eliazar Perwerdigarning Musagha buyrughinidek qildi.

³² Emdi olja-gheniyet, yeni jengge chiqqan leshkerler éliwalghan nersilerdin qalghini qoy jemiý alte yüz yetmiş besh ming,³³ kala yetmiş ikki ming,³⁴ éshek atmish bir ming,³⁵ erkekler bilen munasiwet ötküzimigen qizlar ottuz ikki ming chiqti.³⁶ Jengge chiqqanlarning ülüshi, yeni ulargha tewe yérimi, qoy jemiý üç yüz ottuz yette ming besh yüz;³⁷ bu qoy padiliridin Perwerdigargha atalghini alte yüz yetmiş besh boldi;³⁸ kala ottuz alte ming, buningdin Perwerdigargha atalghini yetmiş ikki boldi.³⁹ Éshek ottuz ming besh yüz chiqti, buningdin Perwerdigargha atalghini atmish bir boldi.⁴⁰ Adem on alte ming chiqti, buningdin Perwerdigargha atalghini ottuz ikki adem boldi.⁴¹ Musa Perwerdigar öziye buyrughini boyiche Perwerdigargha sunulidighan «kötürme hediye» bolghan ülüshni kahin Eliazargha tapshurup berdi.

⁴² Israillargha tewe bolghan yérimi, yeni Musa jengge chiqip kelgenlerdin élip bölüp bergini —⁴³ jamaetke tewe bolghan shu yérimi — qoy üç yüz ottuz yette ming besh yüz,⁴⁴ kala ottuz alte ming,⁴⁵ éshek ottuz ming besh yüz,⁴⁶ adem on alte ming idi.⁴⁷ Musa Perwerdigar öziye buyrughini boyiche, Israillargha tewe bolghan shu yérimini, meyli adem yaki haywan bolsun, elliktin birini ayrip élip Perwerdigarning ibadet chédirigha qarashqa mes'ul bolghan Lawiylargha tapshurdi.

⁴⁸ Pütkül qoshunning serdarliri, ming béshi, yüz béshiliri Musa bilen körüşkili kélip,⁴⁹ Musagha: — Xizmetkarlirining qol astida jeng qilghan leshkerlarning umumiy sanini sanaqtin ötküzsek birimu kem chiqmidi.⁵⁰ Shunga, mana Perwerdigarning huzurida özimizning gunahining kafa-

31:19 «Siler bargah sirtida yette kün chédir tikip turunglar... üçinchi küni we yettinchi küni özini paklisun» — yaki «herkim adem öltürgen we ölükke tegken bolsa, siler bargah sirtida yette kün chédir tikip turunglar; herkim üçinchi küni we yettinchi küni özini paklisun».

31:23 Chöl. 19:9

31:27 1Sam. 30:24

31:41 Chöl. 18:8,19

riti uchün herqaysimiz érishkenlerni Perwerdigargha atalghan hediye qilimiz — altun buyumlar, put-qol zenjirliri, bilezük, möhür üzük, zire-halqa, marjanlarning hemmisini élip kelduq, — dédi.

⁵¹ Shuning bilen Musa bilen kahin Eliazar ular ekelgen altunlarni, yeni altunda yasalgan herxil buyumlarni aldi.⁵² Ularning ming béshi we yüz béshiliridin alghini Perwerdigargha atalghan «kötürme hediye» süpitide sunuldi; barliq altun jemiý on alte ming yette yüz ellik shekel chiqti ⁵³ (leshkerlerning herbiri özliri uchün mal-mülükni bulang-talang qilishqanidi)..⁵⁴ Musa bilen kahin Eliazar ming béshi we yüz béshilirining qolidin altunni élip, jamaet chédirining ichige ekirip, uni Perwerdigarning huzurida Israillar uchün yadname qildi.

Ikki qebilning deryaning kün chiqish teripidiki zéminni telep qilghanliqi

32¹ Rubenning ewladliri bilen Gadning ewladlirining kala padiliri tolimu köpeygenidi; ularning Yaazerning zémini bilen Giléadning zéminigha közi chüshti; we mana, shu zémin charwa béqishqa mas kélidighan yer idi..² Shunga ular Musa, kahin Eliazar we jamaetning emirlirining aldigha kélip ulargha: —

³ Atarat, Dibon, Yaazer, Nimrah, Heshbon, Elealeh, Sebam, Nébo, Beon dégen yerler..⁴ yeni Israil jamaiti aldida Perwerdigar meghlup qilip bergén yerler bolup, charwa béqishqa bap yerler iken, qulliriningmu charwa méli bar, — dédi⁵ we yene: — Eger silining aldilirida iltipatlirigha érishken bolsaq, bizni Iordan deryasidin öt démey, bu yerni bizge miras qilip bersile, — dédi.

⁶ Musa Gadning ewladliri bilen Rubenning ewladlirigha: — Qérindashliringlar jengge chiqqan waqtida siler mushu yerde turamtinglar?⁷ Siler néme uchün Israillarning deryadin ötüp Perwerdigar ulargha ata qilip bergén zémingha kirishige köngullirini sowutisiler?⁸ Ilgiri men Qadesh-Barnéadin ata-bowilirlirlarni shu zéminni charlap kélishke ewetkinimde ularmu shundaq qilishqanidi..⁹ Ular Eshkol jilghisigha chiqip, u zéminni körüp, Israillarning könglini Perwerdigar ata qilip bergén zémingha kirishtin sowutqan.¹⁰ Shu chaghdá Perwerdigarning achchiqi kélip qesem qilip:¹¹ «Misirdin chiqqan yigirme yashtin yuqirilár chin könglidin Manga egeshmigeckhe, ular Men Ibrahim, Ishaq, Yacquplargha «Silerge ata qilimen» dep qesem qilghan zéminni körse, Men Perwerdigar bolmay kétey!..¹² Peqet kenizziylerdin bolghan Yefunnehning oghli Kaleb bilen Nunning oghli Yeshuala Manga chin könglidin egeshken bolghachqa, zéminni köreleydu», dégenidi.¹³ Shuning bilen Perwerdigarning Israillargha achchiqi qozghalghachqa, Perwerdigarning aldida rezil bolghanni qilghan eshu bir ewlad ölüp tügügüche, u ularni chöl-bayawanda qiriq yil sergerdanliqta yürgüzdi.¹⁴ Emdi mana, gunahkarlarning ewladliri bolghan silermu ata-bowanglarning izini bésip Perwerdigarning Israillargha bolghan qattiq ghezipini téximu qozghimaqchi bopsiler-de!¹⁵ Eger siler uninggha egishishtin burulup ketsenglar, undaqta U Israillarni yene chöl-bayawangha tashliwétidu, bu halda siler bu barliq xelqni xarab qilghan bolisiler, — dédi.

¹⁶ Ikki qebilning ademliri Musaning aldigha kélip uninggha: —

Biz bu yerde mallirimizgha qotan, balilirimizgha qel'e-sheher salayli.¹⁷ Biz bolsaq qorallinip, Israillarni öziǵe tewe jaylirigha bashlap barghuche sepning aldida mangimiz; bu zémindiki yat xelqler seweblik, bizning kichik balilirimiz mustehkem sheherlerde turushi kérek.¹⁸ Israillar öz miraslirigha ige bolmighuche biz öyimizge hergiz qaytmaymiz.¹⁹ Chünki biz ular bilen Iordan deryasining kün pétish teripidiki zémingha yaki uningdinmu yiraqtiki zémingha teng igidar

31:53 Qan. 20:14

32:1 «Izahat» — «Qan.» 3:12-22nimu körüng.

32:3 «Sibmah» — yaki «Sibmah».

32:8 Chöl. 13:3; Qan. 1:22

32:11 Chöl. 14:28; Qan. 1:35

bolmaymiz, chunki mirasimiz Iordan deryasining bu teripide, yeni kün chiqishtidir, — dédi.

²⁰ Musa ulargha: — Eger shundaq qilsanglar, yeni Perwerdigarning aldida qorallinip jengge chiqip, ²¹ silerdin qorallanganlarning hemmisi Iordan deryasidin ötüp, Perwerdigar Öz düshmenlirini ularning zéminidin qoghlap chiqirip bolghanda, ²² shu zémin Perwerdigar aldida boysundurulup bolghanda andin qaytsanglar, siler Perwerdigar we Israilar aldida gunahsiz hésablinisiler; bu zéminmu Perwerdigar aldida silerge miras qilip bérilidu. ²³ Lékin bundaq qilmisanglar, mana, Perwerdigar aldida gunahkar bolisiler; shuni obdan bilishinglar kérekki, gunahinglar özünglarni qoghlap bëshinglarga chüshidu. ²⁴ Emdi siler aghzinglardin chiqqan gépinglar boyiche ish tutunglar, baliliringlar üçün sheher, qoy padiliringlar üçün qotan sélinglar, — dédi.

²⁵ Gadning ewladliri bilen Rubenning ewladliri Musagha: —

Qulliri ghoham éytqinidek qilidu. ²⁶ Xotun-bala chaqilirimiz, kalilar we barliq charpaylirimiz Giléadning herqaysi sheherliride qalidu. ²⁷ Lékin qulliri, jengge teyyarlinip qorallanganlarning herbiri ghoham éytqandek deryadin ötüp Perwerdigarning aldida jeng qilidu, — dédi.

²⁸ Shuning bilen Musa ular toghruluq kahin Eliazar bilen Nunning oghli Yeshuagha we Israilning barliq qebile bashliqlirigha tapilap, ²⁹ ulargha: — Eger Gadning ewladliri bilen Rubenning ewladliri qorallinip Perwerdigarning aldida jengge chiqishqa siler bilen birlikte Iordan deryasidin ötse, u zémin silerning aldinglarda boy sundurulsa, undaqta siler Giléad zéminini ulargha miras qilip béringlar. ³⁰ Eger ular qorallinip siler bilen bille ötmeymiz dése, undaqta ularning mirasi aranglarda, yeni Qanaan zéminida bolsun, — dédi.

³¹ Gadning ewladliri bilen Rubenning ewladliri: —

Perwerdigar qullirigha qandaq buyrughan bolsa, biz shundaq qilimiz. ³² Biz qorallinip Perwerdigarning aldida deryadin ötüp Qanaan zéminigha kirimiz, andin Iordan deryasining bu yéqidiki zémin bizge miras qilip bérilidighan bolidu, — déyishti.

³³ Shuning bilen Musa Amoriylarning padishahi Sihonning padishahliqi bilen Bashanning padishahi Ogning padishahliqini, zémin we tewesidiki sheherlerni, etrapidiki sheherler bilen qoshup, hemmisini Gadning ewladlirigha, Rubenning ewladlirigha we Yüsüpning oghli Manassehning yérim qebilisige berdi. ³⁴ Gadning ewladliri Dibon, Atarot, Aroer, ³⁵ Atrot-Shofan, Yaa-zer, Yogbixah, ³⁶ Beyt-Nimrah, Beyt-Haran qatarliq mustehkem sheherlerni saldi we shundaqla qotanlarni saldi.

³⁷ Rubenning ewladliri yéngidin Heshbon, Elealeh, Kiriatayim, ³⁸ Nébo, Baal-Méon (yuqiriqi isimlar özgirtilgen) we Sibmahni saldi; hem ular salghan sheherlerge yéngidin nam berdi.

³⁹ Manassehning oghli Makirning ewladliri Giléadqa yürüş qilip, u yerni élip, shu yerde turushluq Amoriylarni qoghliewetti. ⁴⁰ Shuning bilen Musa Giléadni Manassehning oghli Makirgha bériwidi, u shu yerde turup qaldi.

⁴¹ Manassehning oghli Yair Amoriylarning yéza-qishlaqlirini hujum qilip élip, bu yéza-qishlaqlarni Hawot-Yair dep atidi.

⁴² Nobah Kinat we uninggha qarashliq yéza-qishlaqlarni hujum qilip élip Kinatni öz ismi bilen Nobah dep atidi.

32:28 Ye. 1:13; 4:12

32:33 Qan. 3:12; Ye. 13:8; 22:4

32:39 Yar. 50:23

32:41 «Hawot-Yair» — «Yairning yéziliri» dégen menide.

«Chöl-bayawandiki seper»

Misirdin Abel-Shitimghiche bolghan qiriq yilliq sergerdanliq seper

33¹ Töwendikiler öz qoshunliri boyiche, Musa bilen Harunning yétekchiligi astida Misir zéminidin chiqqan Israillarning mangghan yolliridir;² Musa Perwerdigarning emri boyiche, özlirining seper qilghan yollarini pütüp qoydi, ularning seper qilghan yolliri mundaq:

³ Birinchi aynning on beshinchi küni Israillar Ramses shehiridin seperge chiqti; ötüp kêtish héy-tining etisi ular barliq Misirliqlarning köz aldida merdanilik bilen yolgha chiqti..⁴ Bu chaghda Misirliqlar ularning arisidiki Perwerdigar teripidin öltürülgenlerni, yeni barliq tunji oghullirini depne qiliwatqanidi; Perwerdigar Misirliqlarning mebudlirining üstidin höküm chüshürdi..

⁵ Israillar Ramsestin yolgha chiqip Sukkotqa béríp chédir tikti..⁶ Ular Sukkottin yolgha chiqip chöl-bayawanning ayighidiki Êtamgha béríp chédir tikti..⁷ Êtamdin yolgha chiqip, aylinip Baal-Zéfonning udulidiki Pi-Xaxirota béríp Migdolning aldida chédir tikti..⁸ Pi-xaxirottin yolgha chiqip, déngizning otturisidin ötüp, Êtam chölide üç kün yol yürüp Marahda chédir tikti..

⁹ Marahdin yolgha chiqip Êlimge keldi; Êlimde on ikki bulaq bilen yetmiş xorma derixi bar idi; ular shu yerde chédir tikti..¹⁰ Êlimdin yolgha chiqip Qizil Déngiz boyida chédir tikti..¹¹ Qizil Déngizdin yolgha chiqip Sin chölide chédir tikti..¹² Sin chölidin yolgha chiqip Dofqahqa kélip chédir tikti..¹³ Dofqahdin yolgha chiqip Alushqa béríp chédir tikti..¹⁴ Andin kéyin Alushtin yolgha chiqip Rifidimgha kélip chédir tikti, u yerde xelqke ichidighan su tépilmay qaldi..¹⁵ Rifidimdin yolgha chiqip, Sinay chölige béríp chédir tikti..

Chölde sergerdan bolush

¹⁶ Sinay chölidin yolgha chiqip Qibrot-Hattawahqa kélip chédir tikti..¹⁷ Qibrot-hattawahdin yolgha chiqip Hazirotta chédir tikti..¹⁸ Hazirottin yolgha chiqip Ritmahda chédir tikti..¹⁹ Ritmahdin yolgha chiqip Rimmon-Perezde chédir tikti..²⁰ Rimmon-Perezdin yolgha chiqip Libnahda chédir tikti..²¹ Libnahdin yolgha chiqip Rissahda chédir tikti..²² Rissahdin yolgha chiqip Kehelatahda chédir tikti..²³ Kehelatahdin yolgha chiqip Shafir téghida chédir tikti..²⁴ Shafir téghidin yolgha chiqip Haradahta chédir tikti..²⁵ Haradahdin yolgha chiqip Makhilotta chédir tikti..²⁶ Makhilottin yolgha chiqip Tahatta chédir tikti..²⁷ Tahattin yolgha chiqip Terahda chédir tikti..²⁸ Terahdin yolgha chiqip Mitqahda chédir tikti..²⁹ Mitqahdin yolgha chiqip Hashmonahta chédir tikti..³⁰ Hashmonahtin yolgha chiqip Mosherotta chédir tikti..³¹ Mosherottin yolgha chiqip Bene-Yaakanda chédir tikti..³² Bene-Yaakandin yolgha chiqip Xor-Hagidgadqa béríp chédir tikti..³³ Xor-Hagidgadin yolgha chiqip Yotbatahqa kélip chédir tikti..³⁴ Yotbatahtin yolgha chiqip Abronahqa kélip chédir tikti..³⁵ Abronahtin yolgha chiqip Ezion-Geberge kélip chédir tikt..³⁶ Ezion-Geberdin yolgha chiqip Zin chölide, yeni Qadeshte chédir tikti..³⁷ Qadeshtin yolgha chiqip Êdom zéminining chégrisidiki Hor téghida chédir tikti..³⁸ Israillar Misir zéminidin chiqqandin kéyinki qiriqinchi yili beshinchi aynning birinchi küni, kahin Harun Perwerdigarning

33:3 «merdanilik bilen» — ibraniiy tilida «qolini yuqirigha kötürgen halda».

33:3 Mis. 12:37

33:4 «Perwerdigar Misirliqlarning mebudlirining üstidin höküm chüshürdi» — «Mis.» 12:12ni we izahatini körüng.

33:6 Mis. 12:20

33:7 Mis. 14:2

33:8 Mis. 15:22, 23

33:9 Mis. 15:27

33:11 Mis. 16:1

33:14 Mis. 17:1

33:15 Mis. 19:1

33:16 Chöl. 11:34, 35

33:30 Qan. 10:6

33:36 Chöl. 20:1

33:37 Chöl. 20:22

«Chöl-bayawandiki seper»

emri boyiche Hor téghigha chiqip shu yerde öldi..³⁹ Harun Hor téghida ölgen chéghida bir yüz yigirme üç yashta idi.

⁴⁰ U chaghda, Qanaan zéminining jenubida turushluq Qanaaniylarning padishahi Arad Israillar kéliwétiptu dep anglighanidi..⁴¹ Israillar Hor téghidin yolgha chiqip Zalmonahda chédir tikti..⁴² Zalmonahdin yolgha chiqip Punongha kélip chédir tikti..⁴³ Punondin yolgha chiqip Obotqa kélip chédir tikti..⁴⁴ Obottin yolgha chiqip Moabning chégrisidiki Iye-Abarimgha kélip chédir tikti..⁴⁵ Iyimdin yolgha chiqip Dibon-Gadqa kélip chédir tikti..⁴⁶ Dibon-Gadtin yolgha chiqip Almon-Diblatayimgha kélip chédir tikti..⁴⁷ Almon-Diblatayimdin yolgha chiqip Néboning aldidiki Abarim taghliqigha kélip chédir tikti..⁴⁸ Abarim taghliqidin yolgha chiqip Yérixoning udulida Iordan deryasining boyidiki Moab tüzlenglikliride chédir tikti..⁴⁹ Moab tüzlenglikliride Iordan deryasini boylap tikken chédirliri Beyt-Yeshimottin tartip Abel-Shittimghiche bardi.....

⁵⁰ Perwerdigar Moab tüzlenglikliridiki Iordan deryasi boyida Yérixoning udulida Musagha söz qilip mundaq dédi: —

⁵¹ Sen Israillargha söz qilip mundaq buyrughin: — «Siler Iordan deryasidin ötüp Qanaan zéminigha kelgen chéghinglarda, ⁵² zémindiki barliq turuwatqanlarni aldinglardin heydiwétinglar, ularning barliq oyma, quyma butlirini chéqip tashlanglar hem barliq «yuqiri jay»lirini weyran qilip tashlanglar..⁵³ Siler shu zéminni igilep makanlishinglar, chünki Men u zéminni silerge miras qilip bergenmen..⁵⁴ Siler jemet boyiche chek tashlap, zéminni özünglarga miras qilip élinglar; adimi köpreklerge köprek miras bölüp béringlar; adimi azraqlargha azraq miras bölüp béringlar; chek tashlangghanda kimlerge qeyer chiqqan bolsa, shu yer uning mirasi bolsun; siler mirasqa ata qebile-jemet boyiche warisliq qilinglar..⁵⁵ Halbuki, eger u zéminda turuwatqanlarni aldinglardin heydiwemisenglar, ulardin qélip qalghanlar choquq közünglarga tiken, biqininglarga yantaq bolup sanjilidu, turghan zémininglarda silerni parakende qilidu;..⁵⁶ we shundaq boliduki, Men eslide ulargha qandaq muamile qilmaqchi bolghan bolsam, silerge shundaq muamilde bolimen».

Qanaan zéminining chégrasi

34¹ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —

² Sen Israillargha söz qilip mundaq buyrughin: «Siler Qanaan zéminigha kirgen chaghda, silerge miras bolushqa teqsim qilinidighan zémin Qanaan zémini bolidu; zéminning békitilgen jay-chégraliri mundaq bolidu: —

33:38 Chöl. 20:25; Qan. 32:50

33:40 Chöl. 21:1

33:41 Chöl. 21:4

33:43 Chöl. 21:10

33:45 «Iyim» — «Iye-Abarim» dégenning qisqartilghan shekli.

33:49 «Abel-Shittim» — «Akatsiye chimenzarliqi» dégen menide.

33:49 Chöl. 25:1; Ye. 2:1

33:52 «yuqiri jay»lar — eslide butperesler mebudlirigha choqunidighan, tawap qilidighan tagh choqqiliri qatarliq joylar idi. Israillar keyinki waqitlarda shu yerlerde Perwerdigargha ibadet qilatti, biraq uzun ötmeyla butperes xelqlerge egiship shu yerlerni butpereslik qilidighan joylar qiliwalidi. «Law.» 26:30ni we izahatini köring.

33:52 Qan. 7:2-26

33:54 Chöl. 26:54-65

33:55 Ye. 23:13; Hak. 2:3

«Chöl-bayawandiki seper»

³ silerning jenub teripinger Zin chöolidin boshlap Édom chégrisigha taqalsun; andin jenub te-reptiki chégranglar «Shor déngizi»ning jenub teripining eng ayighigha yetsun; ⁴ shu yerdin chégranglar «Sériq Éshek dawini»ning jenub teripidin burulup zingha ötsun; uning ayighi toptoghra Qadesh-Barnéaning jenubida bolidu; andin u yerdin yene Hazar-Addargha bérip, Azmongha tutishidu; ⁵ andin chégra Azmondin burulup méngip, Misir éqinigha baridu we déngizghiche tutishidu.

⁶ Kün pétish terepte chégranglar «Ulugh déngiz»ning özi bolidu, yeni uning boyliri bolidu; mana bu silerning kün pétish tereptiki chégranglar bolidu.

⁷ Shimal tereptiki chégranglar mundaq bolidu: — «Ulugh déngiz»din boshlap hor téghighiche pasil sizilsun; ⁸ pasil siziqi Hor téghidin boshlap Xamat éghizigha sozulup, andin chégra Zedadgha tutashsun; ⁹ chégra yene Zifrongha ötüp Hazar-Énanda axirlashsun; mana bu silerning shimaliy chégranglar bolidu.

¹⁰ Andin sherqiy chégrayinglarning pasil siziqi Hazar-Énandin Shéfamghiche sizilsun. ¹¹ Bu chégra Shéfamdin Ayinning kün chiqish teripidiki Riblahqa chüshidu; andin chégra shu yerdin chüshüp Kinneret déngizining dawinidin ötüp kün chiqish terepke tutishidu. ¹² Andin chégra töwenlep Iordan deryasini boylap chüshüp, Shor Déngizighiche yetsun. Mana bu chégralar bil-ben békitilgen zémininglar bolidu».

¹³ Musa Israillargha söz qilip mundaq dep buyrudi: — «Mana bu Perwerdigar toqquz qebile we yérim qebilige teqdim qilinsun dep buyrughan, chek tashlinish arqiliq özünglar warisliq qilidighan zémininglar bolidu; ¹⁴ chünki Ruben qebilisidikiler ata jemeti boyiche we Gad qebilisidikiler ata jemeti boyiche öz mirasigha alliqachan warisliq qilip uni igiligen, Manassehning yérim qebilisimu öz mirasigha warisliq qilip uni igiligen; ¹⁵ Bu ikki qebile we yérim qebile Yérixoning udulida, Iordan deryasining sherqiy qirghiqidiki kün chiqish terepte öz mirasirini élip bolghan».

Zéminni teqsim qilishqa nazaret qilghuchi xadimlar

¹⁶ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: — ¹⁷ Töwendikiler zéminni silerge teqsim qilip bergüchilerning isimliki: — Kahin Eliazar we Nunning oghli Yeshua. ¹⁸ Silermu yene zémin teqsim qilishqa yardemlishish üçün her qebilidin birdin emir tallap béringlar.

¹⁹ Bularning ismi mundaq: — Yehuda qebilisidin Yefunnehning oghli Kaleb. ²⁰ Shiméon qebilisidikilerdin Ammihudning oghli Shemuel. ²¹ Binyamin qebilisidin Kislonning oghli Elidad. ²² Dan qebilisidikilerdin Yoglining oghli, emir Bukki idi. ²³ Yüsüpning ewladiridin: — Manasseh qebilisidikilerdin Efodning oghli emir Hanniyel ²⁴ hem Efraim qebilisidikilerdin Shiftanning oghli emir Kemuel. ²⁵ Zebulun qebilisidikilerdin Parnaqning oghli emir Elizafan; ²⁶ Issakar qebilisidikilerdin Azzanning oghli emir Paltiyel; ²⁷ Ashir qebilisidikilerdin Shéloining oghli emir Axihud; ²⁸ Naftali qebilisidikilerdin Ammihudning oghli emir Pedahel idi.

²⁹ Mana bular Perwerdigar emr qilip Israillargha Qanaan zéminidiki mirasirini teqsim qilishqa békitkenler idi.

34:3 «Shor déngizi» — yene «Ölük déngiz» depmu atilidu.

34:3 Ye. 15:1

34:4 «Sériq Éshek dawini» — ibraniy tilida «Akrabbim dawini».

34:6 «Ulugh déngiz» — hazir «Ottura déngiz» dep atilidu.

34:8 «Xamat éghizi» — yaki «Libo-Xamatqa».

34:11 «Kinneret déngizi» — yaki «Kinneret köli» kéyin «Galiliye déngizi», «Tibérius déngizi» depmu atalghan. «Kinneret»ning menisi «chiltar» — kölning shekli chiltarsimandur.

34:17 Ye. 14:1

34:19 «Yehuda Yehuda qebilisidin» — yaki «Yehuda qebilisi üçün».

34:20 «Shemuel» — yaki «Samuil».

«Chöl-bayawandiki seper»

Lawiylarning sheherliri

35¹ Perwerdigar Yérixoning udulida, Iordan deryasining boyidiki Moab tüzlenglikliride Musagha söz qilip mundaq dédi: —

² Sen Israillargha mundaq emr qil, ular miras qilip érishken zémindiki bezi sheherlerni Lawiylarning olturushigha bersun; u sheherlerning öpchörisidiki yaylaqlarimu Lawiylargha bersun...

³ Shundaq qilip ularning turidighan sheherliri bolidu we shu sheherlerge tewe yaylaqlargha ularning charpayliri, bashqa mal-mülükliri hemde barliq haywanliri orunlashturulidu.

⁴ Siler Lawiylargha bérighan sheherlerdiki yaylaqlar sépildin bашlap hésablighanda ming gez bolsun...

⁵ Siler yene sheher sirtidin kün chiqish terepke qarap ikki ming gez, jenub terepke qarap ikki ming gez, kün pétish terepke qarap ikki ming gez, shimal terepke qarap ikki ming gez ölchenglar, sheher otturida bolsun; sheherler etrapidiki mushu yerler ular üçün yaylaqlar bolsun...

⁶ Siler Lawiylargha bergen sheherler ichide alte sheher «panahliq shehiri» bolsun; siler shularni adem öltürüp qoyghan kishilerning shu sheherlerge qéchip béríwélíshigha bikitinglar; bulardin bashqa ulargha yene qiriq ikki sheher béringlar...

⁷ Siler Lawiylargha bérighan sheherler jemiý qiriq sekkiz bolup, shu sheherler bilen ulargha tewe yaylaqlar ulargha bérilsun.⁸ Siler ulargha bérighan shu sheherler Israillar miras qilghan teweliklerdin bolsun; adimi köprek bolghanlardin köprek, adimi azraq bolghanlardin azraq élinglar; herbir qebile özige teqsim qilinghan mirasqa asasen sheherlerdin bezilirini élip Lawiylargha teqsim qilip bersun...

Panahliq shehirliri

«Qan» 19:1-13; «Yeshua» 20:1-9ni körüng

⁹ Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: —

¹⁰ Sen Israillargha mundaq dégin: «Siler Iordan deryasidin ötüp Qanaan zéminigha kirgininglarda, ¹¹ tasadipiyliqtin adem öltürüp qoyghanlarning panahlinishi üçün qéchip béríwélíshigha birnechke sheher tallap békitinglar.¹² Shundaq qilghanda bu sheherler adem öltürgüchi taki jamaat aldida soraqqa tartilghuche, qisaskarning öltürüp qoyushidin panahlinidighan sheherler bolidu...

¹³ Siler békitten bu sheherler silerge panahlinidighan alte sheher bolidu.¹⁴ Panahliq shehiri üçün Iordan deryasining kün chiqish teripide üç sheher, Qanaan zéminidimu üç sheherni ayrip qoyunglar...

¹⁵ Bu alte sheher Israillar, yat eldikiler we ularning arisida ariliship olturghan musapirlar üçün panahliq sheherliri bolsun; tasadipiyliqtin adem öltürüp qoyghan herbir kishi shu yerlerge qéchishqa bolidu.

¹⁶ — Eger biraw tömür eswab bilen urup adem öltürüp qoyghan bolsa, u qesten adem öltürgen qatil bolidu; qesten adem öltürgüchi jezmen öltürülüşhi kérek.¹⁷ Eger biraw qol kötürüp adem

35:2 Ye. 21:2

35:4 «gez» — Muqeddes Kitabta ishlitilgen «gez»ni belkim bir «jeynek» déyishke toghra kélidu — yeni ademning jeynikidin barmaqlirining uchighiche bolghan ariliq (texminen 45 santimétr).

35:5 «ayetning sherhi» — mushu ayettiki «ikki ming gez» belkim shu yaylaqlarning uzunluqi bolushi mumkin. Démek, Lawiylarning ular turidighan sheher etrapida ulargha yayliq qilip ayrilghan töt parche yéri bar idi; herbir parche yer sépilgha yandash bolup, uzunluqi ikki ming gez, kengliki bir ming gez kélétti.

35:6 «chúshenchisi» — töwendiki 10-34-ayetlerdiki qanunni körüng.

35:6 Ye. 21:21

35:8 «panahliq sheherliri» — Lawiylar yalghuz bu sheherlerde turghan emes; biraq belkim özliri shu sheherlerdin turushqa xalighan öylerni etrapniki qebilidikilerdin awwal tallash hoquqi bolushi mumkin. Mesilen, «Hak.» 9:1de «Sheqem» (Lawiylarning bir shehiri)de yene «Abimelek we qérindashliri» turatti.

35:10 Qan. 19:2; Ye. 20:2

35:12 «Qisaskar» yaki «qisas alghuchi» — (ibraníy tilida «goél») mushu yerde öltürülgüchining yéqin bir tughqinini körsitidu. Birsí bashqa birsini (meyli qesten yaki qesten bolmisun) öltürgen bolsa, öltürülgüchining ailisidin birsi «qan qisasi alimen» dégen bir kishi öltürgüchining qénini élish hoquqi bar idi. «Panahliq sheherler» dégen nizam-tüzüm öltürüş ishning qatilliq yaki tasadipiyliqtin bolghanliqini éniqlashqa yiterlik waqit bolsun dégen meqset bilen békutilgen. «Goél» toghruluq yene «Ayup» 19:25 we izahatini körüng.

35:14 Qan. 4:41; Ye. 20:8

öltürgüdek tash bilen urup adem öltürüp qoyghan bolsa, u qesten adem öltürgen qatil bolidu; qesten adem öltürgüchi jezmen öltürülüşhi kérek.¹⁸ Eger biraw adem öltürgüdek kaltek bilen urup adem öltürüp qoyghan bolsa, u qesten adem öltürgen qatil bolidu; qesten adem öltürgüchi jezmen öltürülüşhi kérek.¹⁹ Qan qisas alghuchi kishi shu qatilni öltürsun; u qatilni uchratqan yéride öltürsun.²⁰ Eger biraw öchmenlik bilen birsini ittirip yiqitiwétip yaki möküp turup birer nerse étip öltürüp qoyghan bolsa,²¹ yaki öchekiship musht bilen urup öltürüp qoyghan bolsa, adem urghuchi jezmen öltürülüşhi kérek, chünki u qatil bolidu; qan qisas alghuchi kishi qatilni uchrighan yerde öltürüwetsun.

²² Lékin u ademning öchi yoq, tasadipiy ittiriwétish yaki meqsetsizla birer nerse étip,²³ yaki adem öltürgüdek herqandaq bir tashni ademni körmey étip sélip, adem öltürüp qoyghan bolsa, uning eslide uninggha héchqandaq öchi bolmisa, uninggha ziyankeshlik qilish niyitimu bolmisa;²⁴ bundaq ehwalda, jamaet shu qanun-hökümgerge asasen adem öltürgüchi bilen qan qisas alghuchi otturisida késim qilsun.²⁵ Jamaet tasadipiy adem öltürüp qoyghuchini qan qisas alghuchi kishining qolidin jezmen qutquzuwalsun; ular uni qéchip bériwalghan panahliq shehirige aman-ésen qayturup bersun; andin muqeddes may bilen mesihlengen bash kahin ölüp ketküche u shu sheherde tursun.²⁶ Lékin tasadipiyliqtin adem öltürüp qoyghan kishi eger qéchip bériwalghan panahliq shehirining tewesidin chiqip ketken bolsa,²⁷ shundaqla qan qisas alghuchi kishi uni panahliq shehirining pasillirining sirtida uchritip qélip öltürüwetken bolsa, undaqta qan qisas alghuchi qan töküsh gunahini tartmaydu;²⁸ chünki tasadipiyliqtin adem öltürüp qoyghan kishi eslide bash kahin ölüp ketküche panahliq shehiride turushi kérek idi; bash kahin ölüp ketkendin kéyin öz teweliki bolghan zémingha qaytip barsa bolidu.

²⁹ — Bular siler turushluq hemme yerde ewladmu-ewlad qanun-belgilimiler bolsun.

³⁰ Bashqa birsini öltürgen qatilni bolsa, birnechche guwahchining guwahliqidin kéyin andin öltürüshke bolidu; lékin peqet birla guwahchining guwahliqi bolsa, u uni öltürüshning sewebi bolmaydu..

³¹ Ölümge layiq gunah ötküzgenlerge, yeni qesten adem öltürgenler üçün siler héchqandaq tölem pulini qet'iy qobul qilmanglar; undaq kishi jezmen öltürülüşhi kérek.³² Shuningdek panahliq sheherge qéchip bériwalghan kishi üçün bash kahin ölüp kétishtin ilgiri öz yérige qaytip kéliwélishigha héchqandaq tölem pulini qet'iy qobul qilmanglar.

³³ Shundaq qilsanglar, özünglar turghan zéminni bulghighan bolmaysiler, chünki qan zéminni bulghaydu; zéminda tökülgen qangha del shu qanni tökken kishining öz qénidin bashqa héchqandaq kafaret keltürüshke bolmaydu.³⁴ Özünglar olturghan zéminni, yeni Men Özüm makan qilghan zéminni bulghimanglar; chünki Men Perwerdigar Israillar arisida makan tutquchidurmen.

Ayal mirasxorning turmush qurushi toghrisidiki nizam

36¹ Yüsüp ewladlirining jemetliridin Manassehning newrisi, Makirning oghli Giléadning ewladlirining jemet bashliqliri Musa we Israillarning kattiliri bolghan emirlarning aldigha kélip mundaq dédi: —² «Perwerdigar ilgiri ghojamgha chek tashlap zéminni Israil xelqige miras qilip teqsim qilip bérishni buyrughan; ghojammu Perwerdigarning qérindishimiz Zelofihadning mirasini uning qizlirigha teqsim qilip bérish toghrisidiki buyruqinimu alghan..

³ Lékin, ular Israillarning bashqa qebilisidikilerge yatliq bolup ketse, ularning mirasimu ata-

35:20 Qan. 19:11

35:22 «meqsetsizla» — ibraniy tilida «möküngen halda emes bolup...».

35:30 Qan. 17:6; 19:15

36:2 Chöl. 26:55, 56; 27:7; 33:54; Ye. 17:3, 4

«Chöl-bayawandiki seper»

bowilirimizning mirasidin chiqip ularning erlirining qebilisining mirasigha qoshulup kétidu; undaq bolghanda biz chek tashlap érishken miras tügeydu.⁴ Israillarning «azadliq yili» kelgende ularning mirasi ularning erlirining qebilisining mirasigha qoshulup kétidu; bundaq bolghanda ularning mirasi bizning ata-bowilirimizning mirasidin élip kétilidu»..

⁵ Musa Perwerdigarning sözi boyiche Israillargha söz qilip mundaq emr qilip: — Yüsüp qebilisidikiler toghra éytidu.⁶ Zelofihadning qizliri toghrisida Perwerdigarning buyrughini mundaq: «Ular özliri xalighan erge yatliq bolsa boluwéridu, lékin öz jemeti, öz ata qebilisidin bolghan birige yatliq bolushi kérek.⁷ Shundaq bolghanda Israillarning mirasi bir qebilidin yene bir qebilige yötkilip ketmeydu; Israillarning herbiri öz ata-bowilirining qebilisining mirasini ching tutup qoyup bermesliki kérek.⁸ Israillarning herbiri öz ata-bowilirining mirasini igilesh üçün Israil qebililiridin mirasqa warisliq qilghan herbir qiz-ayal öz ata-bowilirining qebilisidin bolghan birsige yatliq bolushi kérek.⁹ Mushundaq bolghanda, Israillarning mirasi bir qebilidin yene bir qebilige yötkilip ketmeydu; chünki Israil qebililiri öz mirasini qolidin bermesliki kérek, — dédi.

¹⁰ Perwerdigar Musagha qandaq emr qilghan bolsa, Zelofihadning qizlirimu shundaq qildi.

¹¹ Zelofihadning qizliridin Mahlah, Tirzah, Hoglah, Milkah we Noahlar öz taghilirining oghul-lirigha yatliq boldi.¹² Ular Yüsüpning oghli Manassehning ewladlirining jemetidikilerge yatliq boldi; ularning mirasi yenila atisining qebilisi ichide qaldi.

¹³ Bular Perwerdigar Yérixoning udulida, Iordan deryasining boyidiki Moab tüzlenglikliride Musaning wasitisi bilen Israillargha buyrughan emrler we hökümlerdur.

36:4 «azadliq yili» — eslide ibraniiy tilida «burgha (chélish) yili» dep atilatti. Kéyin, uning chüshenchisi tézla «azadliq yili», «shadliq yili» dégenge özgerdi. «Law.» 25-bab, bolupmu 25:10 we izahatini körüng.

36:11 Chöl. 27:1

Qoshumche söz

Biz «Chöl-bayawandiki seper»din qaysi sawaq, qaysi ibretlarni alimiz?

«Kirish söz»imizde éytqinimizdek, «Chöl-bayawandiki seper» dégen kitab Xudaning toxtawsiz körsetken shapaetliri we möjizilik teminleshirige muxalip kélidighan shükürsizlik, ishenchsizlik we asyiliqni xatiriligen bir tarixtur. Buningdin Israilning ashu dewridiki ademlerni ziyade rezil yaki shu dewrni intayin qebih bir dewr iken, héchbolmighanda biz ulardin yaxshikenimiz, dégen xulasige kélemduq?

Biz shundaq bir xulasige qet'iy kelmeslikimiz kérek. Kim bilidu, biz oxshash ehwallar astida néme ishlarni qilattuqkin? Derweqe, biz Yeremiya Peyghemberning telimidin shundaq chüshinishimiz kérekki, «**Qelb hemmidin aldamchi, uning dawasi yoqtur. Kimmu uni chüshinelisun?**» («Yer.» 17:9). Israil öz gunahida körüginide bashqa insanlardin better bolghan emes, belki «Xudaning qanun-emrlirining sinashliri we tekshürüshliri astida (pash qilinghan) insaniyetning bir ewrishkisi bolghan, xalas» déginimiz tüzük. Ularning könglide yoshurun bolup kelgen nurghun gunah we ishenchsizlik eslide bar idi, shundaqla «normal ehwalda» ular dawamliq yoshurun qalatti; Xudaning Israilgha tapshurghan qanun emrliri bolsa shu yoshurun gunah we ishenchsizlikni pash qilish qorali bolghan, xalas («Rim.» 7:13, «Gal.» 3:24-25). Eger Xudaning héchqandaq siniqi bolmisa, mushundaq gunahlar yoshurun qéliwéridu, elwette. Ularning pajielik tarixidin paydilinip, herbirimiz özimizning gunahkar tebiitimizning Israil xelqining ishlirida eks étilgenlikini bilishimiz kérek.

Qedimki zamandiki bir alim mundaq dédi: — «Xuda üçün Öz xelqini Misirdin chiqirish asan gep, lékin Öz xelqining qelbidin Misirni chiqirish (Misirgha baghliq arzu-hewesler, gunahlar we butpereslikni chiqirish) intayin tes boldi!». Öz xelqini Misirdin qutquzushta peqet jismaniy möjizilerla kérek idi. Lékin qelbimiz, rohimizni özgertip paklap sap qilish rohiy möjizidindur; buning emelge éshishida Reb Eysa Mesihning ölüshi we ölümدين tirilishi kérek idi. Xudagha ming teshekkur, bu ulugh ish barliq étiqad qilghanlar üçün emelge ashurulghan réallıqtur!

Étiqad qilghan bolsaq, rosul Pawlusning mezkur kitapta xatirilengen weqeler üstide toxtalghan sözlirige köngül böleyli: —

«**Chünki, i qérindashlar, men silerning ata-bowilirimizning hemmisining bulut astida yürgenlikidin we hemmisining déngizdin ötüp mangghanliqidin xewersiz yürüşhüglarni xalimaymen; ularning hemmisi bulutta hem déngizda Musaning yetekchilikige chömlüdürlgen; ularning hemmisi oxshash rohiy taamni yégen, hemmisi oxshash rohiy ichimlikni ichken; chünki ular özlirige hemrah bolup egiship yürgen rohiy uyultashtin ichetti (emeliyette, mushu uyultash Mesihning Özi idi); shundaqtimu, Xuda ularning köpinchisidin razi bolmighanidi; chünki Xudaning jazasi bilen «ularning jesetliri chöl-bayawanda chéchilip qalghan».**

Emma bu ishlar ularning béshigha bizlerge misal-bésharet bolsun üçün chüshkenidi; buningdin meqset bizning ularning yaman ishlargha hewes qilghinidek hewes qilmasliqimiz üçündür. Siler yene ularning bezilirige oxshash butqa choqunidighanlardin bolmanglar; bular toghruluq: «xelq yep-ichishke ulturdi, andin keyp-sapagha turdi» dep pütülgen. Biz yene

«Chöl-bayawandiki seper»

ularning bezilirining buzuqluq qilghinidek buzuqluq qilmayli; chunki shu wejidan ulardan yigirme uch ming kishi bir kunda öldi. Yene ularning bezilirining Mesihni sinighinidek Mesihni sinimayli; chunki shu sewebtin ular yılanlar chéqishi bilan halak boldi. Yene ularning beziliri aghringhandek aghrinip qaqshimanglar — netijide, ular jan alghuchi perishte teripidin öltürüldi. Emdi bu weqelarning hemmisi ularning béshigha bésharetlik misallar süpitide chüshken we axirqi zamanlar béshimizgha kéliwatqan bizlarning ulardan sawaq-ibret élishimiz üçün xatirilengenidi. Shuning bilen «Men ching tirep turmaqtimen» dégen kishi özining yiqilip kétishidin hézi bolsun!» («1Kor.» 10:1-12).

Zina qildi dep erz qilinghan ayalni «lenet keltüridighan elem süyi» bilen sinash usuli we nizamida (5:11-31) — barawersizlik barmu-yoq?

Beziler bu nizam belgilimini oqup: «Némishqa bundaq sinash peqet ayal kishilergila ishilitilgen? Ayal kishi öz éri toghruluq «U zina qildi» dep gumanlanghan bolsa, bu sinash usulini némishqa erge tetbiqlashqa bolmaydu» dep oylishi mumkin.

Emeliyette bolsa bu soal «Tewrat-Injilgha asasen, er-ayalliq munasiwet qandaq bolushi kérek?» dégen téximu keng soalning bir qismidir; mushu yerde biz uninggha peqet bir qismen jawab bérelishimiz mumkin. Hemmidin awwal shuni éniq bayan qilishimiz kérekki, Tewrat hem Injildiki telimge asasen «Ayal kishi er kishining bir xil teelluqati, xalas», dégen uqum qet'iy chetke qéqilidu. Qiz-ayal kishining salahiyiti we qimmiti Musagha chüshürülgen muqeddes qanun aldida, Injildiki telim aldida er kishiningkige op'oxshash. Mesilen, Tewrat boyiche ayal kishini öltürgen qatil we er kishini öltürgen qatil oxshashla ölüm jazasini tartatti.

Injilda er-xotunluq toghrisidiki bérilgen telim boyiche ayal kishi Mesihge egishey dese, birinchi mes'uliyiti Rebning Özige boysunush, ikkinchidin érige boysunushtur; érige boysunmasliqning peqet bir toghra sewebi bar; mubada éri özidin birer naexlaq yaki semimeyetsizlik qilishni telep qilsa, undaqta u boysunmaydu. Bashqa normal ehwallarda boysunush uning burchidir. Bu ishlar biz «Korintliqlargha»(1)diki izahatlar we «qoshumche söz»de sel tepsiliyraq toxtilimiz. Mana bu hazirqi soaldin kengrek soaldur.

Mushu yerde «**qarghish keltürgüchi elem süyi**» dégen mesilide ikkinchi bir mesilini, yeni Musa Peyghemberning wasitisi bilen tapshurulghan qanunning meqsiti we cheklimiliri toghruluq bir mesilini uchritimiz. Mesilen, Injilda Rebbimiz Özige egeshenlerge, er-xotunluq toghruluq peqet wapasizliq, buzuqluq qilish sewebidin bashqa, öz jorisigha talaq bérishke bolmaydu, dep telim béridu. Shunga Periysiler buni bilip uningdin «**Undaqta, Musa Peyghember néme üçün Tewrat qanunida er kishi öz ayaligha talaq xétini bersila, uni qoyuwétishke bolidu, dep buyrughan?**» — dep sorashti. Jawaben Rebbimiz Tewrattiki qanunning cheklimilirini tilgha élip mundaq dédi: —

«**Tash yürekliqlardin Musa Peyghember ayalliringlarni talaq qilishqa ruxset qilghan; lékin alemning bashlimida bundaq emes idi**» («Matta» 19:8).

Muqeddes qanun Musa Peyghemberning wasitisi bilen tapshurulghan chaghda Xudaning Mesihde bolghan toluq nijati téxi nazil qilinghan emes — shu chaghda Mesih téxi ölmigechke, Muqeddes Roh téxi kelmigen. Biz hazir bashqiche bir dewrde bolup, Xudaning shapaetlik Rohi étiqad qilghuchilarda ishlighechke: «**Xudaning güzel xahishi boyiche silerning irade tiklishinglarga we uni emelge ashurushunglarda ichinglarda ishligüchi Uning Özidur**» («Fil.»

«Chöl-bayawandiki seper»

2:13). Étiqad qilsaq, Xuda bizdin «**tash yürek**»imizni élip tashlap bizge «**méhriban bir qelb**» ata qilidu («Ez.» 11:19, 36:26). Shuning bilen Xudagha ming teshekkur, uning barliq, toluq emrlirige emel qilishqa küch-qudritimiz bardur.

Halbuki, Xuda Musa arqiliq shu qanunni tapshurghan Israil shundaq emes idi. Xuda ularning qelblirining qattiqligini obdan biletti; er kishilergimu oxshash bir sinaq usuli békitilgen bolsa tolimu adil bolatti, lékin u shundaq békitken bolsimu, Israil oxshashla shundaq belgilimige qet'iy riaye qilmaytti we yaki uni burap barliq menisini we mezmunini uningdin mehrum qilidighanligini obdan biletti («Zebur» 119:126, «Markus» 7:13). Köp seweblér ichide mana bu shundaq belgilime bérimigenlikning addiy bir sewebi bolidu.

Gerche ayal kishilerge baghlanghan 5:11-31de tapshurulghan belgilime yuqirida éytqinimizdek cheklik bolghini bilen, uningda Xudaning danalig qolunig tolimu küchlük idi. Chünki bu belgilime ayal kishilerni er-ayalliq otturidiki eng zehérlik we xeterlik amillardin biri bolghan hesetxorluqtin, shundaqla hesetxorluqtin daim chiqidighan zorawanliq muamilidin qoghdash tedbiri idi. Perwerdigarning shapaiti hem wediside turghanliqigha tolimu ishengen ixlasmen bir ayal kishi adaletsizliktin «zina qilghan» dep erz qilinghan bolsa, özi shundaq bir sinaqni ötküzsun dep telep qilatti. Uning éri ret qilsa («**kündashliq** **ashliq hediyesi**») üçün un chiqarghuchi shu er kishi bolatti, elwette) undaqta uning ayali sheherdiki aqsaqal-sotchilardin éring shikayetni toxtitishini telep qilatti. Mubada er kishi: «Way-wuy, chöldiki azraq topa arilashqan suni ichkenge, uninggha héch ziyan yetmeydu, bu sinaq hésablanmaydu!» dése, undaqta u özining Xudagha ishenmigüchi kapir ikenlikini ispatlayghan bolidu. Chünki Xuda Özi békitken sinaqqa «kimning gunahi bar, kimning gunahi yoqluqini ispatlaymen» dégen wedisini qoshqanidi.

Musa Peyghember su chiqirish üçün qoram tashni urghanda, Xuda uni eyiblep: «Méni jamaetning aldida muqeddes dep hörmetlimidinglar» dep, uning gunahigha bergen jaza némishqa shundaq qattiq boldi? («Chöl.» 20:1-13)

Biz bu ishni xatiriligen munu ayetlerni qaytidin oquyli: —

«Perwerdigar Musagha söz qilip mundaq dédi: — Hasini qolunggha al, andin sen akang Harun bilen birlikte jamaetni yighip, ularning köz aldidila qoram tashqa buyruq qil; shundaq qilsang qoram tash öz süyini chiqiridu; shu yol bilen sen ulargha su chiqirip, jamaet we charpayliri ichidighan su bérissen.

Shuning bilen Musa Perwerdigarning emri boyiche Perwerdigarning huzuridin hasini aldi. Musa bilen Harun ikkisi jamaetni qoram tashning aldigha yigildi we Musa ulargha: — Gépimge qulaq sélinglar, i asiylar! Biz silerge bu qoram tashnin su chiqirip béreylimu?! — dédi. Andin Musa hasisi bilen qoram tashni ikki qétim uruwidi, nahayiti köp su éqip chiqti, sudin jamaetmu, charwa charpaylarmu ichishti. Perwerdigar Musa bilen Harungha: —

Siler Manga ishenmey, Israillar aldida Méni muqeddes dep hörmetlimigininglar üçün, silerning bu jamaetni Men ulargha teqdim qilip bergen zémingha bashlap kirishinglarga yol qoymaymen, — dédi».

Musa Peyghember mushu yerde qaysi tereplerde Perwerdigargha itaetsizlik qilghan? Birinchidin, Xuda («Mis.» 17:6de xatirilengen) ilgiriki shuninggha oxshap kétidighan bir ehwal

«Chöl-bayawandiki seper»

astida uninggha «**Qoram tashni urghin**» dégen emes, belki «**Uninggha söz qilghin**» dep buyrughan. Musa undaq qilmidi. Buninggha qarap Xuda uninggha «**Siler Manga ishenmidinglar**» dep eyibildi.

Ikkinchidin, gerche xelq shundaq qaqshap aghringhan we Özidin gumanlanghan bolsimu, muqeddes yazmilardin qarighanda Xuda shu waqitta ulargha ghezeplengen emes. Gerche shundaq bolsimu, lékin Musa özi ghezeplendi («Zeb.» 106:32).

Uning üstige Perwerdigarning: «**Siler Manga ishenmey, Israillar aldida Méni muqeddes dep hörmetlimigensiler**» dégen sözliridin qarighanda Musaning itaetsizlikide yuqiriqi ikki ishtin téximu éghir bir gunahi bolghan bolushi kérek. Bu sözler Musa bilen Harungha éytilghan, bolupmu Musani körsitishi kérek. Emdi Perwerdigarni «**muqeddes dep hörmetlesh**» dégen uqumning néme ikenlikini sorishimiz kérek. Tewratning bashqa yerliride körsetkinimizdek, «muqeddes» dégenning birnechche terepliri bardur. Xudaning Öz shexside barliq yaratqan mewjudatlaridin mutleq üstün qandaqtur bir xil sapliq, paklik, mukemmellik bardur, U herdaim «ayrim» turidu. U Yeshaya Peyghemberge mebudlar toghruluq gep qilghanda:

«**Men Perwerdigardurmen; méning namim shudur;**

Shan-sheripimni bashqa birsige,

Yaki Manga tewe bolghan medhiyini oyulghan mebudlarga bermeymen» dégen («Yesh.» 42:8).

Butlarni chetke qaqidighan bu söz Xudaning shan-sheripini Öziningki qilmaqchi bolghan insanlarnimu oxshash chetke qaqidu. Muqeddes Roh Xuda qilghan ulugh ishlarni insanlarning «Men qilghan» dégendek meghruluqigha qet'iy yol qoymaydu. Lékin bizning közqarishimizche Musa Peyghember mushu yerde del shu ishni qilghan oxshaydu. U: «**Gépimge qulaq sélinglar, i asiylar! Biz silerge bu qoram tashtin su chiqirip béreylimu?!**» dédi.

U qandaqsige: — (1) özi bilen Harunlarni «su bergüchiler» dep körsetsun? (2) özini we belkim Harunnimu Xudaning Özige shérik qilip «biz» désun? Bu «shérik qilish» kupurluq gunahi emesmu? Mana bu, Musa we Harunning «**Méni muqeddes dep hörmetlimigen**»liki idi.

Rohiy yétékchilik mes'uliyiti barlar Xudaning padisi bolghan addiy mömin bendiliri bilen sélishiturulghanda, Xuda teripidin éghirraq jaza-terbiyilerni köridu («Yaq.» 13:1). Shu jaza-terbiyilerning bir qismi bezi waqitlarda Xudaning qoziliri putlashturulmasliqi üçün ularning köz aldida chüshürilidu. Mushu yerdimu shundaq. Musaning nachar ülgisi bilen Israillar gunahqa patquzulmasliqi üçün, Peyghember ochuq jazalinidu.

Gerche shu waqitta Musagha zémingha kirishke yol qoyulmighan bolsimu, Xuda kéyin uning könglidiki telep-teshnani ijabet qilghan. Bir ming besh yüz yildin kéyin Musaning rohi «**julaliqta körünüş**» téghi (belkim Pelestindiki «Hermon téghi»)da Mesih Eysaning Özi bilen körüştürüldi. Shübbisizki, shu chaghda Musa xalighan bolsa, u Xuda wede qilghan zémingha yaxshi qariwalghan bolatti. Emma barliq sheripi ichide körüngen Xudaning Öz Oghli bilen roboi didarlishish hem sirdishishtek qimmetlik pursetke muyesser bolghachqa, bizningche shu chaghda uning shu zémingha qarghusi yoq déyerlik bolushimu mumkin idi («Matta» 17:1-13, «Markus» 9:1-12, «Luqa» 9:26-36).

«Chöl-bayawandiki seper»

«Xudagha shan-sherep bermeslik» tiki yene bir qorqunchluq misal «Ros.» 12:21-23de uchraydu.

(22-24-bablar) Béorning oghli Balaam — U kim? Xuda uni némishqa shundaq éghir jazalidi?

Balaamning tarixi, Balaq Padishahning uni Israillarni qarghash üçhün yallighini Tewrattiki eng ghelite bayanlardin biri bolushi kérek. Uningda birinchi sir — Balaam özidur, — U zadi qandaq adem?

«Yeshua» 13:22de Balaam «palchi» dep atilidu. U peyghember emes, belki butperesler üçhün pal-dem salidighan séhirger idi. Shu dewrdiki butpereslerning közqarishiche, herxil ilahlarning öz tesir dairisi yaki bashquridighan zémini bolghan (köp yerlerde xenzularning tutqan buddizmi del shundaq uqumdidur); xelqlerning qarishiche, Balaamdek bir küchlük palchi herxil ilahlargha tesir körsiteleydu, dep oylaytti. Birs bashqilarni qarghashni yaki bashqilargha tesir körsitishni oylisha, shu kishige panah yaki muhapizetchi bolghan ilah bilen alaqa qilip, shu ilahni shundaq qilishqa mayil qilish kérek; bolmisa qarghash yoli kargha kelmeytti. «Mayil qilish» jeryani türlük haywanlarni qurbanliq qilish, shundaqla Balaam toghrisidiki bayanda oqughinimizdek (23:1-4ni körüng), shuni qilishta muwapiq jayni tépish kérek idi. Balaam Israilning Xudasi Perwerdigar ikenlikini obdan biletti, shunga u Israilni qarghap pul tapmaqchi bolsa, Perwerdigarni shu ishni qilishqa mayil qilish kérek dep chüshinetti. Balaamning tarixidin qarighanda, u deslepte Perwerdigarni köpligen ilahlarning ichidiki birsi xalas, dep bilgen; uning asman-zéminni yaratqan Perwerdigardin bashqa héchqandaq ilahning yoqluqi toghrisida xewiri yoq idi. Injilda ayan qilinghandek, Perwerdigardin bashqa «ilahlar» bolsa, peqet ademlerni özlirige ilah süpitide choqunushqa aldaydighan jinlardin ibaret, elwette. Derweqe Balaam Israilni qarghashniki yolni izdiginide, u tézla Perwerdigarning birdinbir «Ilahlarning ilahi» ikenlikini tonup yetkenidi (22:18de u «Perwerdigar Xudayim» deydu).

Balaqning elchiliri ikkinchi qétim uni ekélishke barghanda (ariliq 150 kilométri idi) Xuda uni sinaydu. U yene bir qétim Israilni qarghash yolini izdemdu-yoq? Xuda alliqachan uninggha Israil xelqini qarghashqa bolmaydighanliqini roshen ayan qilghandin kéyin, u derweqe yenila Xudadin yene shu ish toghruluq soraydu. Bu ishtin kéyin uning öz aghzidin munu sözler chiqidu: «**Xuda insan emestur, U yalghan éytmaydu, yaki adem balisimu emestur, pushayman qilmaydu**» (23:19). Uning shuni bilip turup Xudadin qarghash yolini sorishi Xudaning ghezipini qozghaydu; emma Xuda uninggha ijazet teriqiside: «**U kishiler séni tekliq qilip kelgen bolsa, ular bilen bille barghin, lékin sen Méning sanga éytidighanlirim boyiche ish qilishing kérek**» — deydu. Xuda emeliyette uni we Balaqni ochuq jazalap, Öz qudritini, shundaqla Israilgha bolghan muhebbitini körsetmekchi idi. Shunga bu peqet bir ijazet, emr emes idi. Pulgha közi qizirip, öz menpeitini közlep Xudadin: «Öz niyitingdin yanghaysen» dep tileshtin xeterlik ish bolidu. Chünki Balaamning könglide pulpereslikdin bashqa héchqandaq nerse yoq idi. U Xudaning xizmetkari emes. Shunga Injil bizge «**Balaamning yoli**» («2Pét.» 2:15) we «**Balaamning azghan yoli**» («Yeh.» 11) toghruluq qattiq agahlanduridu. Mushu «yol» «Xudaning yolida mangimen» dep turup, pul-menpeetni közleshtin bashqa nerse emestur. Bundaq yolda méngish Rebbimizning neziride intayin éghir gunah bolidu. Shuning bilen Perwerdigarning Perishtisi Balaam Balaq bilen körüshüshke kétiwatqinida, uning éshikini zuwangha keltürüp, Balaamning shu gunahini qattiq eyibleydu. Bu weqe arqiliq Balaam Xudaning uninggha

«Chöl-bayawandiki seper»

«Éshikingning rohiy közliri bar, lékin séningde yoq!» dégendek agahini qobul qilishi kérek idi (éshék Perwerdigarning Perishtisini köridu, Baalam körmeydu).

Balaam Balaq teripidin qarshi élinghandin kéyin Xudaning Rohining tesiri astida Israil toghruluq töt qétim bésharet bérip, ularni Xuda teripidin nurghun bext-beriket köridu, deydu. Tötinchi qétimlik bésharitime u hetta axirqi zamanlar we Mesihning kélishi toghruluq sözleydu. Balaq Balaamgha qattiq achchiqlinip, her ikkisi öz yoligha mangidu. Halbuki, kéyin Moabiy qiz-ayallar bilen Midiyaniy qiz-ayallar birliship Israil erkeklirini buzuqluqqa, andin butpereslikke éziqturghanliqini bayqaymiz (25:1-3). Shuning bilen Xudaning ghezipi Israilning béshigha chüshidu. Mezkur kitabta, 31:8de Balaamning Midiyalar arisida turghanliqini bayqaymiz. Midiyalarning bolsa, yuqirida bayqighinimizdek Moabiyalar bilen munasiwiti bar idi. 31:16de Midiyaniy qiz-ayallar Israilni éziqturushini eslide Balaamning eqli iken, dep uqimiz: —

«Qaranglar, del shular Balaamning hiyle-meslihiti bilen Péordiki ishda Israilni Perwerdigar aldida gunahqa patquzushi bilen, Perwerdigarning jamaitige waba yaghdurulghan emesmu?»

Bu ehwalgha qarighanda, Balaam özining Israilni qarghiyalmaydighanliqini tonup yetken bolsimu (chünki Xuda ular üçhün bext-beriket békitkenidi), u yenila ulargha ziyan yetküzüshke rezil bir tedbirni oylap chiqti. Eger Israil arisida Xudagha itaetsizlik qilishqa, shundaqla Uning muqeddes namini bulghashqa éziqturulsa, undaqta özlirini Xudaning qarghishi astida qoyghan bolatti. Melum bir waqitta u mushu teshebbusini otturigha qoyushqa Balaamning yénigha qaytqan bolsa kérek, we shübhisiyki, u munasip bir tartuqqa ige boldi. Shunga axir bérip, Musa Midiyaniylardin Xuda buyrughan intiqamni alghanda Balaamning ularning arisida öltürülüshi tolimu muwapiq idi (31:8).

Rebbimiz Eysa Injilning «Wehiy» dégen axirqi qismi bilen axirqi sözini rosuli Yuhannagha yetküzgen chaghda «Balaamning yoli» emes, belki «Balaamning telimi» toghruluq agahlanduridu: —

«Lékin sanga shu birnechche étirazim barki, aranglarda Balaamning telimige egeshkenlerdin beziler bolmaqta — Balaam bolsa Balaqqa Israilni butqa atap qurbanliq qilinghan göshni yéyish we jinsiy buzuqluq qilishqa azdurushni ögetkenidi» («Wehiy» 2:14).

Shunga «Balaamning telimi» peqet Xudaning yolidin paydilinip, Xudaning padisidin mal-dunyasini aldap éliwélish bolupla qalmay, yene ulargha: — «Buzuqluq we butpereslik ötküzüsh gunah emes, héchweqesi yoq» dep ögitishtinmu ibaret bolidu. Bundaq ehwal hetta Junggo zéminidimu, köz aldimizda bolmaqta (mesilen «Sherqtin chiqqan chaqmaq» dégen mezheptikilerning telimi shundaqtur). Bundaq lenetlik ishlarni ögitidighanlarning béshigha Rebbimizning eng qattiq jazasi chüshmey qalmaydu.